

32. KESKIVIIKKONA 15. MAALISKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ajankohtaiskeskustelu

1)	Työn tulevaisuuden 10 kipupistettä	677
	Keskustelualoite KA 6/2000 vp (Matti Tiuri /kok ym.)	

Toinen käsittely

2)	Hallituksen esitys laiksi eräistä kiinteistöjärjestelyistä.....	708
	Hallituksen esitys HE 166/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 4/2000 vp	
3)	Hallituksen esitys laiksi kiinteistön luovutuksesta Tampereen kaupungille	708
	Hallituksen esitys HE 7/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 5/2000 vp	
4)	Hallituksen esitys laiksi todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa	708
	Hallituksen esitys HE 119/1999 vp
Laki valiokunnan mietintö LaVM 4/2000 vp	
5)	Hallituksen esitys laiksi terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun lain muuttamisesta.....	708
	Hallituksen esitys HE 108/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 4/2000 vp	

Ensimmäinen käsittely

- 6) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta 709
 Hallituksen esitys HE 11/2000 vp
 Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 3/2000 vp

Lähetekeskustelu

- 7) Laki kuluttajansuojalain 2 luvun 5 §:n 2 momentin muuttamisesta 709
 Lakialoite LA 12/2000 vp (Rauha-Maria Mertjärvi /vihr ym.)
- 8) Laki perusopetuslain 11 §:n, lukiolain 7 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta 712
 Lakialoite LA 13/2000 vp (Timo Ihamäki /kok ym.)
- 9) Laki jätelain muuttamisesta 719
 Lakialoite LA 22/2000 vp (Matti Vanhanen /kesk)
- 10) Laki kuntalain 27 §:n muuttamisesta 719
 Lakialoite LA 24/2000 vp (Irja Tulonen /kok ym.)
- 11) Laki tuloverolain 95 §:n muuttamisesta 721
 Lakialoite LA 28/2000 vp (Markku Laukkanen /kesk)
- 12) Laki valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 7 §:n muuttamisesta 723
 Lakialoite LA 29/2000 vp (Markku Laukkanen /kesk ym.)

Mietintöjen pöydällepano

- 13) Hallituksen esitys laiksi lääninhallituslain 2 ja 4 §:n muuttamisesta 725
 Hallituksen esitys HE 155/1999 vp
 Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 8/2000 vp
- 14) Hallituksen esitys laeiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain, taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain muuttamisesta 725
 Hallituksen esitys HE 3/2000 vp
 Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 1/2000 vp

- 15) Hallituksen esitys Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitslo-man luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta..... 725

Hallituksen esitys HE 196/1999 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 1/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr
Merikukka Forsius /vihr
Nils-Anders Granvik /r
Anneli Jäätteenmäki /kesk
Marja-Leena Kemppainen /skl
Mari Kiviniemi /kesk
Katri Komi /kesk
Jari Koskinen /kok
Kalervo Kummola /kok
Paavo Lipponen /sd
Susanna Rahkonen /sd
Antti Rantakangas /kesk
Anni Sinnemäki /vihr
Ilkka Taipale /sd
Erkki Tuomioja /sd

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu seuraava edustaja:

Nils-Anders Granvik /r

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavan ilmoituksen poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

15.3. edustaja

Erkki Tuomioja /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavan luvan poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

15.—21.3. edustaja

Paavo Lipponen /sd (isyysvapaa)

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Työn tulevaisuuden 10 kipupistettä

Ajankohtaiskeskustelu

Keskustelualoite KA 6/2000 vp (Matti Tiuri /kok ym.)

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on ajan-kohtaiskeskustelu työn tulevaisuuden kymmenestä kipupisteestä. Avauspuheenvuorot asiasta käyttävät keskustelualoitteen ensimmäinen allekirjoittaja ed. Tiuri sekä ministerit Filatov ja Perho. Näiden puheenvuorojen pituus saa olla enintään 5 minuuttia.

Avauspuheenvuorojen jälkeen myönnetään enintään 2 minuutin pituisia puheenvuoroja ja enintään 1 minuutin pituisia vastauspuheenvuoroja sekä edustajille että ministereille. Edustajat pyytävät vastauspuheenvuorot seisomaan nouten.

Keskustelu:

¹ **Matti Tiuri /kok:** Arvoisa puhemies! Tietoyhteiskunnan eteneminen muuttaa työtehtäviä yhteiskunnassa. Yksityiselle ihmiselle ja yhteiskunnalle aiheutuu erilaisia sopeutumisvaikeuksia, mutta myös uusia mahdollisuuksia. Tulevai-

suuteen valmistautuminen sekä asioiden ja elämän hallinta edellyttävät, että pyritään arvioimaan, miten työ muuttuu, mikä on työn tulevaisuus. (Hälinää)

Puhemies: Anteeksi, ed. Tiuri. Pyydän edustajia rauhoittumaan!

Puhuja: Tulevaisuusvaliokunta on todennut työn tulevaisuuden kymmenen kipupistettä, joiden selvittäminen on tärkeää Suomen tulevaisuuden kannalta. Valiokunta on perustellut näitä kohtia, mutta valiokunta ei esitä valmiita ratkaisuja, koska se vaatii pohdintaa, selvityksiä ja uusia innovaatioita.

Tulevaisuusvaliokunta toivoo, että nyt alkava keskustelu tuo uusia ajatuksia ja helpottaa ratkaisuja näiden ongelmien selvittämisessä. Kaiken lähtökohtana on taloudellisen kasvun jatkuminen, sillä se on edellytys yhteiskunnan kehittymiselle ja hyvinvoinnille. Työn tulevaisuuden pääpiirteet ovat jo nähtävissä. Taloudellisen kasvun turvaamiseksi tarvitaan uutta tietoa ja osaamista sekä tietämisen hallintaa. Sen vuoksi asiantuntija- ja johtamistyötehtävät tuotannossa, taloudessa ja hallinnossa lisääntyvät nopeasti. Tarvitaan runsaasti lisää henkistä pääomaa. Tulevaisuusvaliokunta toteaa esimerkiksi, että yleissivistykseen kuuluvat tulevaisuudessa ihmis- ja luonnon-tieteet ja tekniikka.

Tulevaisuusvaliokunta kysyy, ovatko yliopistojen, korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen resurssit riittävät laadukkaaseen opetukseen ja pystytäänkö myös vastaamaan yhteiskunnassa esiintyvään kysyntään. Tekniikan nopea kehitys on aiheuttanut työelämän murroksen. Tämän murroksen hallinta on tärkeää sekä kansantalouden, yhteiskunnan että yksityisten kannalta. Tässä on pohtimista, miten tämä hallitaan.

Yhteiskunnan perustoiminnoissa on edelleen runsaasti tavanomaisia työtehtäviä. Niitä lisää esimerkiksi eliniän piteneminen, joka merkitsee lisää hoitotyötä. Miten huolehditaan siitä, että ihmisen arkipäivän tehtävät ja palvelut hoidetaan laadukkaasti, ja miten siitä, että niihin saadaan riittävästi tekijöitä? Työllisyys on parantunut, mutta työttömyys on edelleen vaikea ongelma. Keski- ja Pohjois-Euroopassa talous- ja yhteiskuntapolitiikka on johtanut suureen työttömyyteen, mutta huono-osaisista pidetään huolta. USA:ssa työpaikkoja on runsaasti, mutta palkkataso on usein pudonnut. Onko Suomessa mahdol-

lista yhdistää molempien järjestelmien parhaat puolet?

Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää edelleen huomiota siihen, että Suomen nykyinen ja tuleva menestys perustuu innovaatioihin. Vaativat innovaatiot edellyttävät huipputason tutkimusta sekä pitkälle koulutettuja tutkijoita. Takaavatko Suomen tutkimukseen ja tutkijakoulutukseen sijoitetut resurssit riittävän pohjan muun muassa elektroniikka- ja tietoliikenneteollisuuden, ohjelmistoteollisuuden, sisältöteollisuuden ja biotekniikan tulevan teollisuuden kehittämiseksi? Tärkeää on myös, miten yhteiskuntaan saadaan lisää yrityksiä. Miten voidaan helpottaa kynnystä perustaa oma yritys? Miten käytetään hyväksi globaalistumisen antamia uusia mahdollisuuksia? Mitä on tehtävä, jotta yrittäjiä saataisiin enemmän?

Kasvukeskukset ja aluepolitiikka ovat tärkeä asia. Kasvukeskuksissa syntyy usein työpaikkoja, jotka eivät ehkä muualla synnykään. Toinen ongelma on sitten, miten houkutella kansainvälisiä sijoituksia Suomeen. Miten saada lisää työpaikkoja muualle kuin kasvukeskuksiin? Onko yhteistyössä Tekesin, Finpron, Keksintösäätiön ja te-keskusten välillä parantamisen varaa? Onko esimerkiksi matkailu tulevaisuuden tärkeä työtehtävien lisääjä?

Kolmessa viimeisessä kohdassa valiokunta kiinnittää huomiota inhimillisiin näkökohtiin, työssäupumiseen. Miten sitä voidaan vähentää, ja onko tietoyhteiskunnan työtehtävissä tehokkuuden korostaminen johtanut siihen, että ihmisyyttä unohdetaan? Työtehtävien nopea muuttuminen aiheuttaa monenlaisia sopeutumisvaikeuksia, ja silloin tulee vastaan kysymys, miten tullaan toimeen epävarmuuden kanssa. Onko muutettava suhtautumista työn käsitteeseen? Miten yksilö voi kantaa nykyistä selvemmin vastuuta itsestään ja läheisistään?

² **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! On vähän kaksijakoinen olo olla täällä tavallaan työministeriön puolesta vastaamassa näihin kysymyksiin, kun on itse ollut mukana siinä prosessissa, jossa näitä kysymyksiä on asetettu. On helppo sanoa, että kysymyksiä on niin paljon ja ne ovat niin suuria, että niihin ei tässä varmasti läheskään kaikkiin löydy vastauksia, mutta otan esiin muutamia pointteja näistä keskusteluherätyksistä.

Tulevaisuusvaliokunnan asiakirja katsoo työelämää osana koko yhteiskuntaa ja elämäntaakkaa. Se on varmasti hyvä painopisteajattelu, koska eihän työ elämässä ole mitenkään irrallista.

Yksi oleellinen kysymys, joka tässä on nostettu esiin, on se, miten hallita työelämän murrosta digitaaliyhteiskunnassa ja osaamisyhteiskunnassa ja voisiko elämäntaakajattelu olla elämäntaakallinnon avain tässä muutoksessa. Informaatioyhteiskunta ja uusi globaali talous ovat jo nyt muuttaneet työntekoa ja työsuhteita huomattavasti, ja lisää muutoksia on tulossa. Monissa töissä uusi teknologia on ollut pakko omaksua nopeasti. Huomattava määrä vanhoja töitä on loppunut ja uuden tyyppisiä tullut tilalle. Jopa monia ammatteja on kuollut. On kuitenkin mahdotonta ajatella, että uusi tekniikka syrjäyttäisi suuren osan työvoimaa. Talous ei toimi siten, vaan on loogista, että tekniikka mukautuu ajan myötä käyttäjien kykyihin. Esimerkiksi hoivatyössä tarvitaan varmasti tulevaisuudessa käsiapureja huomattavasti lisää.

Toisaalta ehkä uuden tekniikan mahdollisuuksia ja omaksumisvaikeuksia on liioiteltukin. Jo tähän mennessä meillä on käytetty tuotannossa, toimistoissa, huoltotöissä, logistiikassa sekä kaupan, pankkien, taksien ja monien muiden alojen palveluissa huomattavasti uutta tekniikkaa. Se on omaksuttu loppujen lopuksi aika helposti, eikä ikäkään aina tuota rajoituksia. Kun esimerkiksi eräässä tutkimuksessa yli 75-vuotiaita ihmisiä, joilla oli kiinnostusta terveyteen liittyvissä asioissa, opastettiin Internetin äärellä noin kaksi tuntia, siinä ajassa valtaosa näistä ihmisistä oppi etsimään sieltä niitä asioita, joita he halusivat löytää. Usein ajattelempa, että se olisi mahdotonta. Joskus näyttää siltä, että suurimman ongelman muodostavatkin ne johtotason päättäjät, joilla itsellä ei ole aikaa omaksua uutta teknologiaa ja jotka kokevat sen tämän vuoksi vaikeaksi ja luulevat, että se on kaikille ajanhallinnan harmonien vuoksi yhtä ongelmallista.

Uusien työpaikkojen luomisessa ja uuden tekniikan osaamisessa varmasti tärkeässä asemassa on koulutus. Se on avain, jolla näitä asioita hallitaan. Suomalaiseen edelläkävijäyhteiskuntaan sopisi hyvin se, että kaikilla olisi mahdollisuus esimerkiksi tietokoneajokorttiin ja informaation hyötykäytön omaksumiseen. Yhteiskunnan on luonnollisesti etsittävä oma roolinsa ja toimintamallinsa näiden asioiden ratkaisemiseksi.

Panisin kuitenkin suuren painon sille, että työpaikoilla yleistyisi kaikkia koskeva mahdollisuus jatkuvaan koulutukseen ja pysymiseen ajan tasalla uuden tekniikan hyötykäytön omaksumisessa. Monille ihmisille motivointi koulutukseen syntyy vain työyhteydestä. Elinikäinen oppiminen ei saa käytännössä tuntua elinkautiselta vaan aidolta mahdollisuudelta oppia hallitsemaan työelämän muutosta. Tässä suhteessa avainasemassa ovat varmasti yritykset, jotka tarvitsevat osaamista kilpailukykyvaltinaan. Voisi ajatella, että tämän päivän osaaminen on ehkä hieman kilpavarusteluluonteista, koska usein se, mikä tänään riittää, ei enää huomenna riitä.

Valiokunta kysyy mietinnössään myös, onko talous- ja yhteiskuntapolitiikassa edessä vaikeita valintoja työelämän muuttumisen vuoksi. Kysymyksen voisi asettaa toisinkin päin: onko työelämä suurten haasteiden edessä sen vuoksi, että talous- ja yhteiskuntapolitiikka ovat muuttuneet? Yritykset ovat kansainvälistyneet ja kilpailevat kovilla maailmanmarkkinoilla. Osa on liikkeellä nopeiden voittojen toivossa ilman sen suurempaa vastuuta yrityksestä tai sen henkilökunnasta. Osa taas toimii varsin eettisesti ja vastuullisesti sekä osaa käyttää näitä elementtejä myös kilpailukykyvaltinaan. Onneksi näyttää siltä, että kehitys kulkee kohti tietoista kuluttajavalintaa ja sitä kautta positiivisempaan suuntaan. Ympäristö- ja ihmisoikeuskysymykset sekä suhtautuminen vaikkapa lapsityövoiman käyttöön vaikuttavat yrityskuvaan ja sitä kautta taloudelliseen tulokseen.

Suurin haasteemme on ehkä se, että muistamme tulevaisuuden olevan kaksijakoista. Toisaalta monilla avainaloilla ja -alueilla on pulaa työntekijöistä ja osaajista. Yritykset kilpailevat näistä tarjoamalla varsin inhimillisiä ja mielenkiintoisia ympäristöjä. Toisaalta meillä on taas kova työttömyyden ydin, joka ei ala helpottaa eikä helpota ilman erityistoimenpiteitä. Sitten siinä keskellä on se valtaisa, voisi sanoa, harmaa alue, johon ehkä enemmistö kuitenkin vielä tällä hetkellä sijoittuu, eli ne työpaikat, jotka auetessaan saavat valtaisan määrän ammattitaitoisia hakijoita ja ihmisiä tekijöikseen.

Työssäjaksaminen tuli näissä kysymyksissä esiin. Siitä varmasti tässä talossa keskustellaan huomenna lisää työasiainvaliokunnan järjestämässä seminaarissa. Sen suhteen on käynnissä projekti, jossa sekä työnantaja- että työntekijäpuoli ovat varsin sitoutuneesti mukana. Siinä et-

sitään käytännön hyviä toimintatapoja, joilla työelämässä jaksamista edistettäisiin.

Voisi ajatella, että osittain laman mutta suurelta osin taloudessa omaksuttujen verkostomallien ja joustoajattelun vuoksi epätyypillisten työsuhteiden osuus työvoimasta on kasvanut. Nyt kun työllisyystilanne paranee, se näyttää hillinneen muutosta ja tuovan takaisin pysyvämpiä työsuhteita. Ajan myötä me kuitenkin kuljemme kohti töiden yksilöllistymistä, joustavampia työsuhteita ammatin harjoittamisen ja pienyrittämisen kautta. Onkin tärkeää, että työelämän lainsäädäntö kykenee selkeästi erottelemaan eri tilanteet ja että jokainen on selvillä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sopimusten luonteen ja sosiaaliturvan suhteen.

³ Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho: Arvoisa puhemies! Työllisyys ja sen taso sekä sosiaaliturva ja sen rahoitus kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa. Mitä vähemmän työtä, sitä enemmän tarvitaan rahaa sosiaaliturvamenoihin, ja koska rahaa ei tule palkkaperusteisista maksuista, se rassittaa valtion ja kuntien budjetteja. Siksi on hyvin tärkeää tehdä niitä toimenpiteitä, joilla työllisyyttä voidaan kohottaa, keskimääräistä eläkkelesiirtymisikää myöhentää.

Ikääntyvien työllisyyden, työkyvyn ja työssä jaksamisen edistäminen on tärkeä osa sosiaaliturvan kestäväen rahoituksen turvaamista. Esimerkiksi kansallisen ikäohjelman tavoitteena on viritää työelämä, sosiaalivakuutus ja erilaiset palvelut ikääntyvien työntekijöiden työllisyyttä edistäviksi ja työssä jatkamista tukeviksi. Tämä tavoite puolestaan liittyy hallitusohjelman tavoitteisiin koskien keskimääräisen eläkkelesiirtymisiän nostamista 2—3 vuodella seuraavan kymmenen vuoden aikana. Eläkepolitiikassa on toteutettu monia mittavia uudistuksia. Vuonna 1996 ja tämän vuoden alusta tulivat voimaan lisäksi työttömyys- ja eläkevakuutuksen ehtojen muutokset, joilla kannustetaan työuran jatkamista.

1990-luvulla määräaikaist työsuhteet ovat jatkuvasti yleistyneet. Sosiaaliturvan haasteena sekä etuuksien että rahoituksen kannalta ovat pätkätyöt ja samanaikaist erimuotoist työsuhteet, joissa vaihtelevat pitkät ja lyhyet työsuhteet palkansaajana ja toimiminen yrittäjänä. Sosiaali- ja terveysministeriö onkin lähtenyt yhdessä Palkansaajien tutkimuslaitoksen kanssa selvittämään määräaikaist työsuhteiden vaikutusta so-

siaaliturvajärjestelmän kestävyuteen ja mahdollisiin muutostarpeisiin.

Yksi keskustelun kysymyksistä on hyvinvointipalvelujen turvaaminen, niissä tarvittavan henkilöstön saatavuus ja jaksaminen. Tämä kysymys onkin sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa keskeinen asia ongelmien varhaisen ehkäisyn, syrjäytymisen ehkäisyn sekä eri hallinto- ja kuntarajat ylittävän yhteistyön ohella.

Vaikka tietoteknologia ja telematiikka varmasti antavat hyviä välineitä sosiaali- ja terveydenhuollossa uudenaist hoitomenetelmien luomiseen, saumattomiin palvelu- ja hoitoketjuihin sekä erityisosaamisen käyttöön perusterveydenhuollossa, ne voivat vain pieneltä osin korvata kasvavaa henkilöstötarvetta. Terveystenhuollon kokonaishenkilöstömäärä on kymmenen viime vuoden aikana pysynyt lähestulkoon samana huolimatta vaatimustason, laatutason kasvusta ja monien ongelmien vaikeutumisesta.

Työvoimaongelmat lisääntyvät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Henkilöstön ikärakenne painottuu vanhimpiin työntekijäryhmiin, ja siitä seuraa, että lähivuosina eläkkeelle siirtyy runsaasti työvoimaa. Turvatakseen laadukkaat peruspalvelut kuntien tulee nähdä ammattitaitoisen ja vakituisissa työsuhteissa oleva henkilöstö voimavarana ja vakinaistaa siinä määrin kuin ikänä mahdollista nyt tilapäisinä tai tukityöllistettyinä palkattuja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöitä. Tärkeätä on se, että turvaamme henkilöstön pysyvyyden ja pystymme vähentämään sitä muuttovirtaa, joka nyt suuntautuu muun muassa Norjaan.

Yksi kysymys koski yrittäjyyden lisäämismahdollisuuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön näkökulmasta luonnollisesti pienyrittäjien työntantajamaksut ovat yksi keskeinen kysymys, työntantajabyrokratian vähentäminen on toinen tärkeä kysymys ja kaiken kaikkiaan yrittäjien sosiaaliturva verrattuna palkansaajan sosiaaliturvaan. Näitä kysymyksiä parasta aikaa selvitetään.

Työssäjaksaminen on tärkeä poikkihallinnollinen projekti. Työssäjaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma ja kansallinen ikäohjelma kulkevat käsi kädessä. Kysymys on siitä, että jaksamisongelmat eivät ole vain lääketieteellisiä, vaan ne liittyvät työyhteisöön, työn johtoon, työtehtäviin ja arvostukseen. Tästä syystä pääpaino on työelämän ja työyhteisön kehittämisessä. Tär-

keä asia on myös, että tulevaisuuden työpaikoilla ymmärretään perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisen välttämättömyys, se, että työajat ja -järjestelyt voivat joustaa ihmisten elinkaaren mukaan. Uskon ja toivon, että tulevaisuuden työnantajat ymmärtävät näiden kysymysten merkityksen.

Puhemies: Arvoisat edustajat! Äsken pidetyissä alustuspuheenvuoroissa annettu aikaraja ylitetiin. Pyydän saada muistuttaa, että jatkossa pyydettyjen puheenvuorojen suuren suuren määrän johdosta niiden tulee kestää vain tuo annettu kaksi minuuttia. Minuutin mittaiset vastauspuheenvuorot jäävät sitä vähemmiksi, mitä enemmän aikataulut ylitetään, joten mennään eteenpäin.

4 Klaus Bremer /r: Puhemies! "Keep it simple" on hyvä neuvo tässäkin asiassa.

Mikä on Suomen suurin ongelma? Se on suuryöttömyys. Kuka, mikä tekee ne uudet työpaikat? Puhemies! Pienyrittäjät tekevät uudet työpaikat, myös pysyvät, eivät k- ja s-yritykset. Esimerkiksi Helsingissä syntyi 17 000 uutta työpaikkaa vuosina 95—97. Pienyrittäjät synnyttivät niistä yli 12 000, suuryritykset vain 2 000. Yli 60 prosenttia Suomen työpaikoista on pk-yritystien hallussa.

Globalisaatio ja ulkoistamiskehitys kiihdyttävät tätä menoa. Ennen vuosikymmenen loppua jo yli puolet EU:n työvoimasta joutuu hankkimaan leipänsä yksin-, kaksin- ja mikroyrityksinä, EU:ssa ennustetaan. Tulevaisuusvaliokunta osuu tähän ydinasiaan vain kahdessa lauseessa koko 18 sivun asiakirjassa.

Entä miksi yksin-, kaksinyrittäjä, mikroyritystä pelottaa suomalaisia? Suurimmat kipupisteet, esteet, ovat arkitodellisuudessa: byrokraattinen, pienyrittäjävastainen veropolitiikkamme, virkamiesvetoinen, alkeellinen ja näköalaton talouspolitiikkamme sekä ay-liikkeen vallan väärinkäyttö, kun ay-liike kieltäytyy istumasta edes neuvottelupöytään uusien työpaikkojen suurimman synnyttäjäpotentiaalin kanssa. Nämä kolme kipeintä estettä eivät ole mahtuneet tulevaisuusvaliokunnan 10 kipupisteen listalle lainkaan.

Tulevaisuusvaliokunta menee merta edemmäs kalaan. Se harhautuu akateemiseen, teknologiseen teoriametsään unohtaen, että Suomessa useimmat uudet työpaikat syntyvät sentään vielä muualla kuin teknologiakeskuksissa: ihan tavanomaisessa, tosin kansainvälistyvässä suomalai-

sessä työympäristössä. Silti, puhemies, tulevaisuusvaliokunta on jälleen todistanut merkityksensä ja tärkeytensä eduskunnassa nostamalla kissan pöydälle, tällä kertaa Suomen ehkä kaikkein kipeimmän.

5 Pirkko Peltomo /sd: Arvoisa rouva puhemies! Työelämä on jatkuvassa muutoksessa. Yksityisen yritystoiminnan muutos on ollut voimakasta. Vanhat finanssiryhmittymät ovat hajonneet yrityskaupoissa ja fuusioissa. Suuria yrityksiä johdetaan nyt entistä selkeämmin omistajajärjestelmien lähtökohdista. Omistajan näkökulmasta yrityksen johdon ja henkilöstön tulee omalla toiminnallaan lisätä osakkeiden arvoa. Epäonnistuminen tässä johtaa uudelleenjärjestelyihin, vaikka yritys olisikin riittävän kannattava pysyäkseen pystyssä. Rajattomien kansainvälisten pääomamarkkinoiden maailmassa omistajan on helppo asettaa vaatimuksia sijoituskohteille. Liikkuvalle finanssipääomalle löytyy vaihtoehtoja kaikkialta maailmasta.

Omistajuuden ja yrittäjyyden uusi arvonnousu on kasvussa myös toisesta suunnasta. Pienten, alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten työllistävä merkitys on kasvanut kaikkein voimakkaaimmin. Aiemmin pienet yritykset palvelivat lähinnä paikallistaloutta tuottaen palveluita tai toimien kotimarkkinateollisuudessa. Nyt ja tulevaisuudessa pienyritysten verkostot ovat välttämättömiä suurten vientiyritysten toiminnalle. Suuret yritykset ovat ulkoistaneet toimintojaan ja rakentaneet tuotantonsa yhteistoimintaverkostojen varaan.

Puhemies! Kaikkein hätäisimmät arvelevat uuden markkinatalouden tekemän työmarkkinaosapuolista kokonaan tarpeettomia. Esimerkiksi otetaan nopeasti kasvavia teknologiayrityksiä, joissa kasvu ja varsinkin kasvun odotukset ovat tuoneet vaurastumisen mahdollisuuden suurelle osalle työntekijöitä. Tulevaisuuden työelämän malli nähdään kokonaan omistajien ja markkinoilla toimivien yksilöiden varaan rakentuvana.

Mielestäni kokonaan omistaja-arvoille rakentuva yhteiskunta on epätasapainoinen ja haavoittuva. Voimakkaan talouden kasvun vuosina ongelmaksi muodostuu epätasainen tulonjako. Vielä vakavampiin ongelmiin yksipuolisesti omistaja-arvoille rakentuva yhteiskunta ajautuu talouden laskusuhdanteen ja laman aikana. Tulonjaon epätasaisuus yhdistettynä turvattomuuteen johtaa yhteiskunnan sosiaaliseen ja moraaliseen

kriisiin. Tällaisen kriisin ratkaisuksi tarvitaan tulevaisuudessakin vahvaa sopimussyhteiskuntaa.

6 Anu Vehviläinen /kesk: Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan kipupisteet työn tulevaisuudesta ovat oikean suuntaisia, mutta mielestäni valiokunnan, kuten myös koko tämän eduskunnan, tulisi tiedostaa esitettyä paremmin se, että työvoimapula uhkaa Suomea juuri tavallisen ammatillisen työn osalta, esimerkiksi lvi:n, rakennustyön, vartioinnin, siivouksen, tarjoilun ynnä muun tavallisen työn osalta. Perustan näemykseni sille, että opetushallituksen tekemän selvityksen mukaan vuoteen 2010 Suomessa tarvitaan yli miljoona uutta työntekijää. Työntekijöitä tarvitaan korvaamaan ensinnäkin sitä poistumaa, mikä johtuu siitä, että suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle, mutta on myös olemassa osittain aivan täysin uutta työvoimatarvetta. Eli ajatelkaa: itse asiassa, kun vuonna 2010 Suomessa katsotaan, että työllisiä pitäisi olla vähän yli 2 miljoonaa, niin meidän työvoimamme pitäisi uusiutua itse asiassa lähes puolella.

Minun mielestäni tämän tosiseikan tulisi herättää meitä ja soittaa hälytyskelloja. Kritisoin sitä, että Suomessa vannotaan aika usein aina pelkästään vain yhden asian nimeen. Tällä hetkellä se yksi asia on tietointensiivinen kasvu eli tietoon perustuva osaaminen, ja samaan aikaan unohdetaan ammatillinen, tavallinen työ. Mielestäni meidän pitäisi poliittisilla päätöksillä vauhdittaa sitä, että saataisiin tämä suunta muuttamaan emmekä joutuisi siihen tilanteeseen, että työmarkkinat muotoutuisivat ikään kuin ajopuuteorian pohjalta. Meidän pitää itse tehdä semmoisia päätöksiä, että ammatillinen työ tulee arvostetuksi ja että ammatilliseen koulutukseen, erityisesti nuorten kouluttamiseen panostetaan.

7 Esko-Juhani Tennilä /vas (vastauspuheen-vuoro): Rouva puhemies! Tässä tulee nyt nimitän iso kysymys, joka tässä tulee varmaan nousemaan useinkin esille. Meiltä loppuu työvoima. Tästä olemme keskustelleet, ja siihen on muitakin ratkaisuja kuin ruikuttaa siitä, että näin se väistämättä käy. Siinä on ensinnäkin perimmältään kysymys työssäkäyntiasteesta. Se on Suomessa eurooppalaisittain korkea, vajaa 70 prosenttia, mutta esimerkiksi USA:ssa se on 75 prosenttia. Minusta meidän pitäisi ottaa tavoitteeksi 80 prosentin tavoite, että työvoimasta käy 80

prosenttia töissä, mikä edellyttää kyllä erittäin kovaa koulutusta ja hyviä hyvinvointivaltion palveluita, että ne voidaan toteuttaa.

8 Leena Rauhala /skl: Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan esittämät työn tulevaisuuden kipupisteet osoittavat hyvin työhön liittyvien kysymysten ongelmien laajuuden. Tieto- ja informaatiokehitys muuttaa työelämää vinhaa vauhtia. Työttömyys on edelleen kipeä ongelma, johon tarvitaan erityistoimenpiteitä. Samalla joudumme valmistautumaan työvoimapulaan lähivuosina.

Myös vanhusväestömme määrä lisääntyy ennätysvauhtia. Tähän olemme varautuneet erittäin huonosti. Esimerkiksi koulutettuja hoitoalan työntekijöitä pallorella sijaisuuksissa sekä päätöksissä, ja heitä on työttömyyskortistossa kymmeniä tuhansia. Suomalaisia sairaanhoitajia onkin rekrytoitu jo tuhatmäärin ulkomaille. Mielestäni koulutetusta, osaavasta työvoimasta meidän tulisi pitää kiinni. Yhden sairaanhoitajan koulutuskkin maksaa valtiolle noin miljoona markkaa. Samaan aikaan joudumme keskustelemaan työvoimapulaan varautumisesta ulkomaisen työvoiman avulla.

Täytyy myös muistaa, että työvoimapula koskettaa koko Euroopan unionia ja työntekijöiden värväys täytyy siis tehdä alueen ulkopuolelta. Suuri maahanmuuttajien määrä edellyttää yhteiskunnaltamme nykyistä parempaa valmentautumista sekä tulijoiden nykyistä parempaa kotouttamista ja myönteistä asenneilmastoa.

Työelämässä ihmisarvoa ei tule määritellä vain hyödyllisyyden perusteella. Osaamiseen ja asiantuntijuuteen nojaavassa tietoyhteiskunnassa joidenkin ihmisryhmien putoamisvaara on nykyistä suurempi. Siksi turvaverkkoja on vahvistettava ja turvattava elämän perusedellytykset niille, joiden työkyky tai osaaminen on vähäisempi. Uusliberalismin sijaan tarvitsemme vahvaa sosiaalieuhteista ajattelua, jossa ihmistä ei arvoteta markkinatalouden sääntöjen mukaan. Hyvinvointivaltion ylläpito edellyttää yhteisen vastuun ja hyvinvoinnin jakamisen sisäistämistä. Työmarkkinoiden voimakasta jakautumista vähempiarvoisiin ja arvostetuimpiin töihin tulee estää. Tulevaisuudentutkija Tarja Meristö on korostanut, että valta on tulevaisuudessa niillä yrityksillä, jotka osaavat yhdistää pääkonttorin, kärsien konttorin ja sydämen konttorin.

⁹ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuudessa työ ei ole vain perinteistä palkkatyötä. Yrittäjä- ja kotityö muodostavat merkittävän osan tulevaisuuden uudesta työstä. Työn murros on raju. Esimerkiksi meillä Oulun seudulla kymmenen viime vuoden aikana on menetetty 20 000 perinteistä työpaikkaa. Näiden ohien on luotu 10 000 uutta työpaikkaa.

Nykyinen ja tuleva tilanne edellyttävät yhä useammin näkemyksellisten ja työtä luovien persoonien panosta. Joudumme luomaan uudenlaisen, menestystä suvaitsevan ja vastuunottoa arvostavan henkisen ilmapiirin, jossa kykenemme olemaan ylpeitä jokaisesta työtä luovasta persoonasta vähintäänkin samalla aitoudella kuin maamme huippu-urheilijoiden menestyksestä. Tällöin meillä on erinomainen henkinen perusta etsiä ratkaisuja työn tulevaisuuden kymmenelle kipupisteelle.

Tulevaisuuden verojärjestelmän työntekoa ja osaamisen tason kohottamista tukevat elementit ovat avain uuden työn syntymiselle ja talouden kasvulle. Osaamiskeskeisen työn edellyttämän yksilöllisyyden ja kannustavuuden täytyy merkitä myös uusia muotoja työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovituksessa. Teollisen yhteiskunnan mukainen työn ja vapaa-ajan jyrkkä erottaminen ei ole enää mielekästä. Poliittisena haasteena on luoda tässä tilanteessa myös työn ja perheen vuorottelulle eri elämänvaiheissa nykyistä paremmat käytännöt. Perheiden huomioon ottaminen on välttämätöntä jo pelkästään ikääntymisen aiheuttaman työvoimapulan ehkäisemiseksi.

Työllisyyden ratkaiseva parantaminen edellyttää vastauksia nykyiseen yrittäjäpulaan. Yrittämisen houkuttelevuutta ja erityisesti nuorten riskinottohalukkuutta tulee uuden henkisen ilmapiirin lisäksi tukea aktiivisilla yhteiskuntapoliittisilla toimenpiteillä.

¹⁰ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Uuden työn luomisessa on myös eettisiä ongelmia. Työn tulevaisuuspolulla informaatioteknologista murrosta seuraa biotekniikan huikea vallankumous. Jo nyt geenitekniikka mahdollistaa ratkaisuja, joita tulee ohjata vankemmalla otteella. On perusteltua kysyä, mikä on lainsäätäjän rooli ja tehtävävastuu silloin, kun uutta työtä luodaan 10–20 vuoden kuluttua esimerkiksi geenimanipuloinnin keinoin. Lähinnä sairauksien voittamiseen kyseinen kehitys on hyväksyttävissä. Nykysukupolvet saattavat hyvinkin vielä nähdä

ajan, jolloin Suomenkin eduskuntaan tarvitaan erityinen eettinen valiokunta alan näköpiirissä olevien vaikeiden ongelmien ratkaisemiseksi. Eduskunta ei tässä suhteessa poikkea muista työpaikoista, joissa jo jokin aika sitten vastaavia elimiä on ollut välttämätöntä perustaa.

Elämme Suomessa tätä nykyä paradoksaalista aikaa. Jotkut uuvuttavat itsensä ylityöllä, ja toisille ei työtä riitä lainkaan. Työkyvyttömyyseläkettä hakevia työttömiä on kohdeltava oikeuden mukaisesti, kuten asiakirjassa todetaan. Viimeisimmät havainnot kertovat, että jopa puolet pitkäaikaistyöttömistä, jotka hakevat työkyvyttömyyseläkettä, kuuluisi pikemmin eläke- kuin työttömyystilastoihin.

Olen osin hämmästellyt vierastyövoimakysymystä, jota tosin olemme myös valiokunnassa pohtineet. Ensiksi pitäisi työllistää nyt työttöminä olevat suomalaiset hoitoalan ammattilaiset ja estää, etteivät päävätkä karkaa ulkomaille.

¹¹ **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Kuten tulevaisuusvaliokunnan keskusteluasiakirjassa todetaan, menestyksellinen tulevaisuus edellyttää runsaasti uusia innovaatioita. Tulevaisuuden osaaminen lähtee yhä vahvemmin koulutuksesta, mutta monet tutkimustulokset osoittavat, että jatkuvat kokeilut koulumaailmassa uuvuttavat opettajia, heidän osaamisensa vanhenee ja vaatimukset lisääntyvät. Tämä aiheuttaa opettajille riittämättömyyden tunnetta ja passivoitumista. Passivoituminen on vaarallista siksi, että seuraukset tulevat näky-mään seuraavan työssäkävän sukupolven osamisessa ja innovaatioissa.

Työ on meille suomalaisille arvo sinänsä. Työhön kohdistuvat suuret odotukset, ja se vaatii paljon tekijältään. Kun yhteiskunta kehittyy, muuttuvat työn piirteetkin. Tehokkuusvaatimukset kovenivat työelämässä. Kiire ja kireät aika- taulut aiheuttavat työuupumusta jo noin joka toiselle palkansaaajalle. Esimerkiksi henkisesti ras- kaana työtään pitää 73 prosenttia akavalaisista ja 49 prosenttia muista palkansaaajista. Työllä ja työoloilla on vaikutusta työntekijän työssäjaksami- seen.

Työtehtävät muuttuvat uuden tiedon ja tekno- logian kehityksen mukana entistä vaativammiksi, mutta ihmisen jaksaminen on kuitenkin rajal- lista. Työssä jaksaminen ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on tulevaisuuden haaste sii- nä kuin kilpailussa pärjääminenkin.

¹² **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Työllisyys ja talouskasvu ovat keinoja ylläpitää ja lisätä hyvinvointia. Mielestäni keskusteluasiakirja on liian tietotekniikkapainotteinen. Ehkä Nokia-vetoisuus maassamme on tähän johtanut. Työvoimapula ennakoidaan tällä alueella valtavaksi. Näyttää jo nyt selvältä, että joudumme turvautumaan siirtolaisiin, sillä koko kansa ei voi ryhtyä tietotyöntekijöiksi. Suurten ikäluokkien eläköityessä lisätyövoiman tarve on suuri monissa muissakin ammateissa, esimerkiksi hoitoalalla. Kehotan omasta puolestani määrätietoisesti edistämään esimerkiksi paluumuuttoa Ruotsista.

Keskustelualoite kehottaa yrittäjyyteen ja korostaa innovaatiota ja luovuutta. Tämän vuoksi ihmettelenkin, ettei siinä ole noukittu esiin niitä puutteita, jotka ovat ilmeisiä. Peruskoulujen opetusohjelmista ei nimittäin mielestäni löydy riittävästi tilaa taideaineille ja käden taidoille tänä päivänä. Mistä aikuisena löytyy kyky innovoida, ellei sitä pidetä yllä lapsuudesta nuoruuden yli aikuisuuteen?

Keskustelualoitteessa, kuten yhteiskunnassa ja EU:ssakin, muuttoliikkeeseen suhtaudutaan käsittämättömän positiivisesti noin lähtökohtaisesti. Ei esimerkiksi sellaista vaatimusta voida mielestäni esittää tosissaan, että ison perheen tarvitsisi sulloutua jostakin Ilmajoen omakotitalosta Kallion yksiöön, niin kuin asiakirjassa vilahdaa. Mielestäni varsinkin lapsiperheiden toistuvat muutot ovat suuri sosiaalinen riski. Myös lastenkasvatus häiriintyy, jos äidit ja isät joutuvat käymään työssä muilla paikkakunnilla, kenties jopa asumaan siellä viikot.

Työelämän lisääntyneet vaatimukset eivät näytä antavan riittävästi tilaa perheelle ja lastenhoidolle. Mielestäni olisi ensiarvoisen tärkeä laikeitsee parantaa perheiden mahdollisuuksia kantaa vastuuta jäsenistään esimerkiksi virkavapaa-järjestelyin.

Lopuksi ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: Ei sitten mitään, kun aika loppui!

¹³ **Raija Vahasalo /kok:** Arvoisa puhemies! Yksi suurimmista työelämän ongelmista on työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Tähän liittyen hallitusohjelmaan on kirjattu useita työelämän tulevaisuuden kannalta merkittäviä päämää-

riä. Vanhempainloman jakaantuminen nykyistä tasapuolisemmin naisten ja miesten kesken lisäksi perheiden yhteisaikaa, valinnanmahdollisuuksia ja olisi myös työnantajille eduksi. Näin myös miesvaltaiset alat ottaisivat kantaakseen perhevapaista aiheutuvia kustannuksia. Toivonkin hallituksen ryhtyvän pikaisesti lupauksista toimiin, jotta erityisesti pienten lasten vanhempien taakkaa voitaisiin helpottaa edes vanhempainloman joustoilla.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama isätoimikunta esitti kuukauden pituisen isyyslomajärjestelmän luomista nykyisen vanhempainlomakauden lisäksi. Pelkästään isille rajattu kuukauden pituinen vanhempainloma on, jos mikä, työelämän joustoja lisäävä ja perhe-elämää tukeva toimenpide. Itse esitän, että kuukauden loma olisi pakollinen eikä vapaaehtoinen. Jo nyt on isillä mahdollisuus ottaa vanhempainlomaa enintään 18 päivän verran, mutta tätä vapaaehtoista mahdollisuutta käyttävät hyväkseen vain harvat. Syyinä ovat osin työelämän vaatimukset ja myös työntekijöiden ja työnantajien luutuneet asenteet. Pakollinen kuukauden isyysloma toisi lisää paljon kaivattua tasa-arvoa työsektorille. Tämän päivän arkea on, että moni nainen lykkää lapsensaantia työpaikan menettämisen pelossa ja isät taas jäävät paitsi omien lapsiensä ensiaskelista.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta nimisi yhdeksi työn tulevaisuuden kipupisteeksi sen, kuinka estetään ihmisyyden väistyminen kovenevassa taloudessa. Ihmistä ei voi jakaa osiin.

¹⁴ **Martti Tiuri /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan mukaan tulevaisuusvaliokunnan lausunnossa on liikaa tietoliikennettä ja tietotekniikkaa. Kyllä meidän täytyy täällä eduskunnassa muistaa, että Suomi tällä hetkellä elää siitä. Yli puolet kansantulon kasvusta on peräisin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden ja ohjelmistoteollisuuden alueilta. Jos niistä ei huolehdit, tuleva kansantulon kasvu ei ole enää mahdollinen. Kyllä täytyy koko ajan myös ajatella sitä.

Omahan on johtanut myös siihen, että valtion omaisuus on kasvanut. Sonera on nyt 400 miljardin markan arvoinen, ja sekin on tietoliikenne- ja tietotekniikkaihmissen ansiota.

¹⁵ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn täysin ed. Vehkaojan käsitykseen siitä, että tulevaisuusvaliokun-

nan asiakirja painottaa nimenomaan uusia alueita ja jättää vähemmälle huomiolle ammatilliset aineet ja myös työn. Kuten jo puheenvuorossani totesin, meillä on todellinen työvoimatarve ammattityön puolella. Yli miljoona työpaikkaa tarvitaan. Se on aivan eri luokan tarve kuin on osamiseen ja esimerkiksi tietoteknologiaan liittyvissä työpaikoissa. Totta kai siellä on jo nyt työvoimakapeikkoja, mutta todelliset tarpeet tulevat olemaan lähivuosina aivan muualla.

Puhemies: Tässä vaiheessa myönnän seuraavat vastauspuheenvuorot — palaamme taas debattiin välillä — muistuttaen, että puheenvuoropyyntöjä on 48: edustajat Jaakonsaari ja Markkula sekä ministeri Filatov. Hetken päästä otamme uuden debatin.

¹⁶ **Liisa Jaakonsaari /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn kymmeneen kipupisteeseen varmasti mahtuu vahvasti se, mistä täällä on puhuttu, että meillä korkeaosaavia ammatilaisia on tulevaisuudessa liian vähän. Mutta jos meidän pitäisi valita yksi kipupiste työn tulevaisuudesta Suomessa, kyllä kaikkein suurin kipupiste on se, että nimenomaan palvelutyön hinta on liian korkea. Siihen yksi lääke on se, että pienituloisten verotusta kevennetään. Jos tätä pääkysymystä ja pääongelmaa ei muuten uskota: esimerkiksi Hollanti on pystynyt alentamaan työttömyyttä vielä enemmän kuin me hyvin samanlaisilla keinoilla, mutta Suomen ja Hollannin välillä on se ero, että Hollannissa on pystytty tekemään radikaali veroremontti. Nyt kun Suomessa on veronkevennyksille varaa, minusta kannattaisi tämä yksi kipupiste yhdessä ratkaista eli pienituloisten ihmisten verotusta keventää, jotta palvelualoille saataisiin työtä.

¹⁷ **Markku Markkula /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdellä toimenpiteellä ei kuitenkaan näitä kipupisteitä ratkaista. On mielestäni aivan välttämätöntä, että tunnustetaan se tosiasia, että tietointensiivinen teknologia on uusien työpaikkojen synnyn moottori, myös monien tavanomaisten palvelutehtävien synnyn moottori. Suomi on nyt vuosituhannen vaihteessa osoittanut, että me voimme olla useilla teknologian aloilla maailman johtava maa. Tätä kautta todella syntyy merkittävästi uusia työpaikkoja ja entisiä pysyy niin tietoteollisuudessa, kulttuurisessa sisältöteollisuudessa kuin

esimerkiksi todella monilla palvelualoilla. Tätä kehitystä ei saa vaarantaa sillä, että me ummistaisimme täällä liialti silmämme ja alkaisimme investoida rahojamme erilaisiin kulutushyödykkeisiin tai mitä eriskummallisimpiin muihin hankkeisiin.

¹⁸ **Työministeri Tarja Filatov** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ammatillisen työn houkuttelevuuteen tai sen tulevaan työvoimapulaan ovat varmasti veroratkaisut yksi parhaimpia keinoja, joilla sitä voidaan auttaa. Tässä keskustelussa on se ongelma, että osa meistä puhuu viiden vuoden tähtäimellä, osa viidentoista ja osa ehkä vieläkin pidemmällä tähtäimellä, jolloin ongelmat hieman sekoittuvat. Mutta jos puhutaan työvoimapulasta, siinä on varmasti työssäkäyntiasteen nostaminen keskeisin asia, jolla asiaa voidaan helpottaa, samoin kuin työssä jaksamiseen liittyvät projektit ja eläkeikä. Mutta ongelmallista on se, että heti, kun puhutaan eläkeiän nostamisesta, samat keskustelijat, jotka ovat huolissaan työvoimapulasta, sanovat, että eläkeikää ei saa nostaa, koska meillä tällä hetkellä on niin kova työttömyys. Keinot vastata tulevaisuuden haasteisiin ovat keskenään ristiriitaisia, koska myös ongelmakenttä on kaksijakoinen.

¹⁹ **Sari Sarkomaa /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Väestön ikääntyminen, työvoimapula ja työssä jaksaminen ovat merkittäviä työn tulevaisuuden kipupisteitä, mutta jo tätä päivää sosiaali- ja terveydenhuollossa, aivan kuten useissa puheenvuoroissa täällä onkin jo todettu. Pitkään jatkunut työttömyys, pätkätyöt, ammatilaisten jatkuva virta ulkomaille ja muille aloille, samoin kuin työyhteisöjen korkea keski-ikä ovat uhka ajatellen ammattitaitoisen henkilöstön riittävyyttä. Suurtyöttömyys on kääntymässä työvoimapulaksi. Erityisenä haasteena palveluiden laadulle on mittava määräaikaisten työntekijöiden käyttö ja henkilökunnan niukkuus. Valtion maksamien työllisyystukien vaikutusta lyhytkestoisten työsuhteiden määrään on tarkasteltava kriittisesti. Työllistämistukea ei tule käyttää sellaisten tehtävien hoitamiseen, jotka vaativat pysyvää henkilöstöä. Henkilöstömitoituksia on tarkistettava. Myös ammatillista täydennyskoulutusta on lisätävä erityisesti pitkään työttömänä olleille.

Hyvinvointipalveluja uhkaavassa työvoimapulassa on nyt ajankohtaista pitää ammatillaiset alallaan ja Suomessa sekä saada ikääntyneet

työntekijät viihtymään työssään pidempään. Samoilla toimenpiteillä vähennetään myös työttömyydestä.

Eduskunnan myöntämä erillismääräraha lastenpsykiatriaan oli avoin myönnytys terveydenhuollon puutteille. Psykiatrian epäkohdat ovat ilmeisiä, mutta ongelmia on yhtä lailla muuallakin. Tällainen yhden asian liikkeen kaltainen poliittinen toiminta ei ole kestävä, ei edes lastenpsykiatrian epäkohtien poistamiseksi.

Arvoisa puhemies! Vaikka hyvinvointipalveluiden ongelmia on ryhdyttävä ratkomaan ensisijaisesti tehostamalla olemassaolevien resurssien käyttöä, on myös välttämätöntä pohtia, ovatko voimavarat riittävät. Tosiasia on, että ilman riittäviä ja laadukkaita hyvinvointipalveluja ei ole myöskään toimivaa taloutta.

20 Markku Laukkanen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Minusta tulevaisuusvaliokunta tarkastelee työn ja työelämän muutoksia oikeilla kysymyksillä ja myös oikealla lähestymistavalla. On selvää, että Suomi ei tule menestymään tietoyhteiskunnassa teollisuusyhteiskunnan vanhoihin keinoihin ja vanhoihin asenteihin. Minusta tuntuu, että tänä päivänä työmarkkinat eivät oikein tunnista tietoyhteiskunnan uusia työelämän tarpeita. Siksi työelämän uudistamisen tarve koskeekin erityisesti uusien toimintatapojen tunnistamista, yrittäjyyden, partnership-kumppanuuden, verkottumisen ja myös etätyön edistämistä. Tänä on etätyön edistämistä koskeva lakialoite myöhemmin vielä lähetekeskustelussa. Se antaa hyvän tilaisuuden vielä tätä teemaa sitten keskustelussa jatkaa.

Tarvitaan siis uusia innovaatioita. Tietoyhteiskunnassa yrityksen perustamisen tulee olla olennaisesti kevyempää ja helpompaa kuin tänä päivänä. Yrittäjyyttä tulee jo eri koulutusvaiheissa tukea, ja uuden yrittäjyyden verokohtelu tulisi saada merkittävästi nykyistä kevyemmäksi. Siksi esimerkiksi yhden miehen, yhden henkilön, naisen, yrityksen tuleekin olla aidosti kilpailukykyinen vaihtoehto palkkatyölle.

Minusta työllistämässä on nyt haettu ja käytetty ennen muuta tavallaan teollisuusyhteiskunnan keinoja, vanhentuneita keinoja, ja tarvitaan uusia ideoita, innovatiivisuutta, jotta 500 000:n työmarkkinoilta poissa olevan ihmisen, työttömyyden ja työvoimapulan välinen yhtälö voidaan ratkaista. Tässä kyllä toivon menestystä myös uudelle työministerille ja ennen muuta en-

nakkoluulottomuutta näiden ideoiden käyttöön-otossa ja niiden hakemisessa.

Rouva puhemies! Verkottumista ja etätyötä voidaan edistää antamalla yksityisille henkilöille esimerkiksi tietoliikennehankintoihin kohdistuvia verovähennysoikeuksia sekä uusimalla tietoliikenteen arvonlisäverojärjestelmää sillä tavoin, että se suosisi kehittyntä verkkojärjestelmää.

Rouva puhemies! Nämä ovat juuri esimerkkejä siitä, mitä tietoyhteiskunta tarvitsee tällaisen teollisuusyhteiskuntalähtöisen ajattelun sijaan.

21 Anne Huotari /vas: Arvoisa puhemies! Globaali talous, kiihtyvä työtahti ja viimeisin ammatillinen osaaminen vaativat ihmiseltä yhä suuremman osan inhimillisestä panoksesta nimenomaan työelämään. Samalla vapaa-aika on muuttunut suorituspainotteiseksi. Tästä kehityksestä ei ole selkeitä seurauksia määriteltävissä, mutta spekulatioita sitäkin enemmän, esimerkiksi työssä jaksamisen ongelmia, ennenaikaisia työstä pois jäämisiä ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisongelmia. Kehitys on johtanut siihen, että erityisesti ikääntyvien, vajaakuntoisten ja heikomman koulutustason omaavien ihmisten syrjäytyminen työelämästä on lisääntynyt. Niille, jotka ovat jäämässä ulkopuolelle, on löydettyä mielekästä ja yhteiskunnan kannalta hyödyllistä tekemistä. Sitä ei tule tehdä kuitenkaan viemällä näiltä ihmisiltä ihmisarvo pakottamalla heidät palkattomaan työhön ja siten myös alhaiseen eläketuloon. Heille on annettava mahdollisuus.

On olemassa vaihtoehto, jos haluamme siihen satsata, nimittäin sosiaaliset yritykset, integroiva työllistäminen työvalmentajamenetelmällä, mestari-kisällimalli ja monia muita hyviä esimerkkejä ympäri Suomea. Tähän tarvitaan hieman rahaa, mutta valmistumassa on selvitys sosiaalisesta taseesta, joka on testauksessa osoittanut, että sosiaalinen työllistäminen työsuhteeseen on yhteiskunnalle kannattavampaa kuin jättää ihmisen syrjäytymään.

22 Esko-Juhani Tennilä /vas: Rouva puhemies! Suomen menestys tietoyhteiskuntana, joka on selvästi tosiasia, perustuu ensinnäkin siihen, että meillä on erinomaisen hyvä tietoverkko eli televerkko, joka kattaa koko maan ja on ollut käytännössä vielä tasahintainen. Eli meidän tietoverkkomme ulottuu koko maahan, myös kaukaisimpiin savuihin. Mutta miten jatkossa? Mikä

on valtion rooli siinä, että tietoverkko on todella kunnossa, että sitä kehitetään ja että se on palvelmassa koko maata ja jokaista tämän maan ihmistä? "Tietoyhteiskunta jokaiselle", sehän on Euroopan unioninkin suuri tavoite. Mikä on valtion rooli siinä? Minun mielestäni vastaus myydä Sonera on tasan väärä juuri tästä lähtökohdasta. Silloin menetetään se subjekti, jonka pitäisi huolehtia siitä, että tietoverkko todella on koko maata kattava, ja tässä on minusta suuren luokan haaste, josta pitäisi vakavammin keskustella kuin on toistaiseksi keskusteltu.

Toinen asia vielä tietoyhteiskuntaan liittyen on se, että meidän vahvuksiamme on koulutus. Meillä on hyvä koulutus, mutta nyt säästöt alkavat vaikuttaa hankalasti. Perusopetuksessa laatu on heikentynyt jo selvästi muun muassa liian suurien kouluryhmien vuoksi. Minusta siihen pitäisi satsata nyt lisää rahaa. Toisaalta minä näen, että tietoyhteiskunta vaatii niin paljon kielten osaamista, luonnontieteitä, että kyllä peruskoulutus pitäisi laajentaa 12-vuotiseksi koko nuorisolle, eli koko nuorisoo käymään lukio. Se on minun selvä käsitykseni, kun olen koettanut näitä asioita saada selväksi, mitä tulevaisuus edellyttää. Pitää osata laajasti asioita. Jos perusopetus on kunnossa, niin uutta voi aina oppia, mutta jos esimerkiksi kielipohja pettää, niin uuttakin on vaikea oppia ja putoaa.

²³ **Markku Markkula /kok:** Arvoisa puhemies! Tämä asiakirja osoittaa erinomaisen hyvin sen, että yksittäiset toimenpiteet eivät ratkaise Suomen työttömyysongelmaa, vaan kyse on monien samanaikaisesti toteutettavien toimenpiteiden sekä työtä ja tulevaisuutta koskevien asenteiden ja myös säädösten yhteisvaikutuksesta.

Suomen valtion velkaantuminen on pakottanut myös kansanedustajat pohtimaan keinoja, joilla julkinen talous tervehdytetään. Sanoisin, että kiitos Soneran, kiitos siis suomalaisen insinööriosaamisen, ovat kansanedustajat viime päivinä pohtineet kysymystä, miten turvata suomalainen menestys ja sen avulla saavutettava hyvinvointi.

Paras ratkaisu mielestäni on ehdottomasti se, että valtio edelleenkin karsii menojaan rakenteellisin muutoksin ja lisää määrärahoja tulevaisuusinvestointeihin, siis erityisesti koulutukseen ja tutkimukseen.

Toiseksi paras ratkaisu on se, että tilapäisistä tuloista, siis esimerkiksi Soneran osakkeiden

myyntituloista, osa osoitetaan kertaluontoisiin tulevaisuusinvestointeihin ja osalla lyhennetään valtion velkaa. Tällainen kertainvestointi olisi useiden miljardien suunnitelmallinen panostus ohjelmistoteollisuuteen, uusmedia-alan yrityksiin sekä sisältötuotantoon. Valtio hoitaisi osarahoituksen ja näin vauhdittaisi yritysten kansainvälisille markkinoille menoa sekä luonnollisesti rahastaisi osuutensa hyvien voittojen kera ulos näistä yrityksistä muutamien vuosien kuluttua. Korostan, että velan lyhentäminen ei riitä, on osattava ja uskallettava sijoittaa tulevaisuuteen siten, että yritystoiminnan ja uusien työpaikkojen synnyn edellytykset paranevat. Hyvä tulevaisuus ei tule itsestään.

Kuten ed. Laukkanenkin äsken totesi, vanhoihin keinoin emme menesty. Nyt tarvitaan panostusta henkiseen pääomaan. Nyt tarvitaan myös lisäpanostusta, niin kuin sivistysvaliokunta jo viime syksynä totesi, noin miljardi markkaa yliopistojen perusrahoitukseen, jotta tulevaisuutemme perusta kyettäisiin vankistamaan.

²⁴ **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on useassa puheenvuorossa korostettu työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista. Siinä on kysymys monesta asiasta, mutta näen hyvin tärkeänä sen, että niitä perhevapaamahdollisuuksia, joita meillä jo on, käytettäisiin.

Ed. Vahasalo totesi, että vaadittaisiin tältä osin lainsäädäntöä. Välttämättä ei vaadita, kysymys on perheen omasta ratkaisusta. Ministeriö on käynnistänyt te-keskuksittain kierroksen, jossa valistetaan yrittäjiä ja muita asianomaisia siitä, mitä perhevapaita on käytettävissä ja millä tavoin tiettyjä muutoksia ollaan tähän tekemässä. Hyvä työnantaja tietää, ja se on osoitettu tutkimuksinkin, että mitä enemmän otetaan huomioon ihmisten elinkaari esimerkiksi työaikajärjestelyissä, mitä enemmän ja mitä varhaisemmassa vaiheessa lähdetään toteuttamaan työssä jakamista koskevia toimenpiteitä, sitä paremmat ovat tulokset myös yrityksen talouden kannalta.

²⁵ **Martti Tiuri /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä vastustaa Soneran myyntiä. Minusta on aika kummallinen tilanne, että valtiolla on 200 miljardia markkaa omaisuutta Sonerassa ja siitä saatu tulo on ehkä prosentin luokkaa. Valtiolla on velkaa 400 miljardia, ja siitä maksetaan 7 prosentin korkoa. Ei ole

mitään järkeä pitää omaisuutta tuottamattomana odottaen, että sen arvo myöhemmin nousee, kun meillä on kuitenkin koko ajan maksettava korkoja. Minusta Soneran arvo putoaa, jos velvoitetaan rakentamaan sellaisia yhteyksiä, jotka eivät ole kannattavia. Nämä yhteydet täytyy valtion hoitaa erilaisilla tukitoimilla, jos niitä pidetään välttämättöminä.

26 Esko-Juhani Tennilä /vas (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tässä tulemme kysymykseen, kuka huolehtii jatkossa siitä, että televerkko eli tietoverkko — tässä ei nyt kannata mystifioida asioita, pitää olla kunnon tietoverkko — kuka sen hoitaa tähän maahan, jos meillä ei ole tekijää.

Tässähan tapahtuu sitten ihan erikoinen muutos. Nyt valtio kyllä saa Soneralta tuloja, mikä on toiminut hyvin. Meillä on syntynyt ajan myötä — silloin ei julisteltu tietoyhteiskuntaa — sellainen televerkko, joka on koko maassa, kaukaisimmillakin kylillä ja savuilla. Se vain tuli, ihan kuin ajattelun seurauksena, että näin pitää olla. Nyt, kun me puhumme tietoyhteiskunnasta, on uhkana, että tietoverkko repeää, sitä ei ole koko maassa olemassa yhtä hyvänä. Jatkossa siis jouduttaisiin maksamaan siitä, että joku sitä pitäisi yllä. Kuka se joku on, ja kuka sen sitten maksaa? Valtio maksaisi siitä, että joku niitä tekisi, niinkö?

27 Jukka Gustafsson /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on jo useampaan otteeseen nostettu esille sinällään erittäin tärkeä asia, työelämän ja perheiden tarpeiden yhteensovitus. Lainaan amerikkalaista ekonomistia Luttwakia, joka on kirjassaan Turbocapitalism todennut, ettei tehokasta työyhteiskuntaa ja kiinteitä perhesiteitä saa samassa paketissa. Halusin sanoa ääneen tämän sen takia, että meidän pitää todella käydä myös rakenteellista, sisällöllistä keskustelua tämän päivän työelämästä. On tärkeää, että saadaan vanhempainlomaa, vapaita ja muita parannuksia, mutta se ydin löytyy työelämän sisältä. Miten sitä tulee kehittää, jotta ihmiset jaksaisivat olla lastensa kanssa, lähimmäistensä kanssa jne.? Tämä on se ydinarvo, yhteiskunnallinen ja poliittinen kysymys, ja minusta se "kissa" pitää nostaa pöydälle, mistä todella on kysymys tämän päivän työelämän paineissa.

28 Kyösti Karjula /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edellä ed. Gustafsson tarkasteli minusta hyvin tärkeää asiaa, johon on viitattu useissakin puheenvuoroissa, eli perhe-elämän ja työelämän yhteensovitusta. Minusta on erittäin olennaista tunnistaa nyt eräs asia, kun puhumme esimerkiksi meidän moderneista yrityksistämme. Otan esimerkiksi Nokian. Minun väittämani on se, että kaikesta huolimatta parhaiten globalisoituneissa, kansainvälisesti menestyneissä yrityksissä on hoidettu myös joustavuus, jossa otetaan huomioon työn ja perheen yhteensovitus. Meidän julkinen sektorimme, hierarkiset, vanhat rakenteet sopeutuvat paljon heikommin näihin kysymyksiin.

29 Jyrki Katainen /kok: Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan keskusteluasiakirjassa on nostettu aiheellisesti esiin kysymys, miten huolehditaan kasvukeskuksista ja uusien töiden syntymisestä maakuntaan. Yhtä hyvin voidaan kysyä, miksi työ ei ole jakautunut tasaisemmin alueellisesti siitäkään huolimatta, että moderni teknologia sen sallisi. Voidaan myös kysyä, johtaako informaatioteknologian kehitys automaattisesti keskittymiseen. Itse en tähän usko. Kyseessä on ehkä pikemminkin murrosvaihe, eräänlainen muoti-ilmiö, johon me suomalaiset emme ole vielä tottuneet. Valtaosa koulutusta nuoresta väestä, joka on keskeinen osaaja informaatioteknologian alalla, muuttaa tietyille alueille sen takia, että kaikki muutkin muuttavat. Tämä vahvistaa sitä oravanpyörää, joka on johtanut alueiden epätasaiseen kehittymiseen.

Uskon, että ihmiset ryhtyvät jatkossa miettimään hyvin pragmaattisesti, mitä elämältään haluavat, mitä 400 000 markalla saa Helsingissä, mitä 400 000 markalla saa Pohjois-Savossa. Rahan arvo on hyvin erilainen eri puolilla. Tämä on yksi hyvä esimerkki siitä, että moderni teknologia tarjoaa yksilöille vapautta valita, mitä omalla elämällään ja palkallaan saa. Tähän tarvitaan myös yhteiskunnalta vahvoja toimenpiteitä. Panostus koulutukseen ja tutkimukseen on yhtä lailla panostusta uuteen yritystoimintaan. Uskon, että muun muassa informaatioteknologia on keskeinen edellytys kilpailukykyisen yritystoiminnan aikaansaamiseksi eri puolilla maata. Tässä on kysymys vastuusta ihmisistä, jotka asuvat eri puolilla Suomea. On myös kysymys yksilön vapaudesta valita, missä hän elämänsä viettää.

³⁰ **Jukka Gustafsson /sd:** Arvoisa puhemies! Hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa on pohjimmiltaan kysymys enemmän sivistyksellisestä kuin taloudellisesta ilmiöstä. Saan ajatuksilleni tukea akateemikko, professori Erik Alldariltä, joka kysyy, olemmeko Suomessa viime aikoina liiaksi ruvenneet suosimaan tietoyhteiskuntaa oppimisyhteiskunnan kustannuksella. Suomessa on puolet keski-ikäisestä aikuisväestöstä ammatillisesti kouluttamattomia. Ikäluokkien väliset erot ovat Oecd-maiden suurimmat ja kärjistymässä. On siis aika reivata kansallista koulutuspolitiikkaa uudelleen myös työllisyys- ja tulevaisuuspolitiikan näkökulmasta.

Vaadin, että yhteiskunnan voimavaroja käytetään koko aikuisväestön osaamisvarannon parantamiseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä pienten työpaikkojen työntekijöiden ja epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden mahdollisuuksiin ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamistaan. Esitän, että hallitus valmistelee konkreettisen ja kunnianhimoisen ohjelman vanhemmalle ikäluokalle, jolla on puutteellinen pohjakoulutus. Tarvittaessa tähän on käytettävä — ja sanon sen, vaikka eivät kaikki siitä tykkää — ylimääräistä rahaa, on se Sonera-rahaa tai mitä se on. Sitä vaatii tulevaisuus. Meidän on pidettävä keski-ikäinen väestömme ikään kuin työkykyisenä ja -haluisena. Se on myöskin yksi iso kansallinen projekti, johon nyt viimeistään pitää kiinnittää suuri huomio. Se on myöskin niin yksilön kuin yhteiskunnankin etu.

³¹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuutta ei voi rakentaa vain yhden teollisuuden osa-alueen varaan, ei ainoastaan tietotekniikan ja sähköteollisuuden varaan. Näin myös mielestäni ministeri Perho hyvin totesi. Hänen sinänsä hyvistä puheenvuoroistaan jäi kuitenkin mieleeni, kun ministeri puhui eläkeiän nostamisesta, kysymys niistä ihmisistä, jotka ovat menettäneet työkykynsä eivätkä pääse työkyvyttömyyseläkkeelle. Siitä asiasta haluaisin tässäkin keskustelussa kuulla.

Työn tulevaisuudessa on tarkasteltava myös palvelujen tulevaisuutta. Suuret ikäluokat lisäävät hoivan, terveydenhoidon ja sairaanhoidon palveluja 15—20 vuoden kuluttua voimakkaasti. Nyt meneillään oleva sairaaloiden toimintamahdollisuuksien tyypistäminen ja erityisesti erikoissairaanhoitoon kohdistuvat "säästöt" ovat ajamassa järkevän sosiaaliturvan ja sairaanhoidon

loukkun. Juuri kun kysynnän ja tarpeen kasvaessa tarvitsemme työvoimaa ja tekijöitä, sairaalapaikkoja, avoterveydenhoitoa tehtävien suorittamiseen, meillä ei tätä mahdollisuutta olekaan. Henkilökunta sairaaloissa vanhenee ja työpaikkojen ikärakenne vääristyy. Uskokko joku, että rakennamme sairaalat sitten uudelleen ja luomme tuki- ja hoitoverkot uudelleen huolehtimaan runsaan kymmenen vuoden kuluttua tulevaan nopeasti lisääntyvästä hoidon ja hoivan tarpeesta? Uskokko joku, että voimme seurauksitta jatkaa nyt meneillään olevaa palvelujen heikentämistä? Uskokko joku, että meillä on todella varaa kouluttaa sairaanhoitajia ulkomaille, Norjaan ja Ruotsiin?

³² **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yritin hyvin huolella muotoilla kohdan, joka koski keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän nostamista siitä 59:stä, jossa me nyt olemme, 61—62:een. En puhunut vanhuuseläkeikärajasta sinänsä. Tällöin on kysymys nimenomaan niistä toimenpiteistä, jotka sisältyvät muun muassa työssäjaksamisen toimenpideohjelmaan. Ne liittyvät hyvään työterveyshuoltoon, ne liittyvät varhaiskuntoutukseen. Ne liittyvät täydennyskoulutukseen, uudelleen koulutukseen jne. Myös kysymys työkyvyttömyydestä liittyy tähän sillä tavoin, että työkyvyttömyyden uhatessa pitää hyvin aktiivisesti tutkia kuntoutumismahdollisuudet.

Toinen kysymys: Ed. Tiusanen oli aiheellisesti huolissaan siitä, miten meidän palvelujärjestelmämme vastaa tarpeisiin. Valtionosuuksien kustannusten jakotarkistus on tietysti yksi hyvin tärkeä asia, että kunnat saavat 2,4 miljardia seuraavien kolmen vuoden aikana. Toinen tärkeä seikka on se, että kunnissa riittävän ajoissa oivalletaan, että vakinaista henkilökuntaa on syytä palkata tilapäisten tilalle.

Puhemies (koputtaa): Minuutti!

Tällä erää etenemme viisi puheenvuoroa, mikä jälkeen saatamme taas harkita debattia. Seurannette myös puhujalistaa, joka on pitkä.

³³ **Martti Tiuri /kok:** Arvoisa puhemies! Suomi on rakentanut menestyksensä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden varaan, koska yli puolet kansantulon kasvusta on siinä. Lähivuosina, 5—10 vuoden tähtäyksellä, siihen ei suurta muutosta tule muuta kuin korkeintaan negatiiviseen

suuntaan, jos asiat hoidetaan huonosti. Valtiovalan oikean tiede- ja teknologiapolitiikan ansiosta tämä on ollut mahdollista. Suomi on selvinnyt lamasta ja päässyt johtavaan asemaan maailmassa tietoyhteiskuntakehityksessä. Mutta nyt tämä hyvä kehitys uhkaa katketa, koska hallitusohjelman mukaan tutkimus- ja tuotekehitysvarat pyritään vain turvaamaan entisellä tasolla. Sillä tavalla Suomi ei pärjää. Nokian pääjohtaja Ollila on todennut, että tutkimuksessa ei kerta kaikkiaan ole varaa tällaisiin välihuusiin.

Säästötoimien vuoksi kaikkien yliopistojen perusopetus ja tutkimus on vaikeuksissa. Opiskelijoihin lisätty ja tutkijakoulutukseen panostettu, mutta määrärahat eivät ole kasvaneet vastaavasti. Vaikka nämä eivät edusta kovin suurta joukkoa koko Suomessa, ne edustavat kuitenkin sitä joukkoa, joka vastaa siitä, että Suomi pärjää maailmassa. Esimerkiksi tietoliikenne-, tietotekniikka-, elektroniikka-alalla Teknillisessä korkeakoulussa ja muissa opiskelijoiden määrää on nostettu muutamassa vuodessa kaksinkertaiseksi, mutta resurssit eivät ole vastaavasti muuttuneet.

Suomessa yliopistot saavat budjettivaroja opiskelijamäärien perusteella painottaen eri tieteenaloja. Opetusministeriö käyttää tekniikan alalla käsittämättömän alhaista painokerrointa 1,75, kun esimerkiksi kasvatustieteessä se on 1,5, lääketieteessä 3,25 ja teatteri- ja tanssialalla 5,5. Kertoimet on ilmeisesti alun perin määritelty siten, että korkeakoululle on tullut määrärahoja saman verran kuin ennenkin. Tekniikan alan oikea kerroin on sama kuin lääketieteen, jolloin tkk:t voisivat saada saman verran varoja kuin Ruotsissa.

³⁴ **Reijo Kallio /sd:** Rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan työstämässä keskusteluasiakirjassa on varsin monia mielenkiintoisia tartuntapintoja. Oma puheenvuoroani voisi ehkä luonnehtia hyvinvointiyhteiskunnan puolustuspuheenvuoroksi.

Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan periaatteisiin kuuluu mahdollisimman hyvä huolenpito ihmisvoimavaroista ja niiden kehityksestä. Ymmärrän, että hyvinvointiyhteiskunnan periaatteet eivät ole globaalisti yleispäteviä vaan ne ovat toteutettavissa vain tietyillä rajatuilla alueilla erityisten olosuhteiden vallitessa. Yhtä ilmeistä on, että hyvinvointiyhteiskunta ei synny, säily

ja kehity itsestään vaan vaatii jatkuvaa ponnistelua kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Mallimme on sellaisenaan yksinkertainen. Me kehitämme yhteiskuntaa perustamalla sen korkealaatuiseen tuottavaan työhön, jaamme työn tulokset mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja otamme yhteisen vastuun siitä, että jokainen kansalainen voi kaikissa elämäntilanteissa viettää turvallista, sosiaalisesti ja taloudellisesti tuottavaa elämää.

Tämän periaatteen konkreettisen toteuttamisen edellytyksenä on tehokas ja tuottava työelämä sekä työkykyinen, motivoitunut ja vakiintunut työvoima. Uskoakseni myös tulevaisuudessa me suomalaiset joudumme rakentamaan hyvinvointimme itse. Ulkoiset voimat ja muutostekijät eivät ota vastuuta meidän sen paremmin taloudellisesta kuin yhteiskunnallisestakaan menestyksestämme.

Pidän myös todennäköisenä, että hyvinvointiyhteiskuntamme on tulevaisuudessakin kilpailukykyinen, jos pystymme kehittämään sitä uutta ja muuttuvaa toimintaympäristöä vastaavaksi. Tällä hetkellä eräs keskeinen ja kiireellinen haaste on kehittää työoloja entistä otollisemmiksi myös henkiselle työlle, uusille innovaatioille ja tietotyölle. Tämä taas edellyttää entistä parempaa huolenpitoa ihmisvoimavaroista, erityisesti työntekijöiden jaksamisesta, työkyvystä ja osaamisesta.

³⁵ **Pekka Vilkuna /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Niissä maissa, missä työllisyystilanne on nyt hyvä, esimerkiksi USA:ssa ja Tanskassa, palveluammattien ja palveluyritysten osuus koko työvoimasta ja kansantuotteen kertymästä on huomattavasti suurempi kuin Suomessa.

Tulevaisuudessa yhä suurempi osa rutiinistyöstä siirtyy koneiden ja automaattien tehtäväksi. Osalla kansastamme on jo nyt niin hyvät tulot, että he eivät voi tuhlatat rahojaan tavaroihin. Vain laadukkaat ja alati tarjolla olevat palvelut saavat heidät luopumaan rahoistaan, ja näin rahat menevät uudelleen kierto.

Ei kukaan yrittäjä itse yritä eikä tarjoa toiselle työtä sosiaalisista tai humanitaarisista syistä. Yrittäjä yrittää ja ottaa riskejä vain siksi, että hänen elämänsä olisi huomenna parempi ja että hän joskus vaurastuisi. Siksi meidän on eduskunnassamme poistettava yrittäjyyden tiellä olevia esteitä ja tehtävä yrittäjyys houkuttelevammaksi ja mahdolliseksi.

Tänä päivänäkin Suomessa on aika helppo alkaa yrittäjäksi, ja taitavalla yrittäjällä on Suomessa jopa mahdollisuus menestyä. Mutta yrityksen lopettaminen kannattavasti ja kunnia-kaasti on tämän päivän Suomessa lähes mahdotonta. Tulevaisuuden yrittäjän on oltava joustava ja nopea muutoksissa, ja meidän on tehtävä se mahdolliseksi. Tulevaisuudessa on voitava olla vaikka osa-aikayrittäjä esimerkiksi vuodenai-kaesonkien mukaan ja osan aikaa vaikka työttömänä, ellei muita vaihtoehtoja ole tarjolla. Ei saa olla niin kuin nyt: jos kerran olet näyttänyt yhteiskunnalle, että osaat yrittää, olet lopun elämäsi lähes kokonaan yhteiskunnan suojaverkkojen ulkopuolella.

Mistä sitten saadaan uusia yrittäjiä? Perheet on saatava ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja lapsistaan ja on kannustettava heitä vastuuseen itsestään ja yhteiskunnasta. Sitä kautta syntyy uusia yrittäjiä.

³⁶ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Monissa Euroopan maissa nuorten työllisyysaste on Suomen tapaan muiden ikäryhmien työllisyysastetta alhaisempi. Nuorten asema työmarkkinoilla on aikuisväestöä monimuotoisempi ja vaihtelevampi johtuen esimerkiksi koulutuksesta, perheen perustamisesta sekä varusmiespalveluksesta. Merkityksetöntä ei ole myöskään se, että tilastointi ei kata koko nuorisoi-kaulu-kaa. Näin ollen esimerkiksi alle 25-vuotiaat ammattikouluttamattomat nuoret eivät jäädessään työmarkkinatuen ulkopuolelle käytä työvoimahallinnon palveluita eivätkä siten ryhmänä näy tilastollisena huolena työvoimatarkastelussa. Piilotyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvu nuorten kohdalla on tosiasia. Tulevaisuuden työvoimapolakeskustelu ei saa pyöriä pelkästään it- koulutuksen ympärillä.

Yksilöllinen ohjaus ja palvelu perinteisten työvoimahallinnollisten toimenpiteiden sijaan on kohdistettava yritys-kin, jotka ovat valmiita palkkaamaan ammatillaisiksi nuoria. Aktiiviset taloudelliset yritykset suunnatut panokset, jotka tulevat monin verroin huokeammiksi kuin syrjäytyneen nuoren pelastaminen syvältä yhteiskunnallisesta kuilusta, pitävät nuorisotyöllisyyden hallinnassa paremmin kuin holhoava, passiivittava ja turhauttava työllistämiskulttuuri.

³⁷ **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa puhemies! Te-keskuksen yritysraportti 98 sanoo, että

todelliset yritysten toimintaedellytykset varmistetaan vasta, kun korporativismin tuoma jäykkyys puretaan. Lisäksi toimintaedellytysten varmistamiseen liittyy palkkaerojen kasvu ja syntyneiden innovaatioiden muuntaminen kannattavaksi liiketoiminna-ksi. On tärkeää seurata ja tukea KTM:n yrittäjyys- hankkeen toimenpiteiden toteutumista. Konkreettisia yrittäjyyttä edistäviä toimenpiteitä ovat muun muassa työn verotuksen keventäminen, yritystukiviidakon purku, harmaan talouden kitkeminen, yliopistojen perusrahoituksen lisääminen ja työssäoppiminen.

Yrittäjyys on tulevaisuuden työtä. Se ei ole vain pienyritysten omistamista ja johtamista. Se on myös omachtoista ja sisäistä yrittäjyyttä. Edellisellä tarkoitan yksilön yrittäjämäistä toimintatapaa ja jälkimmäisellä organisaatiota, jonka sisäiset yksiköt toimivat yrittäjämäisesti.

Tulosohjauksen myötä yrittäjyys on asettumassa myös julkiselle sektorille. Näin julkinen sektori kääntyy hiljalleen tehokkaammaksi, tuloksekkaammaksi ja taloudellisesti kannattavammaksi. Yrittäjämäisen näkökulman myötä julkisten palveluiden laatu ja saatavuus pystytään turvaamaan. Ovi pitää avata myös julkisten palveluiden yksityiselle tuottamiselle. Julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla on paljon toisilleen tarjottavaa ja toisiltaan opittavaa.

Tulevaisuuden työelämässä kaikilla työntekijöillä riippumatta työpaikasta tai tehtävästä tulee olla yrittäjämäinen asenne. Työntekijä on vastuullinen ja sitoutunut työyhteisön toimijaksi. Tähän pyrittäessä pitää entistä paremmin huomioida yksittäistä työorganisaatiota koskevat paikalliset lähtökohdat.

Ay-sektorinkin on katsottava tulevaisuuteen. Ammatillisista yhteenliittymistä voisi kehittää asiantuntijajärjestöjä, jotka pitävät yhden ammattikunnan koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyviä asioita esillä. Yksisilmäinen, jättyä palkkaedunvalvonta ei vastaa tulevaisuuden tarpeisiin.

Esille tuomani asiat eivät kuvasta kovia tai pehmeitä arvoja, vaan todellisuutta, ja ne pitävät sisällään paljon mahdollisuuksia.

³⁸ **Mikko Kuoppa /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Harkimolle haluan huomauttaa, että jos se toteutetaan, mitä hän vaati, että ammatyhydistysliike olisi vain pelkkä keskustelukerho, niin kyllä palkkatyöläisen kohtalo kovin synkältä rupeaisi näyttämään. Ei olisi sel-

laista järjestelmää, joka puolustaisi palkkatyöläistä, koska työntekijä on kuitenkin tänä päivänä, niin kuin tulevaisuudessakin, heikompi osapuoli ja vain järjestäytymällä ja järjestäytyneen ay-liikkeen voimalla voidaan saavuttaa ne tulokset, joista tänä päivänä myös voidaan nauttia ja voidaan puhua hyvinvointiyhteiskunnasta. Jos ei meillä olisi järjestäytyntä ay-liikettä, ei meillä olisi myöskään hyvinvointiyhteiskuntaa.

³⁹ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin yhtyisin ministeri Filatovin esitykseen, että tässä meidän keskustelussamme on se ongelma, että joku puhuu ensi vuoden budjetitasolla ja joku puhuu kymmenen vuoden päähän.

Vielä kommentaisin ed. Tiurin näkemystä. Olen täysin samaa mieltä tutkimusrahojen tasosta. Todellakin tarvittaisiin sitä kuoppakorotusta, että voitaisiin varmistaa näitä uusia aloja.

Voi olla, että kuulostan jankuttavalta, mutta edelleenkin korostan sitä, että jos puhutaan työn tulevaisuudesta isona kokonaisuutena, emme voi ajatella vain pelkästään näitä uusia aloja, vaan on otettava huomioon, että työllisiä tulee olemaan, ja toivotaan, että onkin, pitkälle kolmatta miljoonaa kymmenen vuoden päästä ja jonkun on tehtävä niitä tavallisia töitä. Kyllä ne meidän paidat ja housut likaantuvat kymmenenkin vuoden päästä. Eli tähän tarvitaan myös ihmisiä, halukkaita ihmisiä, ja minä en ainakaan toivo semmoista kehitystä, että meillä olisi kahdet työmarkkinat, ne paremmat työmarkkinat meille, jotka osaamme korkean teknologian asioita, ja huonommat mahdollisesti ulkomaalaisille.

⁴⁰ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se arvomaailma ja esi-merkki, jota ed. Harkimo tuo esille, löytyy Yhdysvalloista. Mukava katsoa, mitä se merkitsee käytännössä. Se merkitsee sitä, että 17 prosenttia niin sanotusta työssäkäyvistä väestä ei pysty tulemaan niillä likkoillaan toimeen, jotka siitä työstä saa. Yritysten keskimääräinen ikä on tällä hetkellä 2,5 vuotta, ja lakkofrekvenssi on maapallolla korkein. Tätäkö te haluatte?

⁴¹ **Esko-Juhani Tennilä /vas** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Vilkanan puheenvuorosta halusin kommentoida USA:n ja Tanskan vertailua. Molemmissa on hyvä työllisyys, mutta eroja kyllä on siinä, miksi näin on, ja ne ovat var-

sin suuria. En kiistä kyllä sitä, etteikö Tanskassakin ole paljon pienyrityksiä, mutta kyllä koko perimmäinen filosofinen ja sitä myöten käytännöllinen lähtökohta lähtee juuri tästä, mihin ed. Pulliainenkin viittasi USA:n osalta. Siellä on tämä halpa palkkatyövoima, melkein ilmaista työtä tehdään ja ollaan silti työllisen kirjoissa, vaikka joutuu kaksi kolme työpaikkaa käymään. Tanskassa taas on erittäin laaja julkinen sektori. Tänä viimeksi saimme Vattilta tietoja, että Tanskassa on 150 000 ihmistä enemmän julkisella sektorilla kuin meillä Suomessa, arvoisat ministerit. Eli kuntiin pitäisi saada ihmisiä. Siellä uutaan.

⁴² **Leena-Kaisa Harkimo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuopalle haluaisin sanoa ay-sektorin visiosta ja tulevaisuudesta sen, että oli erittäin mielenkiintoista, kun tämä tuli esille Pohjoismaiden neuvoston työtä ja työn tulevaisuutta koskevassa teemaseminaarissa. Sekä työntekijäpuoli että työnantaja-puoli olivat siitä hämmästyttävän yksimielisiä, että tulee varmasti olemaan tulevaisuudessa semmoinen tilanne, että ikään kuin konsultoidaan toisiaan työelämässä. Minä en näkisi sitä todellakaan enää näin vanhakantaisena.

⁴³ **Työministeri Tarja Filatov** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Kaikki varmasti allekirjoittamme sen, että kunnissa olisi potentiaalia synnyttää työpaikkoja, pysyviäkin, jos siellä vain olisi riittävästi taloudellisia resursseja. Sen vuoksi koko talouden tervehtyttäminen ja vakaa talouspolitiikka on se, millä pitkässä juoksussa päästään tilannetta helpottamaan.

Nuorten työttömyyteen olisin sanonut sen verran, että kun puhuitte passiivisesta nuorten työttömyydestä, joka ei näy missään, niin kyllähän ne nuoret, jotka eivät ole työmarkkinatuella, jos halutaan jonkinlaisia arvioita tehdä, ovat toimeentulotukiasiakkaita. Heidän määränsä ei lopujen lopuksi ole kovin suuri siihen nähden, mitä se voisi olla, mutta työmarkkinatuessa on tapahtunut paljon sen suhteen, että on pyritty siihen, että tarjotaan joko harjoittelupaikkaa, opiskelupaikkaa tai työpaikkaa. Ongelma on tietysti se, että näitä paikkoja on aina tarpeeseen nähden liian vähän. Toisaalta oppisopimuskoulutuksen kautta tai esimerkiksi vuorotteluvapaan kautta nuoret ovat saaneet työllistymiskokemusta ja sitä kautta työllistyneet myös pitkäaikaisiin työsuhteisiin.

⁴⁴ **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Minusta on hyvin mielenkiintoista, että me keskustelemme työstä ja tulevaisuudesta Wäinö Aaltonen tekemän patsasrivistön edessä, joka on lähes 70 vuotta vanha ja jonka nimi on "Työ ja tulevaisuus". Halusin tämän ihan erikseen mainita. Siinä on jotain symboliikkaa. Onko maailmassa sitten mitään uutta?

Haluaisin tähän keskusteluun tuoda muuttaman huomautuksen erään ison kansainvälisen yrityksen huoneentaulusta, jonka otsikkona on "Kuinka selvitä työelämässä vaikeina aikoina". Ensinnäkin pitää olla usko tulevaisuuteen kaikissa olosuhteissa, rouva puhemies, ilmeisesti siis muillakin kuin tulevaisuusvaliokunnan jäsenillä. Pitää olla korkea motivaatio ja halu olla voittaja eli selvitä työelämässä. Pitää olla selkeät kohteet, ajatukset, periaatteet ja arvot, jotka kaikki, jotka sitä työtä tekevät, yhdessä hyväksyvät, selkeät strategiat ja taktiikka. Niiden pitää olla luonteeltaan sellaisia, että jokainen — huomio, jokainen — voi ne ymmärtää ja myös sisäistää. Jokaiselle on annettava selkeät tehtävät ja vastuualueet. Lisäksi, rouva puhemies, tässä huoneentaulussa lukee, että tärkeää on myös korkeimman johdon täysi tuki niille töille ja tehtäville, mitä teet. Sinulla pitää olla luottamus itseesi ja työtovereihisi. Ed. Kuoppa, se on molemminpuolista, se ei ole yksipuolista. Pitää olla luottamus itseensä ja työtovereihinsa. Pitää olla motivaatiota ja halua kehittää taitojaan ja kykyjään pärjätäkseen. Pitää olla kyky toimia ja tehdä päätöksiä nopeasti organisaation joka taholla, erityisesti johdossa.

⁴⁵ **Susanna Huovinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kuten useaan otteeseen on jo todettu, on tärkeää, että eduskunta pohtii tulevaisuutta ja myös työn tulevaisuutta. Valiokunnassa tämän paperin valmistelu on ollut kiintoisa prosessi, josta yksi vaihe, vain yksi vaihe, tämä ajankohtaiskeskustelu nyt on.

Itse haluaisin korostaa tässä yhteydessä valiokunnassakin esiin noussutta kysymystä ja täälläkin jo useaan otteeseen esiin noussutta kysymystä työssäjaksamisesta. Mistä johtuu se, että ihmiset siirtävät haaveita ja unelmia eläkeikään? Mikä meidän työpaikoillamme on pielessä, kun siellä ei viihdytä? Nämä kysymykset ovat helppoja esittää mutta kovin vaikeita vastata.

Yksi merkittävä näihin asioihin vaikuttava seikka on työministerinkin esiin nostama työsu-

teiden muoto. Jokainen ymmärtää, ettei jatkuvasi katkolla olevan työsuhteen kanssa voi tuntea oloaan kovin turvalliseksi. Lyhytjänteiset pätkätyöt juuri aiheuttavat uupumusta ja turvattomuutta. Samanaikaisesti odotamme kuitenkin eläkeiän nousevan, ihmisten jaksavan yhä pidempään ja pidempään. Voimakas suurten ikäluokkien eläköityminen alkaa jo vuodesta 2005, mikä lisää jaksavan ja osaavan työvoiman tarvetta.

Näillä perusteilla on mielestäni löydettävä nimenomaan viisastenkivi jaksamiseen samoin kuin siihen, miten työyhteisöistä luodaan oppimisympäristöjä, jotka antavat työntekijän elämään sisältöä eivätkä suinkaan tee elämästä perheetöntä taivallusta, jossa ei ole aikaa eikä paikkaa ystäville eikä harrastuksille eikä aikaa edes oman työn vaatimaan uuden oppimiseen.

⁴⁶ **Juha Rehula /kesk:** Rouva puhemies! Asiakirja työn tulevaisuuden kymmenestä kipupisteestä lukuisine kysymyksineen herättää vääjäämättä uusia kysymyksiä. Työ ja työn luonne ovat voimakkaassa murroksessa. Samoin ihmisten asenne työhön osana elämää on muuttunut ja muuttuu. Työllä ei ole ihmiselle enää sitä arvoa kuin vielä jokin aika sitten.

Millaisen kuvan tämä keskusteluasiakirja sitten maalaa? Kenen ehdoilla tulevaisuuden kipupisteitä kartoitetaan? Otsikolla "Miten estetään ihmisyyden väistyminen kovenevassa taloudessa" raapaistaan työn olemuksen kenties tärkeintä elementtiä, ihmistä. Eikö ole kuitenkin niin, että koko tämän problematiikan herkin ja haavoittuvien osa on ihminen omine tarpeineen ja vaateineen? Tekään, jotka ylipursuavaan innostukseen asti puhutte tietoyhteiskunnasta ja jopa palvotte sitä ja sen menestystarinoita, ette saa unohtaa mahdollista heikoimman lenkin pettämistä. Kuukaan ei varmaankaan myöskään vastusta edelleen panostuksia koulutukseen ja kehitystyöhön. Olemme onnellisia Nokian tai Soneran menestyksestä, mutta ...

Vastauksia avattuun kysymykseen ei ole ongelmattomasti löytää. Kyse on kuitenkin tulevan hyvinvointimme perustan avaimista. Aivan keskeistä on, että tälläkin yhteiskuntapolitiikan saralla uskalletaan tarttua vaikeiltakin tuntuviin asioihin mieluummin ennen kuin on pakko. Työelämämme rakenteet ja sosiaalipolitiikkamme perusrunko ovat teollisen yhteiskunnan tuotteita, hyviksi koeteltuja sellaisia. Ne ovat osaltaan aikansa ilmentymiä. Meillä tulee olla työn luon-

teen murroksessa valmiuksia virittää työelämän ympärillä olevat onnistuneen työsuorituksen edellytyksinä olevat järjestelmät niin, että ne vastavat ajan vaatimuksia.

Kysynkin: Onko poliittinen koneistomme ja esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeemme asenteet viritetty uuden ajan vaatimuksiin? Millainen on todellinen halu uudistua, sillä ihmistä ei saa unohtaa?

⁴⁷ **Rauha-Maria Mertjärvi /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Kun puhutaan työstä ja tulevaisuudesta, on puhuttava lapsista ja nuorista, sillä heidän työn tulevaisuus myös on. Haluaisin kiinnittää huomiota siihen tilanteeseen, missä tämä tulevaisuuden työvoima tällä hetkellä on.

Opetushallituksen tutkimus paljastaa, että 20 peruskoululaisen joukossa, jotka päättävät opinionsa, on jopa 8 lukutaidoiltaan vajavaista nuorta. Eilisissä uutisissa kerrottiin ylioppilaskirjotusten äidinkielen tason laskeneen huomattavasti, koska oppilaat eivät osaa enää kirjoittaa aineita.

Turvataksemme tulevaisuudessa sen hyvän talouspoliittisen kehityksen, jossa Suomi on nyt ollut juuri tämän hyvän osaamisensa takia, on meidän palautettava peruskoulutukselle se arvo ja ne resurssit, jotka siihen panostettiin silloin, kun yhtenäiskoulutusta alettiin rakentaa, sillä sen ajan hyvää panostustahan me tavallaan korjaamme tällä hetkellä tietotaitona työelämässä.

Koulutusta on alasajettu lyhytnäköisesti niin kuin julkista sektoria yleensäkin, jopa niin pahoin, että nyt alkaa olla uhattuna jo kansalaisten peruspalvelun taso. Se tehokkuusajattelu, joka on ominaista sille melkein yltiöpäiselle liberalismille, jota maailmantaloudessa nyt on harjoitettu, on nähnyt julkisen sektorin työntekijöissä lähinnä vain tehokkuuden tuholaisjoukon. Tilannetta on yritetty parantaa sillä, että työntekijöitä on sanerattu kovalla kädellä pois. Tuloksena on nyt työvoimapula näillä alueilla, niin kuin täällä on todettu.

Tämän tyyppisen turbokapitalismin, niin kuin täällä on sanottu, haluaisin kyseenalaistaa. Siinähan nuorten, hyvin koulutettujen ihmisten pieni joukko tekee aina vain yhä isomman joukon työt ja työ alkaa muodostaa sen sisällön, johon pitäisi sisältyä esimerkiksi perheen tuoma vastuu ja kasvatus.

Haluan vielä sanoa filosofi Eero Ojasen vertauksen ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulu-
nut!

Puhuja: Anteeksi, jätän sitten tähän.

⁴⁸ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Väitän, että jos tänä päivänä näillä eduskunnan voimasuhteilla tai millä tahansa rakennettaisiin hallitus, sen hallituksen ohjelmaan kuuluisi ensinnäkin, että se tunnustaa työllistymisasteen alueelliset voimakkaat erot, ja toiseksi, että se asettaisi ohjelmaansa toisaalta tavoitteen maan kultaaltaan asuttuna pitämisestä ja toisaalta tasa-arvon edistämisen kaikin mahdollisin tavoin, myös sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen.

Voidaan katsoa, millä tavalla nämä pyrkimykset sattuisivat yksiin. Kun täällä on viitattu kuntiin työllistäjinä, niin on mielenkiintoista todeta, että yli kolme neljäsosaa kuntien työllistämistä henkilöistä on naisia. Toisin sanoen se on aivan keskeinen voimavara sille, että dynaamisesti tasapainoinen yhdyskunta voitaisiin luoda.

Täällä on vedottu erityisesti ed. Tiurin johtaman koalition voimin high techin suomiin mahdollisuuksiin ja tietoverkkojen kehittymiseen jnp. ajattelematta, että sen lisäksi, että työllistään siellä, missä uusmediaa ja muuta luodaan, toisaalta luodaan mahdollisuudet sille, että kun on asiakaspalvelusta kysymys, niin tämä palvelu sellaisenaan voi tapahtua mistä tahansa. Kaikki asiakaspalvelut, jotka tapahtuvat puhelimen, tietoverkon jnp. välityksellä, voivat olla esimerkiksi Utsjoella, kun on vain pätevää henkilökuntaa tekemässä. Kukaan puhelimeen tai nettiin vastaavista ei voi tietää, missä toinen osapuoli sillä hetkellä on. Toisin sanoen kysymys on siitä, mitä yhteiskunnassa halutaan. Minä vetoankin kuluttajaliikkeeseen, että se hoitaa nämä asiat niin, että suuret firmat siirtävät asiakaspalvelunsa syrjäseuduille.

⁴⁹ **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on koonnut työn kipupisteitä yhdeksi asiakirjaksi ja esittää myös kysymyksiä ja näkyjä siitä, mihin työn kehittymistä tulisi suunnata. Tässä tilanteessa en voi välttää tietynlaista vertailua tämän asiakirjan ja juuri valmistuneen työsopimuslakikomitean

mietinnön kanssa. Myös mietinnöltä olisi odottanut enemmän suuntautumista tulevaisuuteen, arvioita siitä, mitä tulevien vuosikymmenten työ edellyttää työn tekemistä sääteleviltä lakipykäliltä.

Tänä aikana meillä on tietenkin huoli siitä, miten maassa turvataan osaaminen ja talouskasvu, miten turvataan yhteisen hyvän palvelut, kuten valiokunnan termi kuuluu, miten luodaan uusia innovaatioita, miten löydetään yrittäjiä tai miten alueet pärjäävät. Nämä ovat toki ongelmia, jotka on ratkaistava, jotta suomalainen yhteiskunta voisi hyvin. Mutta ihmisen suhtautuminen työhön on jäänyt niin asiakirjassa kuin myös tässä keskustelussa vähemmälle huomiolle. Eivät ihmiset tänään tee työtä työn tekemisen ilosta. Toki sellaisiakin löytyy, esimerkiksi voisi ottaa vaikka tietotekniikan ja ohjelmistojen kanssa puuhaavan nuoren väen. Yleensä työtä pidetään lähinnä välineenä varsinaista elämää varten. Kun puhutaan myös sosiaaliturvan varassa elämisestä, tämä näkökohta ilmiön syynä on jäänyt käsittelemättä.

Kun me suunnittelemme työn tulevaisuutta, tulisi painottaa sitä, että työ olisi houkuttelevaa ja myös mukavaa, tyydytystä antavaa, ja että työ huomioisi nykyistä paremmin myös perheet. Työn tekemisen tulisi olla ainakin lähellä varsinaista elämää. Intoa työhön, innovaatioihin ja yrittämiseen ei löydy säätelemällä tiukasti työn tekoa tai pakottamalla tai rajoittamalla sosiaaliturvaa, se täytyy houkuttella. Työ on tehtävä mielenkiintoiseksi, työn tulee palkita riittävästi niin sisällöllään kuin palkallaan. Yhteiskunnassa pitää pystyä löytämään järjestelmiä, että nykyinen työn aiheuttama ylenmääräinen stressi saadaan vähemmäksi.

⁵⁰ **Margareta Pietikäinen /r:** Fru talman! Jag vill lyfta fram kvinnornas roll i arbetslivet nu och i framtiden. Arbetsministeriet och Statistikcentralen har nyligen gett ut en undersökning om finländska kvinnors ställning på arbetsmarknaden under 1990-talet.

Undersökningen bekräftar det som vi egentligen redan vet. Likalönsprincipen släpar efter inom många branscher, skillnaden i avlöningen av män och kvinnor är stor, kvinnorna arbetar oftare i tidsbundna eller deltidsanställningar, trots att de i genomsnitt har en högre utbildningsnivå än mannen — och fortsättningsvis är det kvinnorna som får kämpa mest för att kombinera kar-

riär och familj. Efter vår svåra depression har inte efterfrågan på kvinnlig arbetskraft ökat i samma takt som för mannen. Sysselsättningsläget för män förbättrades snabbt. Likalön för lika och likartat arbete är centrala krav för att uppnå jämställdhet mellan könen. Det är ett mål som inte har uppnåtts.

Puhemies! Ylipitkät työajat ovat ajallemme leimallisia. Ne vaikuttavat omalta osaltaan työmarkkinoiden vinoutumiseen, ja niillä on myös tasa-arvon kannalta kielteisiä vaikutuksia. Alle 3-vuotiaiden lasten isillä on Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan pisimmät työviikot maassamme. On aloja, joilla kahdentoista tunnin työpäivä on sääntö eikä suinkaan poikkeus. Vastuu lapsista ja kodista jää äidille siitä huolimatta, että hänkin on useimmissa tapauksissa ansiotyössä.

Toisena työelämän yhä koveneviin vaatimukseen liittyvänä ongelmana on loppuunpalaminen, uupuminen, josta kärsivät yhä nuoremmat, niin miehet kuin naisetkin.

⁵¹ **Ismo Seivästä /skl:** Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuus liittyy kiinteästi ihmisen ja luonnon tulevaisuuteen. Työnteon kauttahan me muokkaamme ympäristöämme ja tuomme yhteiskäytön lahjamme ja tietomme. Kyse on siis henkisestä ja sosiaalisesta pääomasta taloudellisen lisäksi. Työ laajasti ymmärrettynä samoin kuin jokainen ihminen on korvaamattoman arvokas. Ihmisarvo on kaiken perusta, jota ei saa millään horjuttaa.

Elämän mielekkyyteen kuuluu, että olen jotakin jollekin, saan olla ja toimia itseni lisäksi myös muita varten. Työ ja työyhteisö on siksi merkittävä osa elämäämme. Tuottava työllisyys on meille paljon parempi vaihtoehto kuin uuvuttava ja henkisiä voimavaroja nielevä työttömyys. Työttömyyshän sitoo olemassaolevia taitoja aiheuttaen toisaalla ylikierroksia ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisongelmia. Työ, joka antaa tyydytyksen lisäksi myös kohtuullisen toimeentulon inhimillisten työaikojen puitteissa, koituu niin työnantajan kuin -tekijänkin parhaaksi. Silloin voidaan suunnitella elämää pidemmälle kuin vain kädestä suuhun -jaksolla ja tuottaa uutta työtä ja toimeentuloa yhteiskuntaan. Työllisyyden edistäminen uusilla innovaatioilla, tiedoilla ja myös käden taidoilla on yksi avain syrjäytymisen ehkäisyssä ja sen lieveilmiöiden torjumisessa. Erityisesti myös yhteiskun-

nan tukitoimenpitein on estettävä työelämänsä alkuvaiheessa olevia joutumasta työttömyys- tai syrjäytymisputkeen ja autettava alkukarikoiden ylitse.

Ed. Granvik merkitään läsnä olevaksi.

⁵² **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Suomi ajautuu 10—15 vuodessa työvoimapulaan nopean talouskasvun sekä väestön ikääntymisen vuoksi. Keskustelua käydään nyt siitä, että maahan tarvitaan uutta väkeä ulkomailta erityisesti hoiva- ja palvelualoille, tulevathan nämä alat olemaan ongelmallisimpia, sillä teollisuus voi siirtää tuotantoa ulkomaille, mutta vammoja ja vammaisia ei voida lähettää vieraisiin kulttuureihin.

Kun puhutaan työn tulevaisuudesta, on nähtävissä, että teknologian kehitys ei uhkaa työllisyyttä, vaan se kasvattaa reaalituloja. Tulevien vuosikymmenien aikana teknologian kehitys ei pysty korvaamaan ihmistä palvelualoilla.

Selvältä näyttää, että työn ja työmarkkinoiden luonne ei ratkaisevasti muutu tulevina vuosikymmeninä. Kyllä 30 vuoden kuluttua tarvitaan edelleen siivoojia, tarjoilijoita, kodinhoitajia, sairaanhoitajia, maanviljelijöitä ja kirvesmiehiä. Tässä tulevaisuuteen tähtäävässä keskustelussa on syytä pohtia, voidaanko muutosten maailmassa hyväksyä suomalaisessa yhteiskunnassa säännöllisen palkkatyön ohella myös muut työn ja hyödyksi olemisen muodot. Mikä on esimerkiksi kotityön asema, mikä on järjestötyön asema, mikä on omaehtoisen hoivatyön asema tulevaisuudessa? Pidetäänkö pelloilla, metsissä, tehtaissa tehtyä ruumiillista työtä työnä, joka voi kilpailla tietoyhteiskunnan kanssa?

Meillä on runsaasti työttömiä monilla aloilla, esimerkiksi terveydenhuollossa. Eikö olisi järkevämpää luoda tässä tilanteessa julkiselle sektorille uusia terveydenhuollon ja palvelualojen työpaikkoja kuin maksaa työttömyyskorvauksia yhteisistä verovaroista? Työmarkkinajärjestöjen ja valtiovallan tulisi pohtia ongelmaa vakavasti. Ilman työntekoa ei ole tulevaisuutta, ja kaikenlai-

sen työn, myös ruumiillisen työn, tulee olla hyväksyttävää ja arvokasta.

Puhemies: Haluan nyt edetä puhujalistaa, koska täällä on moni kauan sitten pyytänyt vuoronsa.

⁵³ **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuus mielletään usein varsin yksioikoisesti vain tietotekniikan ja eri tieteenalojen kehitykseksi. Haaveillaan tietoverkoissa toimivasta yhteiskunnasta ja työelämästä, jossa ei ole ajan ja paikan rajoituksia. On kuitenkin lukemattomia ammatteja, joissa tulevaisuudessakin konkreettisesti tehdään työtä ja ollaan läsnä työpaikalla. Esimerkiksi hoivatyöntekijät, poliisit, kampaajat, palomiehet ja autonkuljettajat ovat varmasti tulevaisuudessakin henkilökohtaisesti paikalla työtehtäviä suorittaessaan. Myös maanviljelijät ovat maatilojen koneistumisesta ja tekniikan kehityksestä huolimatta jatkossakin sidottuja työpaikalleen maatilalle.

Meidän arkipäivän peruspalvelujamme turvaavat ja samalla runsaasti työvoimaa vaativat alat on sikäläkin syytä nostaa esille, että viime vuosina tapahtuneet henkilöstön vähennykset ovat heikentäneet työssä viihtyvyyttä ja lisänneet työn aiheuttamaa rasitusta. Tulevaisuuden kannalta olennaista on huolehtia siitä, että työvoima säilyy työkykyisenä ja koulutetaan riittävästi henkilöitä täyttämään työvoiman tarvetta. Tätä kehitystä voidaan tukea antamalla nuorille tasapuolista tietoa eri ammateista ja mahdollisuuksista tutustua työelämään eri aloilla.

Maataloudesta välittömästi tai välillisesti elantonsa saavia on tänä päivänä Suomessa vielä noin 350 000 henkilöä, ja kotimaista ruokaa me kaikki syömme mielellämme, joten tämänkin alan tulevaisuuden turvaaminen on syytä ottaa vakavasti.

⁵⁴ **Esko Kurvinen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täsmällisesti kukaan ei voi sanoa tänä päivänä, mitä työ tulee kymmenen vuoden kuluttua olemaan. Tällä hetkellä tietoteollisuus on nousut merkittäväksi tekijäksi Suomen hyvinvoinnin takeena tuoden samalla jatkuvasti uusia työpaikkoja. Alan kasvu perustuu määrätietoiseen tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä ammattitaitoiseen ja osaavaan työvoimaan. Ammattitaitoista työvoimaa tarvitaan kuitenkin kaikilla aloilla. Osavalmistusteollisuus ja palvelualat tulevat työllistämään tulevaisuudessa runsaasti ih-

misiä. Suuret ikäluokat siirtyvät pääosin kymmen vuoden sisällä eläkkeelle. Tämän vuoksi tarvitaan toimenpiteitä, joilla turvataan tulevaisuudessa uusien yritysten syntyminen ja osaavan työvoiman saanti.

Työ on muuttunut ja muuttaa jatkuvasti luonnettaan. Tietoyhteiskunnan työpaikoille ja työorganisaatioihin tuomat muutokset ovat jo koettavissa. Tämä kehitys luo mahdollisuuksien lisäksi myös paljon uusia haasteita.

Tulevaisuudessa voisi ajatella tietoyhteiskunnan tuovan todelliset mahdollisuudet etätönn tekemiseen. Verkkojen kautta tietyt työt ja palvelut voidaan ulottaa eri puolille maata. Tällöin etätö mahdollistaisi uudenlaisen aluekehityksen, missä ihmiset voisivat valita asuinpaikkansa muillakin perusteilla kuin sillä, missä työpaikka sattuu olemaan. Haasteet ovat syntyneet ennen kaikkea tieto- ja viestintäteknologian ja erityisesti Internetin muutosvoimasta. Se näkyy lähes kaikessa, niin työpaikoilla kuin muussakin toiminnassa.

Tärkeä kysymys lähitulevaisuudessa on, miten kansalaiset saavuttavat uudenlaisen tietoyhteiskuntakyvyn, joka edistää valmiuksia hyödyntää tietoyhteiskuntaa. Vahva osaaminenkaan ei yksin riitä varmistamaan Suomen kilpailukykyä ja menestystä tulevaisuuden markkinoilla. Tähän tarvitaan yrityksiä, koska osaamisen hyödyntäminen viime kädessä on yrityselämässä.

⁵⁵ **Jouko Skinnari /sd:** Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuushan on hyvin laaja käsite myös valtionhallinnossa. Sehän ei voi olla yksin työministeriön eikä sosiaali- ja terveystieteiden vastuulla, vaan ministeriöistä voisi luetella oikeastaan melkein kaikki. Varmaan tässäkin keskustelussa olisi tarvittu kaikki ministerit paikalle.

Haluan yhtyä niihin, jotka ovat korostaneet elinkeinoelämän monipuolistamista. Elektroonikkateollisuuden nimeen vannovat monet, eivät tietysti ihan turhaan, mutta kyllä puuosaaminen, matkailu, kulttuuribisnes ja monet muut ovat sellaisia aloja, jotka Suomessakin ovat tärkeitä tulevaisuuden kannalta ja kuuluvat keskusteluun työn luonteesta.

Jos verrataan Eurooppaa ja Amerikkaa, niin Yhdysvalloissahan tuotteen palvelumarkkinointi on tavattoman tärkeä asia ja siihen uhraataan paljon rahaa, kun taas me uskomme Suomessa ja Euroopassa, että laatu myy, että ei tarvita muuta kuin laatu. Monet meidän tukijärjestelmämme

päätyvätkin siihen, että kun tavara tai palvelu on saatu aikaan, niin kyllä se siitä sitten itsestään löytää ne, jotka sitä tuotetta tarvitsevat. Mutta näin ei ole. Tässä suhteessa korostaisin myös pienyritysten merkitystä.

Muun muassa ed. Vihriälä otti esille työvoimapulan, joka on tavattoman vaikea asia. Jos ajatellaan esimerkiksi, että arvoisa pääministerimme ja hänen vaimonsa saivat nyt lapsen, niin tämä lapsi on työiässä vasta 25 vuoden päästä. Jos me tässä kukin omalta taholtamme yrittäisimme tilannetta parantaa, niin tuskin pääsimme kovin paljon nopeampaan lopputulokseen.

Lopuksi toteaisin vain sen, että kyllähän töitä on, kun joku vain maksaisi palkan.

⁵⁶ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Yritysten globalisoituminen ja valtionyhtiöiden katoaminen aiheuttaa useita kriittisiä mietteitä siitä, onko tulevaisuus turvallinen ja hyvin hoidettu myös sellaisilla aloilla, joilla työskentely ei tuota yritykselle maksimaalista voittoa. Koska yhteiskunnan mahdollisuus vaikuttaa kaikkia koskeviin asioihin katoaa toimintojen siirtyessä globaaleille yrityksille, on syytä miettiä, millaisia vastuita näillä yrityksillä voisi olla. Itse asiassa, jos asioiden järkevä hoito vaatii globalisoitumisen, niin miten se voisi toteutua mahdollisimman viisaasti?

Positiivisena esimerkkinä on tietotekniikan alalla vieläpä suomalaisesta ajattelusta lähtenyt Linux-käyttäjärjestelmä, jossa avoin tuotekehitys esimerkiksi avoimen lähdekoodin kautta on johtanut toimivampaan käyttäjärjestelmään. Yleisemminkin se voisi tarkoittaa yleishyödyllisten yritysten perustamista, jotka tiettyjen laatu-kriteereiden ja avoimen yhteistoiminnan kautta voisivat saada jopa maailman laajuisen yksinoikeuden kehittää jotakin tuotetta, jonka yhteensopivuus tai luotettavuus on kaikkien etu.

Niin ikään laatu-kriteeristöömme voisi kuulua arvoja, joita nimenomaan lapsemme pitävät itsestäänselvyyksinä mutta joita ahne sukupolvemme toistaiseksi ei halua poistaa esimerkiksi ylistäessään kilpailua. Konkreettisina haittoina kilpailu on lisännyt muun muassa ympäristön tuhoamista sekä lapsityövoiman ja yleisemminkin halpatyövoimamaiden käyttöä tuotannossa. Näiden keinojen avulla hinta on saatu alemmaksi kuin kilpailijoilla jne. Yritysten eettisiin ohjeisiin voisi kuulua myös lupaus, etteivät ne käytä

esimerkiksi geeniteknologiaa sovittujen pelisääntöjen vastaisesti. Niin ikään yksinoikeuden saaminen voisi tarkoittaa hyvinvoinnin nopeampaa jakamista eri kansojen kesken sen sijaan, että odotellaan, milloin köyhimmissä maissa valtaan astuu johto, joka oman länsimaista opitun ahneuden sijasta oikeasti haluaa toteuttaa yhteiskunnan kehitysohjelmat, joihin myös globaalin yrityksen resurssien turvin olisi oikeasti mahdollisuuksia.

⁵⁷ **Tuula Haatainen /sd:** Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden kannalta on tärkeää nähdä asiat ja ongelmat arjen tasolta. Minusta tuntuu, että tällä hetkellä Suomessa, länsimaissa ja Yhdysvalloissakin eletään eräänlaisessa teknologiaeuforiassa, jossa ihmisyyden tuntuu usein unohtuvan. Laman jälkeenhän nämä kaikki työtä säätelevät monet rajat ovat hälvenneet, ja tästä seurauksena näemme, että siitä kärsivät niin lapset kuin aikuisetkin. Ed. Gustafssoninkin mainitsemassa turbokapitalismin huumassa nuoretkin työntekijät ovat ajautumassa jo burn outin partaalle. Kyky hallita oman ajan käyttöä on entistä vaikeampaa. Tämä on olennaista. Siksi työn tekeminen on palautettava tapahtumaan ihmisten ja perheiden ehdoilla. Vapaa-aika, tuo unohtunut elementti, on nostettava entistä keskeisemmälle sijalle työn rinnalle.

Minusta lapset tarvitsevat tietokoneita kipeämmin aikuisen aikaa ja tukea. He tarvitsevat myös tietysti kunnollista, laajaa koulutusohjaa. Koulujen äidinkielen ja matemaattisten aineiden opetukseen on satsattava, ja tyttöjen kyvyt on saatava myös käyttöön. Ihmisten hoitamista ei voi siirtää tietokoneille, elettiin sitten miten teknisesti tahansa. Työn tekemistavat kuitenkin muuttuvat, se on selvää. Olennaista on, millä ehdoilla ihmiset tekevät työtä niin täällä Suomessa kuin muuallakin maailmassa.

Vuosikaudet on vaadittu työelämän joustoja, vaikka meillä enää puolella kansalaisista on normaali työsuhde. Puolet työntekijöistä pendelöi koko ajan pätikätyöstä toiseen. Kun epätyypillisessä työsuhteessa tehty työ lasketaan työntekijää kohti työtunteina, vuoden aikana epätyypillistä työtä riittää vain puolen vuoden ajaksi. Kuitenkin tällä rahalla pitäisi elää koko vuosi. Epätyypilliset työsuhteet ovat yleensä myös palkkahaitarin alapäässä. Meillä Suomessa työehdot joustivat 90-luvulla niin, että palkkahaitarin alapäässä palkkaerot ovat meillä nykyisin suurem-

mat kuin missään muualla teollistuneissa maissa USA:ta lukuun ottamatta. Käsite "working poor" on tulossa meillekin ja kovalla vauhdilla. Tämä kehitys on pystyttävä estämään.

⁵⁸ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Etätyön mahdollisuuksista on puhuttu jo pitkään. Etätyön on arvioitu antavan erityisesti syrjäseutujen asuttuna pitämiseen uusia mahdollisuuksia. Kuviteltiin, että erityisesti luonnolle ja lasten tasapainoiselle kasvuympäristölle arvoa antavat nykyihmiset hakeutuisivat asumaan maaseudulle ja tekisivät työnsä sieltä tietokonetta ja verkkoyhteyksiä hyväksi käyttäen. Näin ei ole tapahtunut. Tässä on käynyt juuri päinvastoin. Työpaikat ovat keskittyneet ja keskittyvät yhä entistä voimakkaammin.

On varmasti aiheellista kysyä, miksi näin on käynyt. Syitä on varmasti sysissä jos sepiäkin. Työnantajat suosivat keskittämistä, ja kieltämättä kaupunkimaisen asumisen suosio on kasvanut työntekijöiden keskuudessa. Ihmisten vapaaehtoisia valintoja ei tule tietenkään kahlita. Mutta onko suomalaisilla tosiasiaa enää merkittävää määrin valintamahdollisuuksia? Työpaikat syntyvät keskuksiin. Tätä kehitystä suositetaan silloinkin, kun siihen ei ole todellista tarvetta. Tällaisesta keskittämispolitiikasta valaiseva esimerkki on Soneran päätös keskittää numeropalvelunsa etelän kasvukeskuksiin, vaikka juuri Sonerallahan on yhteydet ja tekniikka tarjota työntekijöilleen mahdollisuus työn tekemiseen juuri etätyönä ympäri maata.

Valtiontalouden kannaltakaan työpaikkojen näin voimakas keskittäminen ei ole kannattavaa, sillä kasvukeskuksissa on investoitava uusien palvelujen rakentamiseen samaan aikaan, kun toisaalla kertaalleen rakennetut palvelut jäävät käyttäjättä. Siksi paljon olisikin järkevämpää tukeutua enemmän olemassa oleviin resursseihin ja siirtyä kohti todellista tietoyhteiskuntaa tuomalla työmarkkinat ja työntekomuodot lähemmäksi ihmisiä. Työn ei pitäisi olla enää fyysisesti paikkaan sidottua, vaan 2000-luvulla ihmisillä tulisi olla todellinen mahdollisuus valita vapaasti, missä työnsä fyysisesti suorittavat.

⁵⁹ **Matti Huutola /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta selvästi työn tulevaisuus on jatkossa oppimista. Se on jatkuvaa muutosta, jopa muuttoliikettä ja muuttamistakin. Edelleen työn vaatimukset tulevat olemaan ja ovat tällä hetkel-

lä työntekijöille aika kovat ja joskus jopa kohuuttomat.

Haluan huomauttaa kolmesta asiasta. Ensinnäkin koulutus. Varsinkin toisen asteen ammatillisen koulutuksen kyky vastata työelämän haasteisiin on aivan ratkaisevaa työn tulevaisuuden kannalta. Toisen asteen koulutusta on pystyttävä kehittämään ammattikorkeakoulujen rinnalla uskottavasti niin, että kyetään vastaamaan niihin vaatimuksiin, joita työnantajilla on.

Toiseksi, minusta selvästi työelämän osalta tällä hetkellä on erittäin paljon ontunut työterveyshuollon selvä toimimattomuus. Meillä toki on olemassa työterveyshuoltojärjestelmä, mutta se ei puutu siihen itse kipuun elikkä työpaikkaan. Työterveyshuollolla on oltava riittävät resurssit ja myöskin ammattitaito ohjata sekä antaa tutkimuksellista tietoa yrittäjille ja työntekijöille työpaikan tulevaisuudesta ja siitä, millä tavalla siellä jaksetaan.

Kolmas asia, mikä minusta selvästi vaikuttaa ratkaisevasti työelämään, on työsuhteiden laatu. Täällä puhuttiin pätkätoiden ja muuttoliikkeen merkityksestä. Ne hämmäntävät palkansaaajia, työnantajia ja kaikkia. Ne ovat keskeisesti vaikuttavia asian osasia.

⁶⁰ **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Työ on toimivan yhteiskunnan perusta. Oikeus työhön on oltava jokaisella kansalaisella. Jokainen työttömyyspäivä merkitsee aina peruuttamattomaa menetystä työttömälle itselleen sekä yhteiskunnalle. Suuryöttömyydestä huolimatta työssäkäyvät joutuvat tekemään huomattavia määriä ylitöitä. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 1998 ylitöitä tehtiin 67 486 000 tuntia eli 5 398 000 kahdeksantuntista työpäivää. On selvää, ettei kaikkea ylityötä voida korvata henkilöstölisäyksillä, mutta työn jakamisen uudelleen pitäisi olla välttämättä erilaisten kokeilujen kohteena. Mielestäni tässä työttömät ovat oikeassa vaatiessaan, että työ jaetaan uudelleen, koska työtä on olemassa, toisilla liikaa, toisilla ei lainkaan.

Yleisesti puhutaan jopa nuorten työntekijöiden loppuun palamisesta. Ei kai kenenkään edun mukaista ole vähänkään pidemmällä aikavälillä polttaa työntekijöitä loppuun. Työtä pitää jakaa entistä useammalle erityisesti raskaissa ja kuluttavissa tehtävissä. On edes kokeiltava nykyistä laajemmin päivittäisen, viikoittaisen, vuotuisen

ja myöskin elinikäisen työajan lyhentämistä. Nyt on muodostunut yhteiskunnan kovien säästötoimien johdosta jopa kokonaisten ammattialojen työpaikkoja, joissa henkilöstöpula on jatkuvaa, mistä seuraa henkilöstön ennenaikainen väsyminen. Täällä on hoitoala ollut esimerkkinä. Näin ollen nämä alat tulisi erityisesti ottaa huomioon, lisätä niihin työvoimaa.

Työstä on työntekijän saatava kunnollinen palkka, joka turvaa vähintään kohtuullisen toimeentulon. Ammattiyhdistysten toimintaoikeudet on turvattava yhä nopeammin muuttuvassa maailmassa.

⁶¹ **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huutolalle toteaisin työterveyshuollon uudistamistarpeesta, että se on tiedostettu työssäjaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelmassa, jossa todetaan, että uudistamisen tarve pitää selvittää nimenomaan silmällä pitäen muuttuneiden työolosuhteiden säädöstarpeita ja samalla on tarkasteltava työterveyshuollon kattavuutta ja saatavuutta myös suhteessa epätyypillisten työsuhteiden ongelmaan siinä mielessä, että nyt hyvin helposti juuri pätkätoissa olevat tippuvat kokonaan työterveyshuollon ulkopuolelle. Siitä voi olla hyvinkin ikäviä seurauksia. Kaiken kaikkiaan työterveyshuollon painopistettä pitäisi siirtää nimenomaan siihen, että ongelmat työpaikoilla, ovat ne sitten henkisiä tai fyysisiä, tiedostettai- siin mahdollisimman varhain.

⁶² **Työministeri Tarja Filatov** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn jakamisproblematiikkaan sen verran, että esimerkiksi vuorotelluvapaa, vaikka se antaa mahdollisuuden siihen, on itse asiassa ollut lähes vain naisten käyttämä vaihtoehto elikkä miehet eivät käytännössä työn jakamiseen ole niin paljon osallistuneet. Mutta kun maksukaton järjestelmää siinä muutettiin, sen jälkeen miehetkin ovat olleet halukkaampia jakamaan työtänsä. Perusongelma varmasti on se, että työssä olevat eivät suostu sitä työtä jakamaan. Esimerkiksi vuorotelluvapaa pyritään jatkamaan ja kehittämään sillä tavalla, että se toimisi oikeasti myös työttömien tilanteen helpottamiseksi eikä pelkästään sellaisena, että se ikään kuin kierrättää työttömiä kunnissa tai muualla vakituisissa töissä mutta toisella statuksella.

63 Matti Huutola /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On totta, että on kiinnitettävä huomiota yritysten työterveyshuollon järjestämiseen, koska meillä on tiedossa, että yritykset, joihin työpaikat syntyvät, ovat valtavasti pieniä. Ymmärrän hyvin yrittäjien aseman, että he eivät kykene, heillä ei ole voimia eikä tietoa ja taitoa arvioida ja huomioida työpaikoilla olevia ongelmia. Sen vuoksi juuri työterveyshuollon henkilöstön ammattitaidon kohottaminen ja perehtyminen eri alojen ongelmiin on keskeistä. Minusta ei riitä, että tehdään terveystarkastuksia. Se ei aja työterveyshuollon peruseräpäätettä, vaan henkilöstön on kyettävä tutustumaan sen alan erikoisongelmiin ja myös erikoistua niihin.

64 Mikko Immonen /vas: Arvoisa puhemies! Velanhoitokulumme ovat noin 25 miljardia markkaa, ja jos Soneran myynnistä saadaan 200 miljardia, puolittuvat myös velanhoitokulut, mikäli rahat laitetaan velan lyhentämiseen. Tietoverkon nelikaistaistaminen maksaa noin 20 miljardia, joten kahden vuoden velanhoitosäästöillä rakennettaisiin toimiva tietoverkko maahamme.

Teknologiayrityksiltämme ei saa viedä pohjaa pahenevan työvoimapulan muodossa, sillä muussa tapauksessa koko talouselämäme kehitysnäkymiltä olisi pohja pois. Jos taas keskitytään teknologian huippuosaajien leipomiseen ja unohdetaan kokonaan lukuisten työttömiksi joutuneiden ihmisten reservi, luodaan perusta Suomen lopulliselle kahtiajakamiselle, niin että suomalainen yhteiskunta muistuttaisi yhä täydellisemmin Yhdysvaltoja.

Palkkatyön ja vapaaehtoistyön käsitteet ovat sekoittumassa toisiinsa. Monet muun muassa sosiaali- ja kasvatustalouden työtehtävät hoidetaan nykyisin vapaaehtoistyönä, vaikka vastaavat tehtävät vielä jokin aika sitten olivat ammattiaan toteuttavan käsialaa.

Tehtävät, jotka tarvitsevat tekijänsä, eivät ole mihinkään kadonneet. Työtä tehtäväksi on, erityisesti sosiaalisella sektorilla. Esimerkiksi vanhukset tarvitsevat apua, hoivaa ja seuraa, mihin kysyntään kunnat eivät juurikaan pysty vastaamaan.

Aivan liian helposti mitätöidään monien tärkeiden tehtävien hoito joksikin, mitä ei pidetä työnä. Aikanaan iso joukko Suomen naisia hoiti kotonaan lukuisten joukon lapsia, karjaa ym. kaiken kattavaa maatalouden askareita miehen ollessa työssä kodin ulkopuolella. Ei tätä pidetty minään varsinaisena arvostettuna työnä, ja nämä

naiset huomaavat sen yhä tänä päivänä pienenä eläkkeenä. Monen työttömän arki ja kohtalo on sama kuin näiden naisten, ja he tekevät työttömyyspäivärahalla vapaaehtoistyötä, jonka voisi luokitella sosiaalisella sektorilla palkkatyöksi, ja tulevaisuudessa myös heillä on olemattomat eläkkeet.

Suurtyöttömyys toi esiin ihmisten kovan sisäisen tarpeen päästä työhön. Suomalaisilla on kova työmoraali. Työhön ollaan valmiita panostamaan, ja itsensä arvostus tapahtuu työn kautta. On myös paljon ihmisiä, joille koko elämän rytmi syntyy työn kautta.

65 Mirja Ryyänen /kesk: Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on jo kysytty, mistä vanhenneva Suomi saa tulevaisuuden työntekijät erityisesti hoiva- ja palvelualoilta, kun oman väestön huoltosuhde heikkenee pelottavaa vauhtia ja kehitys on saman suuntainen muuallakin Euroopassa. On ihan selvää, että ikääntyvät ihmiset pitäisi saada pysymään työssä pitempään, mutta lisäksi tarvitaan työvoimaa jatkossa muualta. Meidän pitäisi jo nyt varautua asenteellisesti ja kulttuurisesti tulevaisuuden maahanmuuttopolitiikkaan.

Mutta miksi me suomalaiset emme jaksaa työelämässä? Emmekö me osaa sovittaa työtä ja elämää mielekkääksi työelämäksi, joka joustaa ottaen huomioon ihmisen kokonaisuuden ja elämänsä eri vaiheet?

Eurooppalainen työolotutkimus osoittaa selvästi, miten kiire ja työpaineet ovat erityisesti suomalaisten ongelma. Seurauksena työpaikoilla on kuluttavia ristiriitoja, suoranaista kiusaamista ja psyykkisiä ja somaattisia oireita. On pakko kysyä, onko työmarkkinajärjestöissä tajuttu työelämän muutokset ja uudet tarpeet, se, että painopiste on siirtynyt fyysisestä henkiseen suoritukseen, jossa ilmapiiri, motivaatio, sitoutuminen ja luova oppiminen ovat hyvin keskeisiä tekijöitä niin työn tuottavuuden kuin työntekijän hyvinvoinninkin kannalta. Tavoiteltu tehokkuus työelämässä on kyllä kiinteässä yhteydessä ihmisen elämän kokonaisuuteen. Siitä on edellä keskusteltu.

Uskon, että tulevaisuudessa niin sanotut pehmeät arvot, esimerkiksi perhekeskeinen ajattelu, nousevat hyvin merkittäviksi kilpailutekijöiksi, kun työvoimaa rekrytoidaan, sillä tulevaisuuden nuoret vanhemmat ja ainakin huippuosaajat, jotka voivat valita, eivät suostu mihinkään joko- tai-valintoihin uran ehdoilla, vaan haluavat teh-

dä elämästään sekä—että-kokonaisuuden. Tätä kehitystä erityisesti naiset vievät eteenpäin.

Haluan myös uskoa, että kehittyvä etätyö todella tuo uusia mahdollisuuksia yhdistää hyvää ympäristöä ja mielekäs työ ja samalla säilyttää elinvoimaa maakunnissa. Ed. Kortenieni täällä ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhuja: ... vähän aikaa sitten epäili tätä. Olen samaa mieltä, että kehitys ei tapahdu itsestään, vaan tarvitaan määrätietoisia toimia, yhteyksien luomista, panostusta yrittäjyyteen ja verotuksellisia kannustimia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

⁶⁶ **Jyri Häkämies /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on nostonut esille hyvin olennaisia kysymyksiä, joista itse puutun lähinnä yrittämiseen ja siihen liittyvään turhan korkeaan kynnykseen.

Kaikki tässä salissa ovat varmaan samaa mieltä siitä, mikä on yritystoiminnan merkitys tulevien työpaikkojen luomisessa. Silti on jotain hyvin huolestuttavaa siinä, että kynnys ryhtyä yrittäjäksi Suomessa on turhankin korkea. Kun nuorten ihmisten käsityksiä yrittämisestä on tutkittu, esille ovat nousseet nimenomaan yrittämiseen liittyvät riskit ja pelot. Ratkaisua tulee hakea monta eri kautta, mutta otan esille kaksi.

Yrittäjien sosiaaliturvaa riskien varalta on parannettava. Toivonkin, että hallituksen käynnistämässä Yrittäjyys-hankkeessa paneudutaan tähän kysymykseen.

Toinen asia on yrittämisen ilmapiiri. Suomalaisessa ilmapiirissä korostuvat aivan liikaa yrittämisen negatiiviset puolet, mihin ovat syypäinä varmasti yrittäjät itse ja miksei myös eduskunta. Liikaa korostetaan pitkää työpäivää, byrokratiaa ja riskejä positiivisten asioiden kustannuksella, joita ovat työn itsenäisyys, luovuus, onnistumisen ja siitä seuraava menestys.

Lopuksi sanoisin, että Suomessa on lopultaikin ymmärrettävä, ettei yrittämisellä rikastunut

yrittäjä ole roisto, joka pitää imeä verotuksen kautta kuiviin. Kyllä yhteiskunta aina omat kymmenyksensä saa monin eri tavoin.

⁶⁷ **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! Työ on suuressa murroksessa. Olemme ajautumassa tilanteeseen, jossa meillä on työvoimapula ja samalla työelämästä pysyvästi syrjäytyneitä ihmisiä. Väitetään, että työn tekemisen mallit muuttuvat ja sen kautta myös työn tekijät. Haluan tuoda kuitenkin esille, että eivät suinkaan kaikki vanhat työt tai työpaikat häviä.

Olen vakavasti huolestunut siitä, että me suomalaiset tietoyhteiskunnan edelläkävijöinä olemme unohtaneet korostaa myös käden taitojen ja ammatillisen osaamisen merkitystä tulevaisuudessa. Tulevaisuudessakin syömme jonkun kasvattamaa ja tekemää ruokaa ja joku toivottavasti huolehtii myös lapsistamme silloin, kun olemme työssä, sairaistamme ja vanhuksistamme. Tarvitsemme ja haluamme myös nauttia huolella ja taidolla tehdyistä vaatteista, tavaroista ja esineistä.

Työvoimapula ei uhkaa vain nopeasti kasvavia tietäaloja, vaan se uhkaa Suomessa tulevaisuudessa kaikkia aloja. Tähän olisi nopeasti pystyttävä reagoimaan. Keskusteluasiakirjassa linjataan voimakkaasti: ilman hyvää hallintoa ja julkisia peruspalveluja ei ole hyvää talouttaakaan. Huomiota kiinnitetään myös osaavien työntekijöiden houkuttelemiseen julkisiin tehtäviin. Olen tästä ihan samaa mieltä. Julkinen sektori tarvitsee voimakkaita toimia, jotta työvoimapula estetään. Tämänhetkinen tilanne esimerkiksi terveydenhuoltoalalla on kansantaloudellisesti järjetön. Yhteiskunnan varoilla koulutettu ammattihenkilöstö on kortistossa ja sitä värvätään koko ajan ulkomaille, kun samalla tulisi varautua alaa muuttaman vuoden päästä uhkaavaan huutavaan työvoimapulaan.

⁶⁸ **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Työvoimapula on varmasti yksi tulevaisuuden suuria ongelmia, mutta jotta tämä ongelma pysyisi jotenkin suhteellisesti käsissä tällä hetkellä, niin muutama prosenttiluku Tilastokeskuksen ja Teollisuuden Työntekijien työvoimatiedusteluista. 54 prosenttia toimipaikoista on hakenut työvoimaa oman toimipaikkansa ulkopuolelta, ja niistä 23 prosenttia — siis huomio, tästä 54:stä — on kokenut vaikeuksia löytää oikeanlaisia henkilöitä, joita vaikeuksia voisi kutsua lä-

hinnä rekrytointivaikeuksiksi, mutta ei vielä työvoimapolulaksi. Sen sijaan osittain tai kokonaan vaille sopivaa työvoimaa on jäänyt 7 prosenttia niistä, jotka ovat hakeneet työntekijöitä. Voisi sanoa, että 4 000—6 000 työpaikkaa jää täyttämättä sen vuoksi, että oikeanlaista, vaatimukset täyttävää henkilöstöä ei löydy. En tarkoita, että kiistäisin tämän ongelman, mutta haluaisin sitä vain suhteuttaa esimerkiksi siihen pitkäaikais-työttömyyteen, joka meillä tällä hetkellä on.

69 Håkan Nordman /r: Arvoisa puhemies, värderade talman! Landsbygden förmår inte sysselsätta sina invånare och landskapens centra är inte tillräckligt starka för att rädda situationen. Det här betyder att de nya arbetsplatserna och tillväxten fördelas ojämnt. Det behövs faktiskt starka tillväxtcentra över hela landet och jag kan inte låta bli att fråga att när erkänns för övrigt Vasas roll i det sammanhanget?

Det behövs många landskapscentra som stöd-jepunkter och lokomotiv. Staten förmår inte påverka varken arbetsplatser eller människor var de finns såsom på 1970-talet. Resultatet är beroende av samarbetet mellan staten, regionerna, kommunerna, näringslivet och invånarna. Det behövs med andra ord mycket målmedvetet kommunalt samarbete i landskapen, i regionen, i regionkommunerna och över traditionella gränser. En grundförutsättning är förstås att regeringen och riksdagen och statens myndigheter vill ha en jämlikare utveckling. Finns det en sådan vilja?

Ruotsissa hallitus panostaa alueelliseen elinkeinopolitiikkaan. Kaikissa lääneissä on tehty niin sanottuja kasvusoimuksia yhteistyössä monien eri osapuolten kanssa. Allekirjoitetut sopimukset annettiin hallitukselle viime kuussa. Tuotantoa on tarkoitus lisätä korkean tuottavuuden ja työllisyysasteen avulla. Tämä edellyttää henkistä kasvua ja toimivaa infrastruktuuria. Tällaisessa ympäristössä yritysten lisääntyminen ja kasvu lisäävät työpaikkojen määrää.

Minusta maassamme ei tehdä tällaista määrätietoista poliittista työtä. Maakunnat käyvät yhä riippuvaisemmiksi hyvistä tietoliikenneyhteyksistä. Tietotekniikka on saatava kaikkien ulottuville kohtuullisin kustannuksin. Hallitusohjelmassa puhutaan etätöystä ja maakuntien kilpailukykyyn lisäämisestä uusien teknisten ratkaisujen avulla. Tässä tarvitaankin panostusta laajakaistatekniikkaan.

I Sverige presenterar regeringen inom kort ett förslag om hur staten skall stöda och delta i uppbyggnaden av bredbandstekniken. Målet är jämlika villkor i landet. När kommer vår regering att presentera en plan för hur ett datanät med stor kapacitet finns tillgängligt i hela landet? Det här är viktigt för sysselsättningen och en positiv utveckling överallt i landet.

Tarkoitus on taata yhdenvertaiset mahdollisuudet koko maassa. Me puhumme nyt Ruotsin suunnitelmasta, mutta näin pitää olla meilläkin. Milloin meidän hallituksemme esittelee suunnitelman siitä, miten kapasiteetiltaan suuri tietoverkko saadaan käytettäväksi koko maassa? Tämä on erittäin tärkeää työllisyydelle ja kehitykselle ympäri maata.

70 Arto Seppälä /sd: Arvoisa rouva puhemies! Työn tulevaisuus -keskustelussa koulutus on saanut ansaitsemansa tilan. Tällä hetkellä puhutaan teknologian alan huippuosaajien puutteesta. Jos tällä tarkoitetaan suppeasti vain korkealle koulutettuja teknologian osaajia, niin pelkästään suomalaisesta väestöstä tätä joukkoa on vaikea rekrytoida. Pitäisi miettiä, mikä Suomessa voisi houkutella ulkomaista osaamista Suomeen. Kenties kilpailuvalttina voisi olla suomalainen tasavolulle perustuva yhteiskunta.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen erään tutkimuksen mukaan hyvä sosiaaliturva ja sen vaatima verotus eivät ole täystyöllisyyden este.

Huippuosaamisesta pitäisi puhua myös laajas-merkityksessä. Silloin kyse on tavallisten työntekijöiden osaamisen kehittämisestä, duunareiden huippuosaamisesta.

Elinikäinen oppiminen ja työssäjaksamisen mahdollistaminen ovat tärkeitä tämänhetkisen työssäkäyvän sukupolven kannalta. Laadukas peruskoulutus on taas tulevaisuuden osaamisen avain. Peruskoulutuksessa olisi opin ohjauksen kautta osattava ennakoida niitä aloja, joille tulevaisuudessa työllistetään. Tällä hetkellä rohkaisua tarvitaan matematiikan opiskeluun.

Uusi teknologia antaa työyksiköille mahdollisuuden toimia fyysisesti erillään hallinnosta. Samoin yritysten johto voi asua muualla kuin Pääkaupunkiseudulla. Alueiden omavastuun todetaan kasvavan globaalistumisen edetessä. Uuden teknologian poistaessa matkojen aiheuttamia rajoitteita maakunnilla on mahdollisuus lähteä

omista lähtökohdista miettimään, mikä on se tekijä, mikä houkuttelee asumaan ja työskentelemään juuri sillä alueella. Mutta vaikka monimuotoisen, työpaikkoja lisäävän, kaukonäköisen kehityksen onkin lähdettävä alueista itsestään, on myös valtiolla oltava halua antaa alueille tasa-arvoiset lähtökohdat kehitykselle.

⁷¹ **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! 80-lukua voitaneen pitää vielä iloisen työnteon aikakautena. 90-luku on ollut irtisanomisen, työttömyyden, epävarmuuden aikaa, mutta toisaalta myös osaamisen korostumisen aikaa, kilpailun kiristymisen aikaa ja elinikäisen oppimisen alkamisen aikaa.

Mikä tulee olemaan 2000-luku? Se tulee olemaan yhä kiristyvää kilpailua. Se vaatii yhä enemmän osaamista, ja se on niukenevan työvoiman aikaa. Tämä tulee johtamaan siihen, että työnantajat joutuvat sitouttamaan työntekijöitään yhä enemmän ja työntekijät joutuvat sitoutumaan yhä enemmän. Tätä aihetta minusta ovat hyvin käsitelleet viime aikoina Riitta Jallinoja sekä tanskalainen Rolf Jensen, jotka ovat todenneet, että työaika ja vapaa-aika ovat menneet täysin sekaisin, työyhteisö on muuttumassa kodiksi, työyhteisö on muuttumassa heimoksi, johon osallistumista vaaditaan sekä arkena että viikonvaihteessa yhteisen päämäärän hyväksi. Tämä on minusta äärettömän huolestuttava suunta, ja voimme kysyä itseltämme: tätäkö me haluamme, tähänkö me alistumme? Uskon, ettei tätä asiaa voi johdatella lainsäädännöllä. On kysymys yleisestä asenteesta ja todellakin sen asian tiedostamisesta, mihin haluamme mennä, minkälaista työtä haluamme tehdä.

⁷² **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuuden kymmenen kipupistettä:

1. Perustuslain 18 §:n mukaan: "Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön." Se on kipupiste 1.

2. Aikaisemmin hallitusten työllisyystavoitteet ovat olleet alisteisia muille tavoitteille, kuten kilpailukyvyille, inflaatiolle tai vaihtotasearvoille. Nyt hallitus korostaa työllisyyden tärkeyttä ja myös työvoimapolitiikan aktiivisuus on itsestään selvä asia. Hyvä niin.

3. Kansantuotteen 2 prosentin muutos aikaansaa prosentin muutoksen työttömyysasteessa.

Riippuvuus on selkeä, mutta todellisuudessa loduton. Perinteinen täystyöllisyystavoite uhkaa karata käsistä.

4. On kiistämätön tosiasia, että työn hintaa tarpeeksi pudottamalla työllisyys kohenee. Mitä rajummin työvoimakustannuksia alennetaan, sitä useammat saavat töitä. Kuten hienosti sanotaan, joustavat työmarkkinat työllistävät. Samalla tietysti palaamme viime vuosisadan alkuun. Saisimme jälleen työväenkysymyksen ratkaistavaksi. Eriarvoisuuden myötä lisääntyy myös yhteiskunnallinen jännitys ja turvattomuus.

5. Onko työyhteiskunta tosipaikan edessä? Eivätkö kaikki ihmiset työllistykään, olivat panostukset talouskasvuun tai työvoimapolitiikkaan kuinka mittavia tahansa? Onko meidän luovuttava täystyöllisyyden haaveesta? Tarvitaanko uutta sosiaalista järjestystä kasvun ja täystyöllisyyden tuolle puolen?

Ensimmäinen varapuhemies: Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: Siinä oli puolet teeseistä. En tiedä, saanko varattua vielä toisen puheenvuoron, jotta voin käydä läpi ne viisi muuta teesiä, jotka itse asiassa johdattelisivat tuohon kysymykseen työn tulevaisuuden kymmenestä kipupisteestä. Pyydän puheenvuoron vielä uuden kerran.

⁷³ **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Olemmeko tulossa tilanteeseen, jossa kansallisvaltioiden rajat todellisuudessa rajoittavat toimintamme kenttää yhä vähemmän? Globalisaatiosta puhutaan joka käänteessä. Globalisaatio mielletäänkin usein lähinnä talouden kansainvälistymisenä ja suurten monikansallisten yhtiöiden aikakautena. On sanottu, että tässä uudessa tilanteessa kansallisvaltioiden tehtäväksi jää kilpailla työstä. Tulevaisuusvaliokunta onkin luelessaan kymmenen työn tulevaisuuden kipupistettä kiinnittänyt huomiota tärkeään kysymykseen siitä, millainen on yritysten käsitys hyvästä toimintaympäristöstä, johon kannattaa investoida.

Kilpailu työstä on muutakin kuin kilpailua niiden monikansallisten yritysten investoinneista, joiden avulla koko maailmantalous joko kasvaa tai taantuu. Se on myös kilpailua pienten ja suurten kotimaisten yritysten investoinneista. Ratkaisevaan asemaan kilpailussa nousee erityisesti se, minkä tasoista työtä ja osaamista yhteiskunnalla

on tarjottavanaan. Varmistaaksemme maamme kilpailukyvyyn säilymisen meidän tulee huolehtia siitä, että Suomessa todellakin kannattaa tehdä työtä, ja tämän tulee koskea kaikkia tuloluokkia.

Korkeista työkustannuksista huolimatta työstä saatujen palkkojen ostovoima jää Suomessa selvästi länsieurooppalaisen keskitason alapuolelle. Työhön, yrittämiseen ja aktiivisuuteen kannustamisen tulee olla ensi sijalla kaikissa yhteiskunnallisissa ratkaisuissa.

Lopuksi, arvoisa puhemies. Muutaman kymmenen vuoden säteellä työvoiman tarjonta kääntyy maassamme laskuun suurten ikäluokkien saavuttaessa eläkeiän. Keinoja työvoiman tarjonnan lisäämiseen voidaan hakea tehostamalla koulutusta tai nostamalla eläkkeellesiirtymisikää. Näitä toimia tärkeämpää on kuitenkin uudistaa työmarkkinoiden toimintaa joustavampaan suuntaan.

⁷⁴ **Hannu Aho /kesk:** Rouva puhemies! Työn tulevaisuuden visioista puhuttaessa käytetään usein termejä tietoyhteiskunta, tietotaito ja innovaatio, joiden myötä povataan vanhojen työmallien häviämistä uudenlaisten tieltä. Kuitenkaan kaikki eivät voi tulevaisuudessakaan työskennellä tietotekniikan alalla huipputeknologian yrityksissä, jotka vaativat tekijältään huippukoulutusta. Niin sanottua tietoyhteiskuntakeskustelua kyllä tarvitaan, mutta sen rinnalla tarvitaan keskustelua myös tavallisen työn tekijöistä ja taitajista, sillä keskusteluilmapiirillä luomme ja peitamme tulevaisuudessa tehtäviä päätöksiä.

Tiedon lisääminen ja uudenlainen tietoa koskeva ajattelu, jonka mukaan tieto ei ole vain harvojen valtaa vaan meidän kaikkien mahdollisuuksia lisäävää, on tärkeää, mutta sen alle ei saa hautautua ajatus niistä ihmisistä, jotka eivät jostain syystä hallitse huipputietoja ja -taitoja. Mielestäni huomiota on kiinnitettävä niin sanottuun tavalliseen työhön ja kokonaisuuteen, josta tulevaisuuden työnäkymä muodostuu. Meillä tulee jatkossakin olemaan perusteellisuutta ja perustuotantoa, ja työvoimaa tarvitaan näilläkin aloilla.

Monen ennusteen mukaan työvoimapulan kohdatessa Suomea jo seuraavan kymmenen vuoden sisällä on kiinnitettävä huomiota työn mielekkyyteen ja työaikaan. Työväestön ikääntymässä painopisteen tulee olla nimenomaan toimissa, joilla pyritään säilyttämään ihmisten työkyky ja työn mielekkyys. Näitä toimia ovat työaika-

joustot, työkurssi-ohjelmat, yhteisten työolojen kehittäminen, työyhteisön hoito tavalla, joka kehittää työyhteisön viihtyvyyttä. Näillä kaikilla toimilla meidän tulee lisätä työssäoloaikaa.

Työyhteiskunta ei voi merkitä sitä, että tavalliset ihmiset syrjäytyvät kehityksen kelkasta, joka kulkee kiihtyvällä vauhdilla eteenpäin. Jos näin on, meillä on suuria ongelmia edessämme ja lisääntyvässä määrin syrjäytyneitä ihmisiä Suomessa. Yhteiskunnassa on paljon aloja, jotka eivät vaadi ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: ... huipputeknologiaa ja koulutusta. Taivoitteena on oltava, että kaikenlaista työtä arvostetaan.

⁷⁵ **Riitta Korhonen /kok:** Arvoisa puhemies! Muutoksen nopeus on kiihtynyt. Työ ja työn kuvat, työn käsitteet ovat merkittävä osa tätä muutosprosessia, jota on käsiteltävä koko yhteiskunnan läpäisevänä kokonaisuutena. Vanhojen keinojen ja asenteiden käyttö ongelman ratkaisuihin ei auta. Muutos alkaa asennemuutoksesta.

Tutkimusten mukaan muutosvastarinta uudistuksia vastaan on työpaikoilla kuitenkin 60 prosenttia, ja tämä koskee kaikenikäisiä, kaikenlaisen koulutuksen saaneita työntekijöitä ja kaikenlaisia työpaikkoja. Tulevaisuuden parasta pääomaa on osaamis pääoma, korvien väli, joka on kaikkein helpoiten liikuteltavaa pääomaa. Osaajien liikkuvuus on jo nyt näkyvissä. Tutkimusten mukaan alueiden ja keskustusten menestyminen rakentuu osaamiselle ja kasvu osaajien ympärille. Alueiden segregatio kasvaa aivojen keskittymisen myötä.

Vastauksena haastava työ tai kova palkka, vaikkapa kaksi kertaa Helsingin taso, ei riitä muuttohoukutteeksi Ouluun, Kuopioon tai Pihltiputaalle. Elämänlaatu, elämisen ympäristö, elämän olohuoneet, mahdollisuus tehdä ja harrastaa mitä mieleen juolahtaa milloin vain. Kiva-kivakulttuurin käsillä olo on tärkeää individien yhteiskunnassa, tässä ja nyt. Avoimessa yhteiskunnassa, globalistuvassa maailmassa yksilöä voidaan ohjata vain hänen viisauttaan lisäämällä ja siihen vedoten.

Kovana ytimenä eli kynnyskysymyksinä ja kynnysvastauksina tulevaisuudelle ovat tässä ja nyt huoltosuhteen kääntäminen tasapuoliseksi

myös alueellisesti, ikääntymisen ongelmiin vastaaminen, nuorten sitouttaminen yhteisvastuuseen, ei pelkkään rusinanpoimintaan, avoimuus ja luottamus työyhteisössä, jatkuva muutoksen ja stressin sietokyky, elinikäinen oppiminen läpäisyperiaatteella ...

Ensimmäinen varapuhemies: Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: ... sisäisen yrittäjyyden ymmärtäminen.

⁷⁶ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Kun tarkastelemme työn tulevaisuutta, on varmasti pitkälti kysymys siitä, kuinka aktiivisesti otamme tai haluamme ottaa tai meillä on mahdollisuus ottaa tulevaisuus haltuun. Ajatellen niin, että valta 2000-luvulla on ennen kaikkea niillä yrityksillä ja työnantajilla, myöskin poliitikoilla ja kaikilla kansalaisilla, joilla on todellinen tahto ja halu vaikuttaa ennen kaikkea tulevaisuuteen.

Nämä kymmenen kipupistettä, jotka tulevaisuusvaliokunta on kartoittanut, ovat mielestäni erittäin hyvin nostaneet esille työelämän tärkeimmät kysymykset. Ne eivät ole arvojärjestyksessä, mutta varmasti sieltä löytyvät hyvin merkittävät asiat, joiden parissa nyt eduskunnan ja hallituksen on työskenneltävä. Työmarkkinakäytäntöjä, työkaluureja tulee uudistaa ja kehittää, ikääntyneet tulee ottaa huomioon, elinikäisen koulutuksen tulee olla mahdollista, tarvitaan työ-työtoimintaa ja monitahoista eri tahojen yhteistyötä ja ennen kaikkea yrittäjyyden mahdollistamista.

Me tarvitsemme tahtoa ja luovaa ajattelua niin, että löydämme jokaiselle oman, omaan työtahtiinsa ja kykyynsä soveltuvan paikkansa työelämässä. Tulevaa työvoimapolua tulee tuki hoitaa jo nyt tasaamalla työtä niin, että suomalaiset jaksaisivat paremmin töissä eläkeikään asti. Joka tasolla tulisi ymmärtää, että arvokkaasta työvoimastamme kannattaa todella pitää huoli.

Etätyöstä on paljon puhuttu, mutta sen mahdollisuudet ovat mielestäni vielä hyvin vähän käytössä. Tarvitaan ennen kaikkea konkreettisia toimenpiteitä, että etätyö mahdollistuisi. Erittäin hyvin täällä on otettu esille myöskin nykyajan uusi trendi, että työpaikoista luodaan kodinomaisia paikkoja, joissa viihdytään vapaa-aikanakin ylitöitä laskematta. Tutkija Riitta Jallinoja on

osuvasti sanonut kysyessään, korvaavatko tänä päivänä...

Ensimmäinen varapuhemies: Kaksi minuuttia on jo täyttynyt!

Puhuja: ... tulevaisuuden työpaikat yhä enemmän kodin merkityksen perheen ja yksilön kasvussa.

⁷⁷ **Kari Uotila /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Monien muiden lailla minäkin kannan huolta tavallisista töistä, käden taidoista. Totuus on kuitenkin se, että kaikkea tehtävää työtä ei koskaan pystytä siirtämään tietokoneavusteiseksi, ja silloin tarvitaan käden taitoja. Tarvitaan tavalliseen työhön motivoituneita tavallisia töitä tekeviä ihmisiä tulevaisuudessakin. Tähän on kiinnitettävä huomiota jo koulutuksessa peruskoulusta alkaen. Mikäli tekniseen työhön, käden taitoihin suuntautuneet lapset koulumaailmassa jäävät muiden jalkoihin, esimerkiksi teknisen työn edellytyksiä ei luoda tarpeeksi, ei ole raaka-aineita, koneet ovat huonoja teknisen työn tiloissa, silloin näiltä lapsilta, jotka haluavat tehdä käsillään jotain, kokea onnistumista, pätevoitymistä tavallisissa töissä, menee motiivi, ja tätä kautta meiltä tulevaisuudessa loppuvat taitavat käsillään töitä tekevät ammattityöntekijät. Tämä ei ole tietoyhteiskuntatöitä vastaan, vaan niiden rinnalla tarvitaan jatkossakin myöskin motivoituneita tavallisen työn tekijöitä.

⁷⁸ **Osmo Puhakka /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Keskustelumme keskeisenä pohjana oleva asiakirja sisältää kysymyksen kuinka estetään ihmisyyden väistyminen kovenevassa taloudessa. Sama kysymys voidaan pukea muotoon, miten ihmisarvo toteutuu tulevaisuudessa, ihmisarvo kehdestä hautaan, varallisuuteen ja oppiarvoihin katsomatta. Tervehdin tyydytyksellä kysymyksen mukanaoloa superhienojen skenaarioiden ja visioiden viidakossa. Tämä mukanaolo nimittäin pakottaa meidät ottamaan kantaa ei yksin tulevaisuuden, vaan jo nykyisyydenkin näkövinkkeleistä hoitohenkilöstön jaksamiseen. Hoiva-alan polttavin kipupiste on siinä, että kutsumustietojen ja erittäin motivoitunut hoitohenkilöstö ei lukemäärältään minimiin karsittuna jaksaa täyttää itselleen asetettuja vaatimuksia ja tavoitteita. Vaatimukset hoidon tason karsimisesta aiheuttavat siten fyysisen ohella henkistä väsymystä, lop-

puun palamista, koska hoitajat näin pakotetaan toimimaan oman työnäkynsä ja kutsumuksensa vastaisesti.

Julkisen keskustelun kannalta lienee tyystin hedelmätöntä väläytellä hoitohenkilöstön värväämistä halpatyömaista samanaikaisesti, kun hoitoalan työttömien tai pätkeajallisesti palkattujen lukumäärä hipoo pilviä. Heidän työllistämisenä helpottaisi ratkaisevalla tavalla myös hoitoalaa lähitulevaisuudessa koettelevaa eläkepoistumaa. Elämisen laadun kannalta tietoteknologialla on paljonkin annettavaa. Ihmisarvoisen elämän kannalta taas korostuvat palvelu- ja hoitoala, jotka täystyöllisyyden tavoitteen kannalta voivatkin olla keskeisen tärkeässä asemassa jo nyt.

⁷⁹ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Työelämän kipupiste on mielestäni yksilön kannalta muun muassa se, että toisin kuin ennen nykyään vakinaiset kokoaikaiset työsuhteet tulevat yhä harvinaisemmiksi ja yhä useampi on määrä- tai osa-aikaisessa työsuhteessa. Yhä harvemmalla on normaali työsuhte. Kipukynnyksenä on myös se, että osa- ja määräaikaiset työntekijät eivät tule ansioillaan toimeen ja on jo nyt syntynyt työssäkäyvien köyhien kansanosaa.

Työelämässä on yhä suurempi ongelma työuupumus, eikä siihen löydy kestävää ratkaisua niin kauan kuin työtahti kiristyy eikä uusia työntekijöitä palkata lisää. Työuupumusta on tutkittu paljon, ja siihen on käytetty paljon rahaa. Mielestäni pitäisi päästä vihdoinkin tekemään asiasta päätöksiä eikä tutkia vain.

Arvoisa puhemies! Suomalaiset ovat työtä tekevää kansaa, ja meillä työn tekemistä arvostetaan aidosti. Kuitenkin työn tekemistä varjostavat monet ongelmat, joita ei ennen ollut. Teollisuuden toimintamahdollisuuksia pitää tukea tuotannon pitämiseksi korkealla ja viennin edistämiseksi, mutta samalla teollisuuden kasvun pitäisi näkyä työllisyyskehityksessä.

Työn jatkuvuuteen liittyvää epävarmuutta pitäisi onnistua vähentämään. Työehtosopimusten solmimisessa pitäisi pysyä yleissitovuudessa, jotta työntekijöiden oikeudellinen asema ei heikkene. Työkyvyn säilyminen ja työssäuupumisen estäminen ovat tämän ajan todellisia haasteita. Työn tulevaisuutta pohdittaessa tavallinen työntekijä tarpeineen ei saa unohtua.

⁸⁰ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Olen saanut kuulla ainakin viimeiset 10—15 vuotta, että Suomessa tulee olemaan työvoimapula muutaman vuoden kuluttua. En uskonut sitä kymmenen vuotta sitten enkä usko sitä tällä erääkään. Nytkin on työttömiä satojatuhansia. Vaikka me, suuri ikäluokka, jäämme pois työelämästä lähimpien viiden vuoden kuluttua, ei meillä silloinkaan ole liian vähän työvakea. Ihminen keksii koko ajan uutta tekniikkaa niin paljon, että uusia työpaikkoja ei synny, vaan menetämme entisiäkin. Asia olisi tietenkin aivan toinen, jos Suomeenkin tulisi palveluyhteiskunta. Jos hoitaisimme esimerkiksi vanhuksia niin kuin heille kuuluisi, tulisi helposti kymmeniätuhansia uusia työpaikkoja. On vain niin, että me suomalaiset emme halua palveluja, teemme kaiken itse.

Tämän vuoksi teenkin konkreettisen esityksen, joka on meidän päätösvallassamme tässä salissa eikä tässä salissakaan vaan hyvin pienellä joukolla. Päätetään, että esimerkiksi eduskunnan ruokalassa siirrytään pöytään tarjoiluun. Siihen meillä on varaa. Se maksaa vähän enemmän, mutta on mukava syödä rauhassa valkoisen pöydän ääressä, ja se on ihan omaan laskuunkin joskus.

⁸¹ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Uusi tietotekniikka ja automaatio syrjäyttää yhä edelleen työpaikkoja. Sille me emme mahda mitään, ja se reunaehto meidän on muistettava, että joka tapauksessa vain tuotannosta tulee lisäarvoa.

Toinen puoli, jota tässä keskustelussa on paljon sivuttu, on palvelupuoli. Nythän kysymys on siitä, että tuotannon lisäarvolla pitäisi rahoittaa palvelu, jolloin se yhtälö on ollut meillä edessä koko ajan, ja se on vaikea. Se tarkoittaa sitä, että meidän pitää löytää semmoinen ratkaisu pitkällä tähtäimellä, että silloin automatiikka tulee jatkossa maksamaan palvelua. Nimittäin yhteiskunnassa, kunnilla ja valtiolla ei tule riittämään rahaa, soneroita ei ole myydä monesti eikä sen tyyppisiä asioita. Meidän pitäisi löytää kestävä ratkaisu siihen, millä tavalla automaatio tulee maksamaan sosiaalista turvallisuutta, jolloin voidaan hoitaa sairaat, vanhuksia ja koulutus, koska kaikki, mikä jää sille puolelle, on yhteiskunnan piikissä. Nyt tässä vain tapahtuu niin, että ne uudet asiat, joista nyt on puhuttu, vaikka aktiivinen työllisyyspolitiikka, ovat sellaisia, että siellähän puristetaan ihmisiä, vedetään ihmisiä mahdoli-

simman huonolle palkalle. Mahdollisesti kolmenkymppin korvauksella, peruspäivärahalla ihmisen pitäisi tehdä töitä, ja sehän vie koko työn arvon. Sen takia näen, että ainoa keino, millä pitkällä tähtäimellä Suomessa ja koko maailmassa tämä voidaan hoitaa, on se, että pitää saada, onko se robottivero nimeltään vai mikä se mahtaa olla-kaan.

Tässä keskustelussa on puhuttu siitä, että jous-toja pitää olla lisää ja mahdollisesti pitää purkaa sopimusyhteiskuntamalli. Siihen minusta ei pidä mennä, vaan se takaa hyvinvoinnin parhaiten, kun pidetään sopimusyhteiskuntamallista kiinni ja levitetään se myös muualle. Se takaa myös ihmiselle hyvinvoinnin.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

⁸² **Kari Kantalainen/kok:** Arvoisa rouva puhemies! Keskeisin viesti mielestäni työn tulevaisuuden kannalta on se, että työtä ja työpaikkoja syntyy vain, jos meillä on riittävästi riskinottajia ja työn tarjoajia, ja tämä on mielestäni Suomen kannalta aivan avainasemassa oleva kysymys. Kansainvälisten tutkimusten mukaan nimittäin meillä yritystiheys tuhatta asukasta kohden on selvästi alhaisempi kuin EU-maissa keskimäärin, ja näin ollen uusien yritysten perustantaan tulee kiinnittää aivan erityistä huomiota, sillä mielestäni yrittäjyys on se motorinen voima, jolla tällä vuosituhannella voidaan hyvinvointia edistää.

On selvää, että kansainvälistyminen ja uusi teknologia muuttavat yhteiskunnan toimintaa oleellisesti. Pääomat, tavarat, työt ja ihmiset liikkuvat rajattomasti Euroopassa entistä helpommin. Aivan yhtä lailla työt siirtyvät kovin helposti sinne, missä työn teettäminen on edullista ja missä sijoitetulle pääomalle saadaan parhaat tuotot. Yrityskulttuurissa vahvistuu suuntaus suurten ylikansallisten jättien suuntaan, mutta samanaikaisesti yrittäjyys ja pienyritystoiminta saavat entistä haasteellisemmän roolin kansallisen hyvinvoinnin ja kansallisen työllisyyden kannalta tarkastellen.

Arvoisa puhemies! Tässä mielessä on varsin surullista havaita, että suomalaiset ovat osoittaneet kansainvälisessä yrittäjyysvertailussa vähiten innokkaiksi yrittäjiksi ainakin kansainvälisen monitor-tutkimuksen mukaan, jonka mukaan vain joka 67. suomalainen aikoo perustaa

uuden yrityksen, kun johtoasemassa olevista amerikkalaisista joka 12. on suunnitellut yrittäjäksi ryhtymistä.

Arvoisa puhemies! Monet yrittämisen ehdot ovat kunnossa, mutta tutkijoiden mukaan heikot tuotto-odotukset ja korkeat riskit eivät houkuttele yrittämään. Pohjoismainen tasaisen tulonjaon ihanne nähdään tutkimuksessa yhtenä yrittäjyyden keskeisenä esteenä.

Arvoisa puhemies! Yritysten päätehtävä on toimia kannattavasti ja tuottaa riskin sijoittajille ja riskin kannattajille voittoa. Onkin toivottavaa, että meillä Suomessa hyvinvointiyhteiskunnassa ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: ... vallitsevaa asenneilmapiiriä voidaan kehittää ymmärtämään yrittäjyyden merkitys entistä paremmin.

⁸³ **Sosiaali- ja terveystoimiministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Muun muassa ed. Puhakka peräänkuulutti hoiva-alan ihmisten jaksamista. Tässä uudelleen korostan sitä, että ammattitaidolle, osaavalle vakinaiselle työvoimalle pitää antaa arvoa monesta eri syystä, muun muassa siitä syystä, että sen työpanos on varmasti suurempi, laadukkaampi kuin määräaikaisissa työsuhteissa olevien tai tukityöllistettävien, jotka tietävät työsuhteensa päättyvän.

Myös kysymys sairastavuudesta täytyy ottaa sikäli vakavasti, että sairastavuuden nousu totta kai lisää kuntatyönantajan kustannuksia. On monta paitsi laadullista ja asiakasnäkökulmasta tärkeää hyötyä myös taloudellista hyötyä siitä, että tämä asia oivalletaan. Tämä on tietysti hyvin pitkälle kuntatason päätöksenteon asia.

Hyvinvointipalvelujen infra — täällä on hyvin paljon puhuttu muista infroista — on tärkeä myös elinkeinoelämän toimivuuden ja naisten työssäkäynnin kannalta. Siinä mielessä nämä asiat kytkeytyvät toisiinsa.

Ed. Kantalainen puhui yrittäjäilmiöistä. Minusta kannattaa esittää kysymys, ketkä kertovat yrittäjyyden illoista. Hyvin paljon suomalaisessa yhteiskunnassa puhutaan siitä, kuinka ongelmalista on yrittää, kuinka paljon siihen sisältyy riskejä. Yrittäjyyteen sisältyy riski. Meidän lainsäätäjien tehtävä on tietysti katsoa, missä määrin yhteiskunta tulee mukaan tasaamaan tätä riskiä,

mutta yhteiskunta ei varmaan koskaan voi sitä poistaa.

⁸⁴ **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti loppuun: Kun on esitetty monta kipeää kysymystä, uskoisin, että yksi keino konkretisoida ja jatkaa tätä keskustelua voisi olla se, että valiokunnan kanssa järjestettäisiin yhteinen tilaisuus, jossa käytäisiin vuorovaikutteista keskustelua siitä, mitä näille asioille on oikeasti tapahtumassa, koska jos näihin kysymyksiin olisi lähtenyt vastaamaan esimerkiksi alku-puheenvuorossa, se olisi tarkoittanut 30 sekuntia per kysymys, ja maailmaa ei varmasti sellaisella aikataululla järjestetä. Uskoisin, että tällaisten keskustelujen merkitys on olla prosesseja eikä pelkästään niitä joskus myös irrallisia puheenvuoroja, joita salissa esitetään. Sen vuoksi näkisin, että tämä voisi olla keino miettiä ja pohtia asioita eteenpäin.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelu on päättynyt.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi eräistä kiinteistöjärjestelyistä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 166/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 4/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi kiinteistön luovutuksesta Tampereen kaupungille

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 7/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 5/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 119/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laiksi terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 108/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 4/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 11/2000 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
MmVM 3/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

¹ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan jatkettavaksi maitotuotteiden kiintiöjärjestelmä aina vuoteen 2008 asti. Mielestäni kiintiöjärjestelmä on välttämätön Suomen maidontuotannon säilyttämiselle. Ilman kiintiöitä tuotanto keskittyisi EU-yhteisössä edullisimmille alueille.

Portugali aikoo EU-puheenjohtajakaudellaan kiinnittää huomiota pientilojen ongelmiin ja mahdollisuuksiin toimia tulevaisuudessa. Myös Suomen tulee olla mukana tässä työssä, että täälläkin voisivat kaiken kokoiset tilat jatkaa toimintaa. Pienillä tiloilla tuotantosuuntana on usein maidontuotanto. Alueellisesti pienet maitotilat sijoittuvat muun muassa Keski-Suomeen, Itä-Suomeen ja Pohjois-Suomeen; alueita, joilla on vaikea luoda uusia työpaikkoja. Maassamme tulee myös turvata elintarviketeollisuuden raaka-aineen saanti, että eri puolilla voivat meijerit ja lihanjalostuslaitokset toimia.

Kannatan lakiehdotusta, jota olen ollut valmistelemassa maa- ja metsätalousvaliokunnassa.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelut-ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

7) Laki kuluttajansuojalain 2 luvun 5 §:n 2 momentin muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 12/2000 vp (Rauha-Maria Mertjärvi /vihr ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Rauha-Maria Mertjärvi /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä tölkkilottojuttu alkoi todella ympäristövaliokunnan matkasta Tunturi-Lapissa Norjan puolella. Siellä totesimme ja näimme, kuinka Norjassa kansalaisia kannustetaan palauttamaan käytetyt maito- ja mehutölkit järjestämällä säännöllisin väliajoin arvonta eli niin sanottu tölkkilotto, jossa arvotaan rahapalkinto kaikkien tölkkinsä palauttaneiden kesken. Osallistuminen tölkkilottoon tapahtuu siten, että henkilö vie aina keräyspisteeseen tölkkinsä sääntöjen mukaisesti puhdistettuina, pakkaa ne sisäkkäin, kirjoittaa siihen päälle nimensä ja yhteystietonsa. Arvonta, jonka suorittaa pakkauskeruulaitos, johon kaikki tölkit lopulta päätyvät, on säännöllisesti toistuva mediatapahtuma.

Norjassa ja Saksassa, missä myös järjestetään esitetyn kaltaiset arpajaiset, on niiden ja valistuskampanjan yhdistelmällä saatu nestepakkausten kierrätysaste nousemaan, Saksassa peräti 62 prosenttiin.

Kun olen ottanut Suomen kierrätyskäytännöstä selvää, kävi ilmi, että Suomessa nestekartonkipakkausten kierrätysaste on niin alhainen, että tölkeistä saadaan kierrätykseen vain 3 500 tonnia, kun Suomessa käytetään 33 000 tonnia tölkejä vuodessa. Suurin osa tölkeistä päätyy siis kaatopaikalle. Kuitenkaan teollisuus ei saa tarvittamaansa jättekartonkia kotimaasta riittävästi, vaan sitä tuodaan meille Keski-Euroopasta, lähinnä Saksasta, 50 000 tonnia vuodessa. Tämä tuntuu tietysti järjenvastaiselta, jos ajatellaan

pelkästään rahtikustannuksia ja niiden ympäristölle aiheuttamaa kuormitusta.

Lisäksi selvisi, että nestepakkauskartongin kierrättäminen on kansantaloudellisesti viisasta, sillä tölkeistä saadaan hyvää kuitua uusiokäyttöön ja se on lähes ilmaista. Käsittelyprosessi on energian suhteen omavarainen. Tänä vuonna otetaan Varkaudessa käyttöön laitos, jossa pakkaus-ten kaikki ainesosat pystytään erottelemaan tehokkaasti. Kaikille prosessissa syntyville tuotteille on myös olemassa käyttötarkoituksensa ja ostajansa.

Kaikesta tästä päätellen tuntui vähintäänkin järkevältä saada vastaavat kierrätykseen kannustavat arpajaiset myös Suomeen. Kävi ilmi, että suomalainen pakkausteollisuus tunsi norjalaisen ja saksalaisen tölkkilaton ja oli jopa yrittänyt järjestää sellaisen viime vuonna, jolloin pääpalkintona olisi ollut jopa 100 000 markkaa. Mutta yritys järjestää tölkkilotto oli kariutunut siihen, että kuluttajaviranomaiset tulkitsivat tölkkilaton suomalaisen lainsäädännön vastaiseksi. Viranomaisen mukaan tölkkilottoon osallistuminen edellyttää jonkin nestepakkauksen ostamista. Tämä ehto on kuluttajansuojalain vastainen.

Kuluttajansuojalain mukaan markkinointitarkoituksessa toimeenpannuissa arpajaisissa, joilla pyritään lisäämään tuotteen ostamista, ei saa edellyttää vastiketta. Tölkkilaton tavoitteena sen sijaan ei ole kannustaa kansalaisia ostamiseen vaan pakkaus-ten kierrättämiseen ja näin ympäristön kannalta järkevään käyttäytymiseen. Tölkkilaton kaltaiset kierrätysarpajaiset eivät olisi sidottuja tietyn yrityksen tuotteen ostamiseen vaan ainoastaan tietyn tyyppisen pakkauksen kierrättämiseen, eikä pakkauksen kierrättäminen välttämättä edellytä sen ostamista.

On syntynyt hassu ja epätarkoituksenmukainen asetelma, jossa hyvää tarkoittava lainsäädäntö muodostaa esteen ympäristön ja kansantalouden kannalta järkevälle käyttäytymiselle. Nyt lähetekeskustelussa olevan ja 41 kansanedustajan allekirjoittaman lakialoitteen tarkoitus olisi poistaa tämä este.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan puheenvurossani tuoda esille myös Suomen kuntien aseman. Lain mukaan vastuu jäte- ja kierrätysasioissa jakautuu niin, että kuntien vastuulla on järjestää jätehuolto ja kierrätettävän materiaalin talteenotto. Teollisuudella on puolestaan kerätyn pakkausjätteen kierrätysvelvoite. Teollisuus on ainakin nestepakkaus-ten osalta hoitanut omaa

osuuttaan kiitettävästi kehittäessään tekniikkaa, jolla kierrätysmateriaali voidaan hyödyntää kokonaisuudessaan.

Jotta kaikki mahdollinen nestepakkauskartonki saataisiin kierrätykseen ja hyötykäyttöön, olisi kierrätyspisteiden verkoston oltava kattava ja riittävän tiheä. Tämän järjestäminen kuuluu kuntien vastuualueeseen. Paras mahdollinen järjestely olisi mielestäni kiinteistökohtaiset keräyspisteet kerrostaloissa ja keskitetyt keräyspisteet pientaloalueilla. Jokainen meistä tietää, kuinka hankalaa on muistaa ottaa ne keittiöön kaappiin kertyneet maitopurkit mukaan kauppatallalle, jonka varrella lähin maitopurkkien keräyslaatikko sijaitsee. Paljon helpompaa olisi, jos keräyslaatikko olisi oman talon roskakotoksessa tai lähellä omalla asuinalueella. Tällainen mainio järjestelmä on käytössä muun muassa Kuopiossa ja Länsi-Vantaalla. Parasta näissä edelläkävijakuntien keräysjärjestelmissä on paitsi keräyspisteen helppo saavutettavuus myös se, että asukkaat voivat laittaa samaan keräyslaattikkoon kaikki kuitupakkaukset eli maito- ja mehupurkkien lisäksi kaikki kaupasta kotiin kulkeutuvat pahvipakkaukset. Näin nekin saadaan hyötykäyttöön.

Toivottavasti Suomen kunnat ottavat toisinaan oman jätehuoltovelvoitteen ja kehittävät sitä järkipäiseen suuntaan. Pistän paljon toivoa myös lähes kaikissa kunnissa meneillään olevaan paikallisagendatyöhön ja kuntakohtaisiin jättepoliittisiin ohjelmiin. Toivon, että se aktiivisuus, jota suuri osa kansaa osoittaa kulutus- ja kierrätystottumuksissaan, saisi kunnissa tukeen toimivan kierrätysjärjestelmän. Kuntien ponnisteluja omien jätehuolto- ja talteenottojärjestelmiensä kehittämisessä tukevat valtakunnalliset valistuskampanjat ja kannustimet, joista yhtenä uutuuksena voisi olla lakialoitteessani esittelemäni tölkkilotto. Tämä on siinäkin mielessä hyvä lakialoite, että tämä ei maksa meille mitään.

² **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mertjärven aloite osoittaa, jotta matkailu avartaa aina eikä separaattoria tarvitse keksiä uudelleen. Nimittäin jos tätä olisi käyty suomalaisin voimin kehittelemään, tässä olisi projektirahoja palanut paljon. Joku virkamies olisi saanut mahdollisesti työtään tietysti vähintään vuodeksi, kun hän olisi tällaisen keksinyt, mutta tämä tuli täysin maksutta tässä.

Minusta tämä on aloitteena hyvä, koska meillä kierrätystä pitäisi ehdottomasti parantaa. Kaik-

kein pahin tilanne on se, jos tölkkkejä heitetään luontoon. Niitä yhä edelleen näkyy. Keväisin kun lumet sulavat, tienvarsilla näkyy kaiken näköisiä kartonkitölkkkejä, pulloja ja kaljatölkkkejä ja kaikkea mahdollista roinaa.

Sen takia, kun suomalaiset ovat pelihullua kansaa, niin jo lotto-sana sinällään voisi auttaa siinä, ja on osin tottakin, että tässä voi jopa voitaakin, joten todennäköisesti suomalaiset oppisivat aika nopeasti tätä käyttämään.

Ongelma on tietysti se, mitä aloitteen tekijä edellä sanoi, että meillä ei ole tällä hetkellä vielä kattavaa keräilyjärjestelmää. Se vaatisi muiden, metalliromu- ja lasilaaatikoiden, kupeelle lisäksi tölkkikeräyslaitikon. Se on se investointi, mikä tarvitaan. Muutenhan tämä ei sinällään maksa.

Sen lisäksi toivoisin, että myös muissa, muun muassa nuolinauhattomissa eli pantittomissa metallitölkeissä, vaikka Venäjältä tuotavissa kaljatölkeissä, olisi myös jokin tämän tyyppinen juttu, koska uskoisin, että vähemmän niitä heitettäisiin autojen ikkunoista tienvarsiin, jos olisi jokin palautusjärjestelmä, vaikka pienempikin.

3 Timo Ihämäki /kok: Arvoisa puhemies! Tämän lain tarkoitus on varmasti hyvä ja perustelut ihan riittävät. Kierrätystä tulee edistää.

Mitä tulee arpaisiin, haluan todeta, että meillä on eduskunnassa valiokuntakäsittelyssä uusi arpaislaki. Siihen on koottu erilaiset arpaiset ja sen mukaan annetaan niistä jatkossa säädökset. Uuden arpaislain hyväksynnän jälkeen tämäkin asia arpaisten osalta kuuluu arpaislain piiriin eikä kuluttajasuojalain piiriin. Toivonkin, että lakialoite käsitellään arpaislain käsittelyn yhteydessä, ja siinä mielessä ajankohta on ihan oikea.

4 Pirkko Peltomäki /sd: Arvoisa rouva puhemies! Kaikki, mikä edistää jätteen kierrätystä ja uusiokäyttöä, on kannatettavaa. Siinä mielessä kannatan myös ed. Mertjärven lakialoitetta. Mutta haluaisin tuoda tähän myös uudenlaista näkökulmaa nimenomaan muovijätteestä.

Suomalaisten suhtautuminen ympäristökysymyksiin on kokenut vuosikymmenessä melkoisen muutoksen. Jätteiden lajittelu ja kierrätys 2000-luvun alussa on tullut lähes jokaisen talouden arkipäiväksi. Paperia on kerätty jo pitkään. Nykyisin myös lasia ja ongelmajätteitä kerätään kiitettävästi. Muovijätteen kertyminen kaatopaikoille askarruttaa kuitenkin monia kansalaisia.

Miksi kertakäyttöpakkaukset, purnukat, saavit, ämpärit yms. päätyvät edelleen muovivuoreksi kaatopaikoille?

Huoleen on aihetta, sillä tavallisen muovipussin maatumisen kestää 20–30 vuotta, muoviasian 50–80 vuotta. Syyt siihen, miksi muovipakkausten hyötykäyttö Suomessa on vielä vähäistä, eivät kuitenkaan löydy lainsäädännöstä eivätkä suomalaisten asenteista vaan ennen kaikkea siitä, että muovista kierrätyksen jälkeen tehtäviä uusiutuotteita ei juurikaan ole keksitty.

Tavoite muovin hyötykäytön lisäämiseksi ja jätteen synnyn ehkäisemiseksi on kuitenkin kirjattu ympäristöministeriön valtakunnalliseen jättesuunnitelmaan, joka tarkistetaan ensi vuonna. Suomi on lisäksi sitoutunut lisäämään muovin kierrätystä vuoteen 2001 mennessä niin, että muovijätteestä 15 prosenttia menee materiaali-kiertoon ja 30 prosenttia energiaksi.

Uusien pakkausmääräysten ensisijaisena tavoitteena on ehkäistä pakkausjätteen syntymistä, minkä lisäksi pyritään edistämään pakkausjätteen hyötykäyttöä joko uudelleenkäytön tai materiaali-kierrätyksen kautta. Tavoitteen saavuttamiseksi joudutaan kehittämään uusia keräilyverkostoja erityisesti metalli- ja muovipakkauksille. Erityisen oleellista on löytää keräilylle, hyödyntämiselle ja esikäsitteilylle toimivat tekniset ratkaisut. Sekä muovin että metallin hyötykäytöstä on vireillä useita keräyshankkeita ja kokeiluja. Tällä hetkellä uusiotua muovia tuottaa Suomessa noin 15 yritystä.

Muovista tehdään myös polttoainetta sekoittamalla sitä muun jätteen kanssa. Nykyisin poltetaan vuodessa 50 000 tonnia sellaista jätettä, mikä viisi vuotta sitten meni kaatopaikalle. Kaikkea muovia ei edes kannata kierrättää, vaan luontevampaa on käyttää se energiana.

Rouva puhemies! Miksi muovin hävittämisenä ja uudelleen käytössä sitten edistytään niin hitaasti? Asiantuntijoiden mukaan ongelmana on muun muassa se, että uudelleenkäytettävän muovin pitäisi olla tasalaatuista. Kahta eri muovilautua ei voida myöskään sekoittaa keskenään. Lisäksi uusiokäyttöä rajoittaa elintarvikelaki, jonka mukaan elintarvikkeiden kanssa kosketuksissa oleva muovipakkaus ei saa olla valmistettu kierrätetystä muovista. Tasalaatuista, kierrätykseen kelpaavaa muovia otetaan talteen lähinnä tukkukaupan ja teollisuuden piirissä, missä sen laatua pystytään kontrolloimaan. Esimerkiksi panimo- ja virvoitusjuomateollisuudesta syntyvä

muovijäte sopii hyvin kierrätykseen, sillä se on puhdasta ja tasalaatuista. Käytöstä poistetut pulot viedään lasin, lasivillan ja muovin uusioraaka-aineeksi.

Kotitalouksista tulevan muovin keräykseen, muovipullojen kierrätystä lukuunottamatta, ei ole resursseja ennen kaikkea siksi, että niistä saataisiin runsaasti erilaista muovia, jonka lajittelu ja uusiokäyttö olisi ongelmallista. Kotitalousjätettä ei voida käyttää myöskään polttoaineena, koska siinä on liikaa pvc:tä.

Rouva puhemies! Kaatopaikoille päätyvän muovijätteen määrää tulisi kaikin keinoin pyrkiä vähentämään. Pelkkä muovijätteen keruuväline ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa niin kauan kuin meillä ei ole riittäviä keinoja muovin kierrättämiseen tai hävittämiseen. Meistä jokainen voi vähentää muovijätteen kuin myös kaiken muun jätteen syntymistä vähentämällä turhien muovipakkausten ja -pussien käyttöä. Muovivuorta louhitaan, mutta teknisten ratkaisujen puuttuessa työ on hidasta.

5 Matti Vanhanen /kesk: Arvoisa puhemies! Tämä sivuaa samaa asiaa kuin pari kohtaa myöhemmin käsiteltävä minun jätelakia koskeva aloitteeni. Aloitteessani kiinnitetään huomiota siihen, että yhä useammin kunnissa on ruvettu otamaan kiinteitä jätehuollon perusmaksuja käyttöön, joissa kiinteistönomistajat joutuvat, erityisesti mökkiläiset, maksamaan jätemaksua ihan riippumatta siitä, mikä on jätteen määrä, vaan siinä vain erotetaan kyseistä kiinteistöä. Itse asiassa ed. Mertjärven aloite on filosofialtaan, lähestymistavaltaan, paljon parempi, se että kannustettaisiin ihmisiä paitsi tässä tapauksessa lajitteluun myös siihen, että jätteet tuodaan järjestettyyn jätteenkuljetukseen ja maksu maksetaan tuodusta jätteestä eikä perusmaksutyypisesti.

Perusmaksut ovat nousseet satojen markkojen suuruiseksi ihan riippumatta siitä, missä määrin kiinteistö jätettä tuottaa. Jätehuollossa olisi parempi ottaa tällainen porkkanamalli käyttöön kuin se, että pannaan vain hallinnollisesti yksinkertainen maksu, jolla ei lainkaan kannusteta jätteen määrän vähentämiseen tai lajitteluun.

6 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Itse tähän hyödyntämiseen. Kun jätteitä kerätään, toivon mukaan ne kierrätetään mahdollisimman pitkälle vaikka tölkkipuolella. Nythän EU:ssa on uusi jätteenpolttodirektiivi valmistel-

la, joka tulee mahdollisesti ensi kuussa jo käsitteilyyn siellä. En tiedä, tuleeko päätöksen. Siinä ongelmana tulee olemaan se, jotta jos se on niin tiukka, mitä alun perin siellä on kaavailtu, siinä tulisi ongelmaksi, jotta missä näitä pystyttäisiin hyödyttämään, polttamaan. Toivoisi Suomen edustajien ja lobbareiden siellä vaikuttavan siihen suuntaan, että me voisimme järkevissä puitteissa hoitaa nämä asiat. Tämä koskee myös ed. Peltomon muovijäteongelmaa, missä jäte hyödynnetään, koska voi olla, että me jatkossa joudumme kuljettamaan hyvin pitkiä matkoja jätettä, joka kerätään, ja silloin se ei vastaa tarkoitus-taan.

Suomellahan on tällä hetkellä laitokset, jotka ovat hyvin valvottuja, ja tietämystä on paljon. Me voimme pienemmissäkin laitoksissa hyödyttää lämmöksi tämän jätteen, mikä menee lämmöksi, koska tölkkisähän suurin osa kartongista menee hyötykäyttöön, mutta jää muoviosioita, jotka pitäisi mahdollisesti hyödyttää jossakin muualla. Sen toivoisi tapahtuvan niissä laitoksissa, mitkä aikanaan tulevat niitä tölkkejä hyödyntämään.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

8) Laki perusopetuslain 11 §:n, lukiolain 7 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 13/2000 vp (Timo Ihamäki /kok ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Timo Ihamäki /kok: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Sydäntautiliitto tai nykyisin Sydänliitto järjestivät kaksi vuotta sitten Helsingin yliopistossa kolme-päiväisen konsensuskokouksen siitä, miten suomalaisten sydän- ja verisuoniterveyttä vielä voidaan edistää ja parantaa. Sydän- ja verisuoniterveyshän on jo eurooppalaisesti vertaillen Suo-

messa ollut alamaissa ja kaukana eteläeurooppalaisesta tasosta. Sepelvaltimotautihan on vieläkin suomalaisten kansantauti ja yleisin suomalaisten tappaja.

Kokousta valmisteltiin vuoden ajan paneelissa, jossa minulla oli ilo toimia puheenjohtajana. Tämä paneeli ja konsensuskokous päätyivät kaikki lääketieteen gurutkin mukana yksimielisesti toteamukseen, että jos suomalaisten kansanterveyttä edelleen halutaan edistää ja parantaa, on eräs tärkeimpiä keinoja antaa suomalaisille mahdollisimman hyvä peruskoulutus. Lisäksi on tarpeen antaa suomalaiselle tietoa itsestään, ihmisen psyykkisistä ja fyysisistä reaktioista, poikkeavuuksista ja sairauksista sekä suhtautumisesta niihin. Lisäksi suomalaiselle tulee antaa valmiuksia kohdata yhteiskunnassamme esiintyviä mitä eriskummallisimpia terveysväittämiä. Eli pitää antaa opetusta terveystiedossa. Terveyshän on loppujen lopuksi ihmisen tärkeimpiä voimavaroja.

Suomalaisen terveystiedon kaksi päätavoitetta ovat väestön terveyden parantaminen ja väestöryhmien välisten terveyserojen supistaminen. Väestön terveydentila on keskiarvoja tarkastellen kehittynyt suotuisasti. Väestöryhmien väliset terveyserot ovat sen sijaan pysyneet ennallaan tai joiltakin osin jopa kasvaneet. Tulevaisuuden terveys- ja hyvinvointipolitiikan suurimpia haasteita on löytää ne keinot, jotka edistävät terveyden oikeudenmukaista jakautumista väestössä, ja väestön terveysosaaminen on eräs keskeinen keino terveyserojen pienentämisessä.

Koululakien mukaan kouluopetuksen tavoite on antaa valmiuksia myöhempää elämää ja jatko-opintoja varten. Jokaisella nuorella, joka päättää peruskoulun, tulisi olla terveystiedon opetuksen tuloksena terveyden lukutaito ja riittävät terveystiedot ja -taidot. Itsenäinen terveystiedon oppiaine on terveyden ammatillisen ja kansanterveysjärjestöjen käsityksen mukaan ainoa mahdollisuus taata jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle suomalaiselle nuorelle riittävä terveysosaaminen.

Lakialoitteessa ehdotetaanakin säädettäväksi terveystieto omaksi erilliseksi oppiaineekseen perusopetuksesta sekä lukio- ja ammatillisesta koulutuksesta annettuihin lakeihin. Voimassa olevassa lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa terveystiedon opetus on osa yhteistä terveystiedon ja liikunnan opetusta. Perusopetuslaissa terveystieto-nimistä oppiainet-

ta ei ole ollenkaan. Siellä sen nimenomaan tulisi olla.

Terveystieto ei ole samaa kuin terveystieteen opetus, johon se helposti sotketaan. Terveystieto on tietopuolinen yleissivistävä oppiaine ja terveystieteen opetus on erilaista terveyteen tähtäävää kasvatusta.

Terveystiedon opetuksen tulisi antaa oppilaalle riittävästi tietoa muun muassa ihmisen anatomista, fysiologiasta, kasvusta ja kehityksestä, fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä, keskeisistä sairauksista ja niiden syntymekanismista, ehkäisystä, hoidosta ja kuntoutuksesta, terveyttä tukevista ja vaarantavista tekijöistä, tavallisimpien elimistön kokonaistilannetta kuvaavien viestien — väsymys, kuume, pahoinvointi, särky, kipu, mahavaivat ja masennus jne. — tunnistamisesta ja tulkitsemisesta, ergonomiasta, oman opiskelu-, työ- ja toimintakyvyn ja vireyden ylläpidosta ja kehittämisestä ja elämänhallinnasta, itsehoitosta ja terveystieteen palvelujärjestelmästä.

Liikunnan tavoitteena on taas perehdyttää oppilaat liikunnan eri muotoihin, saada oppilaat harjoittamaan liikuntaa kouluaikana kouluvireyden, fyysisen aktiviteetin ja kunnon ylläpitämiseksi ja saada heidät omaksumaan pysyvät liikunnalliset elämäntavat. Terveystiedolla ja liikunnalla on niin vähän yhteistä, että kummankin oppiaineen opetus kärsii aineiden nykyisestä yhdistämisestä yhdeksi ja samaksi oppiaineeksi.

Koska terveystiedon ja liikunnan oppiaineista annetaan yksi yhteinen arvosana, se ei anna todellista kuvaa oppilaan terveystiedon eikä liikunnan tasosta. Tämä on huono asia oppilaan kannalta ja vaarantaa hänen oikeusturvaansa pyrittäessä terveysalan tai liikunnan jatkokoulutukseen. Tämä lakialoite ei ole liikuntaa vastaan, ei missään nimessä, vaan tarkoittaa sitä, että terveystieto ja liikunta erotetaan omiksi oppiaineikseen.

Aloitteessa ehdotettu opetuslakien uudistus tekisi mahdolliseksi, että jokainen peruskoulunsa päättänyt saisi terveystiedon opetuksessa sellaiset terveystiedot ja -taidot, että hän niiden perusteella osaisi kriittisesti arvioida ympäristöstään tulvivaa terveyteen vaikuttavaa tietoa, osaisi tehdä terveyttä tukevia elämäntapavalintoja ja kantaa vastuuta omasta ja muiden terveydestä. Terveystiedon järjestelmällisen opetuksen antaminen olisi paras keino edistää vähiten koulutetun

ja sairaamman väestönosamme terveyttä. Ehdotettu uudistus olisi kansanterveyden kannalta erittäin perusteltu.

Ammatillisen koulutuksen terveystiedon opetuksessa painotettaisiin yleisen terveystiedon opetuksen ohella oppilaan oman ammattialan työterveyskysymyksiä ja työturvallisuutta. Lukio-opetuksen terveystiedon opetus antaisi oppilaalle hyviä valmiuksia terveystieteen jatko-opintoja varten. Suomessa työskentelee tällä hetkellä noin 230 000 erilaista rekisteröityä työikäistä terveydenhuollon ammattilaista. Terveystieteen onkin yhteiskuntamme suurimpia jatkokoulutusaloja.

Lukion terveystiedon opetuksen järjestäminen ehdotetulla tavalla mahdollistaisi myös terveystiedon kysymyssarjaan vastaamisen ylioppilaskirjoitusten reaalikokeessa. Tämä olisi selvä parannus terveystieteen jatko-opintojen kannalta.

Terveystiedon opetus ei poistaisi terveystieteen tarvetta, vaan terveystieteen opetuksesta tulisi jatkaa entistä tehokkaammin kouluterveydenhoitajan tuottamana yleisenä oppilashuoltona ja eri oppiaineisiin integroituna, mutta nimetyn opettajan koordinoimana terveystieteen opetuksena. Terveystiedon opetus antaisi riittävän hyvän tiedollisen pohjan, jonka varaan olisi hyvä rakentaa niin kouluaikainen kuin myöhempikin terveystieteen opetus ja terveyden edistäminen.

Terveystietoa opetettaisiin pakollisena oppiaineena jokaisella koulutuksen tasolla sille ominaisessa muodossa ja laajuudessa niin, että terveystiedon opetuksesta koostuisi myöhemmän elämän varalle ja jatko-opintoja varten riittävä ja laaja terveystieteen osaaminen. Opetuksen sisällössä otettaisiin huomioon lapsen ja nuoren ajankohtainen kasvu- ja kehitysvaihe.

Opettajien pätevyys on olennainen kiinnitettävä huomiota. Kun terveystieto olisi oma erillinen oppiaineensa, sitä opettamaan oikeutettu olisi opettaja, jolla on riittävät terveystiedon ja pedagogian pätevyudet. Opetusta voisivat siten antaa terveystiedon opettamisen pätevyden hankkineet liikunnan, biologian, kotitalouden ja psykologian opettajat kuin myös pedagogisen pätevyden hankkineet, sopivan aineyhdistelmän omaavat terveydenhuollon ja terveystieteen maisterit. Luokanopettajan tulisi suorittaa noin kuuden opintoviikon aineopinnot terveystiedossa ollakseen pätevä opettamaan terveystietoa peruskoulussa.

Koska varsin monelta opettajalta puuttuu terveystiedon opetuksen edellyttämä pätevyys, tuli-

si näille opettajille järjestää riittävästi täydennyskoulutusta terveystiedon opetuksen edellyttämän pätevyyden hankkimiseksi. Täydennyskoulutus voitaisiin järjestää Opetusalan koulutuskeskuksen, opettajainvalmistuslaitosten, korkeakoulujen, lääketieteellisten tiedekuntien ja Työterveyslaitoksen yhteistyönä.

Varat koulutuksen järjestämiseen, arviolta 15 miljoonaa markkaa per vuosi, tulisi osoittaa seuraavien vuosien talousarvioissa. Terveystieteen opetusmäärärahoista voitaisiin varata kunakin vuonna tietty määräraha opettajien terveystiedon pätevyyden hankkimiseksi tarvittavan täydennyskoulutuksen järjestämiseksi.

Ihmisen tulee toki tietää jotain itsestään, sekä kehonsa että psyyksensä toiminnoista. Koulun tulee antaa valmiuksia koko elämää varten, ja terveys on eräs tärkeimmistä ihmisen voimavaroista. Terveystieto oppiaineena antaisi nämä terveystieteen valmiudet, ja kansanterveys paranisi roppakaupalla.

2 Pekka Ravi /kok: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ihamäen lakialoite on varmasti kansanterveydelliseltä kannalta ja myös yksilön terveystieteen kannalta erittäin kannatettava, mutta haluan tuoda esille näkökulman, joka liittyy käytännön koulutyössä esille tuleviin ongelmiin ja opetuksen järjestämiseen. Nimittäin ydinkysymys tulee olemaan, kuinka tämä kaavailtu varsin mittava tuntimäärä voidaan mahdollistaa nykyisten varsin tiukkojen tuntimäärien sisälle. Etenkin perusopetuksen osalta se tulee olemaan erityisen vaikeaa, sillä kaavailtu neljä vuosiviikkotuntia on todella paljon.

Opetusministeriössä on työskennellyt terveystietotyöryhmä, joka ehdottaa, että perusopetuksen osalta yksi tunti otettaisiin ympäristö- ja luonnontieto-oppiainekokonaisuudesta. Tämä tuntuu hieman ihmeelliseltä, kun vuosikausia koulumaailmassa on panostettu erilaisilla projekteilla nimenomaan kyseisen oppiainekokonaisuuden opetuksen tehostamiseen.

Muilla osin tarvittava tuntimäärä todennäköisesti tulisi ottaa taito- ja taideaineiden oppimäärästä, ja siellä ei monessakaan kunnassa ole todellista liikumavaraa kuin korkeintaan jonkin verran liikuntatuntien suhteen. Sieltä karsiminen ei varmasti olisi lakialoitteenkaan tavoitteiden mukaista.

Kun opetusministeri Rask on eduskunnassa todennut, että tämä asia varsin pian hänen toi-

mestään tulee eduskunnan käsittelyyn, olisi toivottavaa, että siinä yhteydessä otettaisiin kantaa myös siihen, mistä terveystiedon oppiaineen opetukseen osoitetaan resurssit. Lisätäänkö kokonaistuntimääriä vai onko jokin muu tapa käytettävissä? Vastuuta ei ainakaan yksinomaan voida minun mielestäni sysätä opetuksen järjestäjille eli kunnille, koska siellä liikkumavarat ovat todella kapeat.

3 Tapio Karjalainen /sd: Arvoisa puhemies! Kahden minuutin rajan pelosta tulen tänne puhujakorokkeelle, en sen takia, että haluan puhua pitkään.

Ihan ensinnä sanon sen, että minullakin on asitteena tämän talon ulkopuolinen historia koulun palveluksessa, ja siinä suhteessa on syytä muutama asia tuoda tämän aloitteen tiimoilta esille. Voidaan todeta se, että ed. Ravi kiinnitti aivan oikeisiin asioihin huomiota ja tuo puheenvuoro omalta osaltaan lyhentää minun puheenvuoroani.

Ehkä on syytä todeta, että ed. Ihämäen aloite ajankohdaltaan sattuu siinä mielessä yllättäväänkin paikkaan, että tiedämme luonnoksen lakia varten olevan jo aika pitkälle valmisteltu. Tieto ei hallituspuolueidenkaan sisällä kulje tarpeeksi hyvin.

Uskon ja väitän, että terveystieto omana oppiaineenaan on koulupuolisen yhteiskunnan vastaus siihen huutoon, että pitää saada väline ajankohtaisten nuoriso-ongelmien ratkaisuun. Silloin tulevat kyseeseen päihteet, huumeet ja mikseivät muutkin elämäntapakysymykset. Kuinka paljon nuorison käyttäytymiseen liittyvissä vaikeuksissa on tiedon puutetta, on hyvin kyseenalainen ilmiö. Sanoisin, että koulun osalta tuntemukseni perusteella ainakaan yläasteella tilanne ei niin surkea ole kuin ed. Ihämäen aloitteen sinänsä muuten hyvissä perusteluissa sanotaan, kun väitetään, että terveystiedon tai terveystiedon opetus loppui 1980-luvulla lähes kokonaan. Niin ei ole tapahtunut. Liikunnanopetus on aina huolehtinut myös terveystiedosta, kouluterveydenhoito on ollut aina käyttökelpoinen väline tiedon lisäämisessä, ja ulkopuolisia asiantuntijoita on valveutunut koulu käyttänyt jo pitkään tähän tarkoitukseen. Toisin sanoen terveystietoaikin on kouluissa lisätty.

Toisaalta on hyvin tärkeää huomata se, että pelkkä knoppitieto ei sittenkään ole ihan tarpeeksi. Ed. Ihämäki itsekkin puheenvuorossaan totesi,

että tämä ei poista terveystiedon tarvetta. Haluan korostaa sitä, että oikeastaan marssijärjestyksen pitäisi olla sellainen, että terveystiedon opetus on yläkäsitemateriaali ja terveystieto apuväline. Tämä järjestys on syytä säilyttää. Väitän sittenkin, että nuorison ongelmissa on vähemmän tiedon puutetta, enemmän asenteiden vinoutumista. Tiedolla voidaan asenteisiin vaikuttaa, ja toivottavasti tämä hanke myönteisesti tässä mielessä toteuttaa toivomukset. On syytä todeta ja panna suuret odotukset opetussuunnitelmien perusteisiin liittyvään työhön, joka ratkaisee hyvin pitkälle, mitä tämä lopulta käytännön elämässä on. Se työ tulee olemaan erittäin tärkeää.

Ed. Ravi asian kokeneena viittasi siihen ongelmaan, minkä yhden uuden oppiaineen lisäys voi aiheuttaa oppilaan työjärjestykseen. Mistä otetaan tuo tunti? Se on aiheellinen kysymys. Mikä koulussa on sellaista, joka on vähäpätöisempää, josta voidaan poistaa? Vai lisätäänkö oppilaan työmäärää? Jälkimmäistä en suosittele.

Siitäkin, kuka opettaa, tiedän, että se jo tällä hetkellä aiheuttaa eri opettajaryhmien välistä kiistaa, ei niinkään kasvatusnäkökulmista vaan itsekkäistä eturistiriidoista. Luulen, että eduskuntakin tulee lobbauksen kokemaan: eri aineopettajajärjestöt käyvät kertomassa, kuinka tärkeää heidän on tätä opettaa ja kuinka heillä on siihen pätevyys. Näkisin, että liikunnanopettajilla käytännössä on aika pitkälle sellainen terveystiedon opettamisen valmius, jota peruskouluissa ainakin tarvitaan. Sanoisin, että myös biologeilla se on. Näen oikeastaan nurinkurisena tilanteen, että joku terveystiedosta ja terveystietoa tähän saakka pitkään biologina koulussa opettanut joutuu hankkimaan pätevyytensä lisäopinnoilla. Pidän sitä hätävarjelun liioitteluna.

Toisaalta varoisin sitä, että kouluun tulee yhden oppitunnin opettajia. Heitä ei koskaan saa mukaan koulun varsinaiseen kasvatusyhteistyöhön, he ovat ulkopuolisia, jotka vain pistäytyvät koulussa. He ovat yhden oppitunnin konsultteja, jotka käyvät pyyhkäisemässä oman tietämyksensä luokan yli ja poistuvat, ja vastuu jää tältä osin torsoksi.

Arvoisa puhemies! En siis vastusta tätä hanketta, vaikka koululakien yhteydessä tätä ei vielä erityiseksi oppiaineeksi saatukaan. Ymmärrän ne paineet ja ymmärrän hyvän lähtökohdan, joka tällä on. Halusin vain puheenvuoroni käyttää ehkä kaikkein tärkeimpänä motiivinani herättää keskustelua opetussuunnitelman perusteiden valmistelusta.

4 Rauha-Maria Mertjärvi/vihr: Arvoisa rouva puhemies! Voin täysin yhtyä näihin ajatuksiin, joita edellinen puhuja toi esille, hänhän on tietysti rautainen koulutusalan asiantuntija. Pidän itseäni myös sellaisena, niin kauan olen koulumaailmassa ollut enkä niin kauan ole ollut siellä poissa.

Terveystiedon ja terveystieteiden asioiden esille tuominen kouluissa on tietysti tärkeää ja sitä täytyy edistää. Olen samaa mieltä kuin edellinen puhuja, että kyllä oppilailla on paljon tietoa, mutta miten he sitä käyttävät, se on paljolti asennekysymys, johon pitäisi yrittää vaikuttaa.

Lakialoitteessa ehdotetaan terveystietoa omaksi, erilliseksi oppiaineeksi ja täällä on lueteltu sisältöjä. Sisällöissä on monia osia eri oppiaineista, jonka vuoksi on myös ehdotettu, että hyvin monet eri aineiden opettajat pitäisivät siitä tunnin silloin toisen tällöin. Katson, että se ei ole hyvä ratkaisu, aivan kuten edellinen puhujakin sanoi.

Kun katsoo aihepiiriä, jota terveystiedon opetukseen sisällytettäisiin, niin ainoa aihepiiri, joka ei sisälly niihin oppiaineisiin, joita peruskoulussa opetetaan, on psyykkiseen kehitykseen, itsehoitoon, elämän hallintaan, masennuksen tunnistamiseen, poikkeavuuteen suhtautumiseen liittyvät aiheet. Nämä kaikki aiheet ovat selvästi psykologian piiriin kuuluvia asioita. Tämä onkin peruskoulussa ollut sellainen suuri puute, että siellä oikeastaan kaikki oppiaineet ovat suhteessa ulkomaailmaan. Biologia, historia, kielet, matematiikka opettavat meitä selviytymään muun maailman kanssa, mutta siellä ei ole yhtään sellaista oppiainetta, joka opettaisi minua selviytymään itseni kanssa, opettaisi minua ymmärtämään itseäni, opettaisi minua suvaitsevaisiksi muunlaisten ihmisten suhteen. Tämä on sitä ainesta, jota tarvitaan mutta joka ehdottomasti vaatii myös ammattitaitoisen, asiaan perehtyneen opettajan.

Kun ehdotetaan tätä uutta oppiainetta ja jos siihen ajatellaan koulutettavaksi uusia terveystiedon opettajia, niin sehän on aikaa vievää ja tavatoman kallista. Sitä paitsi minusta on aika vanhakantaista ajattelua, että otetaan uusi oppiaine ja pannaan joku vastaamaan siitä, että oppilaat opivat ajattelemaan terveyttään, elämäänsä ja asenteitaan. Lisäksi se on pakollisia kursseja vähentävää, mikä täällä myös todettiin. Nytkään kursseja ei tahdo riittää ja kun koulutuksen tason laskeminen on muutenkin nähty, en usko, että

minkään oppiaineen edustaja antaa tuntejaan pois.

Niinpä kun luin tätä lakialoitetta, ajattelin, että nyt kannattaisi pohtia vähän toisen tyyppistä vaihtoehtoa, jossa kaikki eri aineiden opettajat, joiden tässä on ehdotettu voivan huolehtia terveystiedosta, pantaisiin kaikki omien aineittensa opsiin eli opetussuunnitelmien kanssa yhdessä katsomaan, mikä osa-alue heidän omassa aineessaan kulloinkin vastaa terveystiedon kasvattamista. Eli eri aineiden opettajat pantaisiin yhteistyöhön, mikä merkitsisi integroitumista, asiaan paneutumista, koko sen yhteisön asiaan sitoutumista ja kokonaisvaltaista näkemystä kouluyhteisössä siitä, miten tätä asiaa täytyy edistää.

Näin tärkeän asian opettamisen kuuluu olla koko koulun yhteinen asia eikä niin, että se annetaan yhdelle opettajalle, minkä jälkeen kaikki muut opettajat ajattelevat, että ei minun tarvitse tätä kohtaa oikeastaan omassa oppiaineessani ottaakaan, kun sehän opetetaan siellä terveystiedossa. Sekään ei käy, että sitä opettaa joku kotitalousopettaja oman oppiaineensa ohessa yhden tunnin silloin tällöin, jolloin tilanne on täysin toivoton sen suhteen, että se saavuttaisi oppilaat. Sen verran kyllä tunnen, minkälaisia oppilaat ovat ja mitä vaaditaan, että tuon tyyppinen asia menee perille. Kaikki ne psykologiset aihepiirit, jotka eivät sisälly peruskoulun aineisiin, voitaisiin antaa psykologian opettajille, joita joka paikassa lukioissa on, päteviä, näihin asioihin perehtyneitä psykologian opettajia. Silloin saadaan integroitua tavallaan lukion ja peruskoulun välisistä kuiluakin pienemmäksi ja sitäkin kokonaisvastuullista yhteyttä rakennettua peruskoulusta ihan lukioon asti.

Tämä on huomattavasti halvempi ratkaisu. Tämä ei maksa mitään muuta kuin että opettajat saadaan saman pöydän ääreen käymään opsin läpi. Se tuo psykologian opettajille lisää tunteja, mistä ei varmaan synny riitaa kenellekään. Se ei ole keneltäkään siinä mielessä pois. Se raha, joka säästyisi, jos rahaa yleensä tarvitaan, pitäisi ehdottomasti satsata koulukuraattoreihin, koulupsykologeihin ja kouluterveydenhuoltoon. Ennen kaikkea koulupsykologien puute on huutava. Tällä hetkellä koulupsykologit tekevät vain testauksia, joissa he testaavat jo tavallaan vähän kelkasta pudonneita lapsia, että mihin heitä nyt siirretään. Edes ennalta ehkäiseviä testejä ei ehditä tehdä, saati että ehdittäisiin paneutua luokiolaisen mielenterveysongelmiin ja keskustella

niistä hänen kanssaan. Eli siellä olisi satsaus, joka poikisi varmasti niitä asioita, joita lakialoitteussakin on tavoiteltu ja etsitty.

Tällä tavalla minusta lisättäisiin sellaista yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta, mitä kouluissa tarvitaan, kun tällä hetkellä siellä jokainen aineopettaja puurtaa hirveän työtaakan alla suurin piirtein laput silmillä vastaten vain omasta aiheestaan ehtimättä paneutua koko ongelmaan, joka on todella suuri kouluissa.

Tässä on sitten vielä yksi ongelma. Kun tässä on sanottu, että 1.—6. luokalla olisi 4 vuosi viikkotuntia ja 7.—9. luokalla 3 vuosi viikkotuntia, niin se merkitsisi, että 7.—9. luokalla aine olisi arvosteltava, koska jos jotakin ainetta on 2 vuosi viikkotuntia, sen jälkeen sitä ainetta ruvetaan numeroilla arvostelemaan. Eli 3 vuosi viikkotuntia merkitsisi automaattisesti, että siitä pitää antaa numero. Siinä sitten oltaisiin myös aikamoisen pulman edessä, kun kotitalousopettaja miettii, minkä numeron hän terveystiedosta antaa, kun on opettanut sitä tunnin viikossa kotitalouden yhteydessä. Kun kävin entisessä koulussani ja yllätin peruskoulun yläasteen pojat tupakalla siellä koulun nurkalla ja pysähdyin heitä siinä nuhtelemaan, niin samalla kysyin pojilta, mitäs terveystiedossa tästä sanotaan. Pojat vastasivat, että mitäs se terveystieto tähän kuuluu. Jos meillä sitä kotitaloustunnilla opetetaan ja koe tulee, niin me panemme vain rastin joka kohtaan, jossa sanotaan, että en polta, en tupakoi enkä paljon tee muutakaan. Sillähän siitä kymppin saa, että ei siinä sen kummempaa. Joten koko tämä hyvä asia tavallaan vesittyy, jos tätä ei hoideta niin, että se todella tuo sen, mitä tässä tavoitellaan.

⁵ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Jotta tämä ei jäisi pelkästään ammattilaisten puheeksi, niin pitää jonkun pulpettinäkökulmastaikin käyttää puheenvuoro. Kun on joutunut sieltä pulpetista katsomaan opettajia vähän ylöspäin, niin tässä pääsee vähän toiseen asetelmaan.

Minä kyllä ymmärrän ed. Ihamäen ajattelun, mihin hän pyrkii, koska ed. Ihamäki on terveysihminen kaikissa tomissaan ja aloitteissaan. Sen takia tämä ammattilaisnäkökulma tässä tekeekin sen, jotta mietitään, mihin tämä sitten ympätään, tuleeko tässä eturistiriitoja ja minkä näköisiä kuvioita sitten tulee. Itse asiassa kun tätä pulpettinäkökulmasta katsoo, ongelmat ovat tulleet tässä esille, eli mistä jostakin nipistetään tai otetaan pois, että voidaan terveystieto tänne sisällyttää.

Voisi kysyä niinkin päin, jotta jos on vaikka historian professori, joka ei ole saanut terveystietoa ja terveystietokasvatusta riittävästi ja joka viisikymppisenä sitten epäterveiden elämäntapojen takia jää eläkkeelle, niin olisiko voinut jossakin typistää jotakin ainetta siellä historian professorin koulu-uralla, jotta se olisi mahdollisesti laukaisutkin sen tilanteen ja tämä ihminen olisi voinut tehdä vaikka kuusikymppiseksi töitä. Uskoisin näin, jotta ed. Ihamäki hakee tätä, että yleinen kansanterveyden tilanne voisi parantua sillä, jos terveystietoa olisi enemmän saatavilla koulussa jo heti pienestä pitäen.

Minä näkisin kyllä tämän sillä tavalla myös, että terveystietokasvatus, terveystieto ja liikunta on kokonaisvaltainen paketti, niitä kaikki tarvitaan. En lähde sitä nippelöimään, mihin tämä nyt laiteetaan ja mistä pois. Minusta on tärkeä juttu, että ihmiset saisivat perusedellytykset koulun penkillä, jotta tietäisivät, mikä vaikuttaa mihinkin, ja kun noin tekee, niin on ainakin tiedossa, jotta siitä voi olla vaaraa hänelle itselleen. Mahdollisesti jossakin elämän vaiheessa jopa muistuu mieleen, kun välttämättä ei ole ihan noudattanut sitä opittua reseptiä, mitä koulussa neuvottiin. Siinä vaiheessa on monesti mahdollisuus tehdä vielä joitakin korjaavia toimenpiteitä ja muistuu mahdollisesti mieleen, mitä terveystietotunnilla ihmisen fysiikasta ja psykologiasta ja mistä kaikesta siellä nyt todetaankin.

Sen takia näen tämän tärkeänä asiana, niin kuin ilmeisesti myös opetusministeri Rask, joka on todennut, että hän tuo tämän eduskuntaan mahdollisesti hallituksen esityksenä, lähtee sieltä kautta liikkeelle. Todennäköisesti hänellä painaa se entinen elämä, se historia, missä hän on työskennellyt. Edelliset puhujat ovat työskennelleet pääasiassa opetustoimessa, ja se historia näkyy heidän puheissaan. Uskon, että ministeri Rask tuo hyvän esityksen, koska hän tuntee varmasti sen puolen aika hyvin.

En pitemiä jurinoita tässä sen ihmeemmin ryhdy käymään. Totean vain sen, että kyllä tässä, niin kuin Juicen laulussa, onko se joku joululaulu, on hyvä opetus siitä, jotta "ihminen on mitä hän syö" tai jotenkin sinnepäin. Todennäköisesti ed. Ihamäen terveystietotunnilla tämäkin varmasti tulisi esille sitten.

⁶ **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! Kun sivistysvaliokunta uusia koululakeja käsitteli ja niistä laajaa mietintöä teki, siinä yhteydessä nou-

si tämä asia hyvin voimakkaasti esille myös asiantuntijoiden kuulemisessa. Meillä oli silloin sama ongelma, kuin näyttää tässä salissa tänään olevan tämän hyvän lakialoitteen lähetekeskustelussa, mistä ne tunnit sitten otetaan.

Toinen asia, joka varmasti nousee esille, jos lakialoite menee eteenpäin, ja kun se menee eteenpäin, samoin kuin odotettavissa on, että opetusministeri Maija Rask on tuomassa hallituksen esityksen, jossa sisällytettäisiin terveys-tieto opetussuunnitelmiin, on se ongelma, kuka opetusta antaa. Ed. Ihamäki on hyvin voimallisesti lähtenyt sille tielle, että hyvin tarkka pätevyys olisi tässä taustalla. Se vaatisi aloitteen perusteluiden mukaan hyvin voimakkaankin täydennyskoulutusohjelman. Sitä hieman vieroksun, kun tiedän kuitenkin, että opettajankoulutuksessa on myös hyvin paljon yhteisiä aineita. Mikä on sitten oppilaiden omaksumiskyky esimerkiksi perusopetusjaksojen yläasteella, jos terveydenhuollon maisteri vaikka tulee, joka on hyvin perehtynyt terveydenhuollon ja ihmisen käyttäytymistieteisiin ja myös ruumiilliseen kulttuuriin. Voin sanoa sen, että se voi tuottaa vähän vaikeuksia, koska peruskoulussa ei sinänsä ostopalveluita mahdollisteta, ellei siihen tehdä lakimuutosta. Niinpä tulee tietysti kysymykseen se, kuka nykyisistä opettajista opetuksen antaa.

Joka tapauksessa kun on hälytyksiä siitä, että oppilaiden terveys ei ole kovin hyvällä kannalla ja vääriä tottumuksia on, terveystieto tulee ottaa myös suunnitelmiin mukaan.

7 Timo Ihamäki /kok: Arvoisa puhemies! Kun koululait olivat viime kaudella ratkaistavina täällä, tein rinnakkaislakialoitteen terveystiedon saamisesta koululakeihin. Se tulikin sitten joko aloitteen ansiosta tai siitä huolimatta lukiolakiin ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta. Mutta se jäi pois peruskoululaista. En ymmärrä, minkä takia se siitä jätettiin pois, nimenomaan siihenhän se olisi pitänyt saada.

Tiedän toki sen, että lakiluonnos on opetusministeriössä valmisteilla ja ministeri Rask on luvanut sen tuoda, mutta opetusministeriössä on nyt jouduttu harkitsemaan tätä asiaa pitkään. Voin kertoa, että minullakin lakialoite on ollut vuoden valmiina ja odottanut asiaa, mutta kun esiinnyn tässä kansanterveysjärjestöjen edusmiehenä, niin lakialoite on nyt tänne tuotu, jotta saadaan keskustelussa aineksia asian kehittämiseen.

Toivoisin, että kouluhmiset suhtautuisivat tietyllä pietetillä terveystieto-ajatukseen. Tässä ovat kuitenkin terveysihmiset, kaikki lääketieteen gurutkin antaneet tunnustuksen suomalaiselle koululaitokselle, että tärkein asia parantaa suomalaisten kansanterveyttä on antaa heille mahdollisimman hyvä peruskoulutus. Tästä on ihan selvät todisteet. Meillähän ovat terveyserot sosiaaliluokkien välillä erittäin suuret. Jos merkitään esimerkiksi korkeimman sosiaaliluokan kuolleisuutta sadalla jossakin tietyssä ajassa, samassa ajassa kuolee alemman sosiaaliluokan ihmisiä 230. Sairastavuus kulkee samaa rataa pitkän. Tietysti ajatellaan kovin helposti, että tässä on kysymyksessä lompakon paksuus, mutta on todettu, että niin ei ole, vaan kysymys on terveystiedosta, -taidoista ja -asenteista. Tähän pitää saada parannus. Sitä nyt pyritään terveystiedolla saamaan.

8 Tapio Karjalainen /sd: Arvoisa puhemies! Edelliseen puheenvuoroon: minustakin on hyvä, että tästä keskustellaan, oli päällekkäisiä hankkeita vaikka useampiakin.

Keskustelussa esille tulleesta toiveesta, että tieto lisää terveyttä tai poistaa ongelmia, haluan vielä tässä sanoa sen, että peruskoulun käyneistäkään, peruskoululaisista, kukaan ei tupakoi tietämättä, että sillä on terveysvaikutuksia. Kukaan ei käytä alkoholia tietämättä, että sillä on haitallisia vaikutuksia. Kukaan ei tule raskaaksi eikä tee raskaaksi tiedon puutteen takia, vaan enemmän on asenteista kysymys. Kun totean, että on realiteetti, että terveystieto nyt tulee oppiaineeksi, toivon vain, että kun sen sisältöä aineena kehitetään, opetusohjelmaperusteita tehdään, sittenkin asenne- ja kasvatuspuoli on tärkein. Tieto olkoon edelleen vain väline.

9 Timo Ihamäki /kok: Arvoisa puhemies! Ed. Karjalaiselle haluaisin todeta, että jos on asenteista kysymys, on tärkeää yrittää vaikuttaa niihin asenteisiin. Jos ei niihin koulu pysty vaikuttamaan, en tiedä sitten, mikä pystyy vaikuttamaan.

Haluan vielä sanoa sen, että terveys on ihmisen tärkeimpiä voimavaroja. Ei ihmiselle ole kovin suurta iloa, vaikka hän tietää kaikki Afrikan vuoret ja Aasian joet, osaa fysiikkaa ja englantia, jos kuolee 30-vuotiaana. On erittäin painava syy pitää huolta ihmisen terveydestä. Tässä nyt yritetään pitää kansanterveydestä huolta.

¹⁰ **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! En halua pitkittää, mutta jotta pöytäkirjaan ei jäisi väärää kuvaa, sanon että päämäärä on yhteinen: välineiden arviointi on nyt kysymyksessä.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

9) Laki jätelain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 22/2000 vp (Matti Vanhanen /kesk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan.

10) Laki kuntalain 27 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 24/2000 vp (Irja Tulonen /kok ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa puhemies! Ikääntyneiden valtuutettujen määrä on kunnanvaltuustoissa ympäri Suomen suhteellisen vähäinen. Kunnallisessa päätöksenteossa on viime vuosina ikääntyneiden näkökulma jäänyt vaille huomiota, näin väittäisin. Kunnat ovat rahapulaan vedoten laiminlyöneet esimerkiksi vanhustenhuoltoa ja terveyspalveluita. Voidaan sanoa, että tilanne on monissa kunnissa jo hälyttävä. Ikääntyneiden näkökulman unohtuminen näkyy myös esimerkiksi automarkettien rakentamisena, harrastusmahdollisuuksien lakkauttamisena ja niiden tarjoamisena vain työikäisille ja työssäkäyville henkilöille. Eläkeläisväestön ääni tulisi saada kattavammin kuuluviin kuntasuunnittelussa ylipäätään. Väestön ikääntyessä vaaditaan kuntapalveluita ja jopa infrastruktuurilta joustamista vanhusväestön tarpeiden mukaan.

Kuntalain keskeisiä tavoitteita on kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Tarjoituksena on ollut luoda perinteisen edustuksel-

lisen demokratian rinnalle edellytykset kansalaisten suoralle osallistumiselle. Erityisen tärkeänä on pidetty sitä, että palvelujen käyttäjiä ja erilaisia vähemmistöryhmiä saadaan mukaan kunnalliseen toimintaan.

Kunnallinen vammaisneuvostotoiminta on yksi suoran osallistumisen ja vaikuttamisen muoto, joka on toiminut hyvin. Kunnallinen eläkeläisneuvosto voisi olla tapa saada vanhusväestön asiat paremmin kuuluviin kunnallisessa päätöksenteossa. Tanskassa on jo lakisääteiset eläkeläisneuvostot. Kunnanvaltuusto asettaa eläkeläisneuvoston, joka neuvoo kunnanvaltuustoa vanhuspoliittisissa asioissa ja toimii välittäjänä kansalaisten ja kunnanvaltuuston välillä vanhuksia koskevissa asioissa.

Kuntalain 27 § käsittelee osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Pykälä velvoittaa valtuuston pitämään huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palveluiden käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Pykälän 2 momentissa esitetään lista tapoja, joilla tätä voidaan edistää. Lakialoitteessani esitän kuntalain 27 §:n muuttamista siten, että tähän 2 momentin listaan lisättäisiin kohta, jossa ehdotetaan perustettavaksi eläkeläisneuvostoja avustamaan kunnanvaltuustoa ikääntyneiden asioissa. Nykyisessä kuntalaissa annetaan kansalaisten vaikutusmahdollisuuksille hyvin laajat puitteet. Kaikki on periaatteessa mahdollista ja sallittua.

Olen aiemmin vuonna 98 tehnyt samasta asiasta kirjallisen kysymyksen, jossa kysyin mahdollisuutta luoda lakisääteinen kunnallisten eläkeläisneuvostojen järjestelmä Suomeen. Ministeri Jouni Backman totesi silloin, että nykyinen kuntalaki ei aseta esteitä pysyväisluonteisten osallistumista ja kansalaisten vaikutusmahdollisuutta lisäävien neuvottelukuntien tai neuvostojen perustamiselle. Nykyinen kuntalaki luo puitteet kuntien oma-aloitteiselle toiminnan kehittämiseksi. Kunnille ei silloisen ministerin mukaan myöskään haluta asettaa uusia lakisääteisiä tehtäviä.

Käytännössä kuitenkin usein laajat puitteet ilman selkeitä velvoitteita eivät luo uutta toimintaa. Suomessa kunnallisia eläkeläisneuvostoja on käsitelty ja perustettu tietääkseni vain Porissa ja Tampereella. Laajat lain puitteissa saadut mahdollisuudet eivät siis ole poikineet kovin laajaa aktiivisuutta. Vaikka kuntalain 27 § antaa lähes rajattomat mahdollisuudet kuntalaisten osallistumiselle, on siihen kuitenkin liitetty esimerkin-

omainen lista tavoista toteuttaa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Usein tällaiset ohjeelliset listat alkavat totuttaa lain kirjainta; kun ei ole mainittu laissa, ei osata tai haluta toteuttaa uusia osallistumisen muotoja.

Arvoisa puhemies! Haluan lakialoitteellani kunnalliset eläkeläisneuvostot tähän osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien listaan. Näin saadaan eläkeläisneuvostot tunnustetuksi tavaksi lisätä ikääntyneiden vaikutusmahdollisuuksia kunnallisessa päätöksenteossa.

2 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Todella vammaisneuvostot on kaikissa kunnissa ja suurimmassa osassa myös muun muassa veteraaniasia-ineuvottelukunnat. Muutamissa kunnissa on aloitteessa esitetty eläkeläisneuvosto. Myös eläkeläislautakuntia on ehdotettu. Tämä ei kuitenkaan ole saanut tulta tähän mennessä. Mielestäni on kuitenkin tärkeintä, että sosiaali- ja terveyslautakunnat toimivat kunnissa hyvin. Avainasemassa ovat tietysti lautakunnan jäsenet. Mielestäni jo nykyisin voimassa olevilla laeilla pystytään takaamaan vanhusväestön palvelujen järjestäminen, jos ja kun kunnissa on kyseinen tahotila. Muun muassa lakiesityksessä esitettyjä eläkeläisneuvostoja voitaisiin mielestäni perustaa ilman, että se on lailla määrätty.

Toisaalta, vaikka lakiesityksessä on esitetty lailla päätettäväksi eläkeläisneuvostoista, voidaanko lailla kuitenkin valvoa kasvavan vanhusväestön palvelujen tasokasta järjestämistä, palvelujen tarvehan lisääntyy, ja myös riittäviä terveyspalveluja? Nämä toimenpiteet ovat kuntien omassa harkinnassa, mutta tietysti on muistettava se, että valtiolla on vastuu resurssien järjestämisessä. Viitataan vain siihen keskusteluun, jota varmaan käydään viikon kuluttua valtionosuus-tarkistuksista.

3 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Eläkeläisneuvostojen osalta tilanne lieenee, jotta muissa Pohjoismaissa on ilmeisesti laki eläkeläisneuvostoista paitsi Islannissa, jossa ei ole. Näin olen käsittänyt. Sen takia Suomi on tässä jälkijunassa. Näkisin tämän kyllä tärkeäksi, mitä ed. Tulonen esittää lakialoitteessa, että eläkeläisneuvostot tehtäisiin pakollisiksi, eli jokaisesta kunnasta tällaisen pitäisi löytyä. Tänä päivänä-hän niitä on vapaaehtoisuuteen perustuen ja vähän riippuen kunnan tahdosta. Onhan se kunnal-lista itsehallintoa.

Niin kuin lakialoitteessa on todettu, porukka keskimäärin Suomessa ikääntyy, keski-ikä nou-see. Näkisin, että tähän on niin kuin neuvoa-antava elin, eihän tällä hirveästi olisi päätösval-taa, mutta kuitenkin eläkeläisten asiat tulisivat näkyviin suunnittelussa ja monessa muussa, mitä kunnassa voitaisiin vanhusväestön osalta ajatella ja kehittää olosuhteita viihtyisiksi. Sen takia kan-natan tätä ja toivon, että tämä otetaan ihan vaka-vasti ja että valiokunta, vaikka tässä ei paljon ni-miä olekaan, ottaisi tämän vakavasti ja toisi tä-män läpi eduskuntaan.

4 Timo Ihamäki /kok: Arvoisa puhemies! Olen itse allekirjoittanut lakialoitteen ja hyväksyn sen perustelut. Haluan kuitenkin todeta, että nykyi-sen kuntalain mukaan kunnassa pitää olla vain kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, kunnanjohta-ja, tarkastuslautakunta ja yksi tilintarkastaja. Kuntalain mukaan kunta saa järjestää hallintonsa miten haluaa, kun vain nämä elementit täytyt-vät. Kunta voi muun muassa perustaa vapaaeh-toisesti eläkeläisneuvoston. Tällaisten neuvosto-jen perustaminen tai into niiden perustamiseen on ollut kovin vähäistä. Toivottavasti lakialoitte vauhdittaa perustamisintoa.

5 Irja Tulonen /kok: Arvoisa puhemies! Aika monet kunnat todella tänä päivänä tekevät pää-töksiä hyvin paljon työssäkäyvien ihmisten eh-doilla, ja totta kai peruspalveluihin tulee kuulua voimakkaammin myös ikääntyneiden ihmisten huomioon ottaminen. Luulisin, että kun eduskun-ta linjaa sen, myös iäkkäitten ihmisten ääntä kuullaan. Itse ajattelen, että tällainen neuvosto voisi olla sellainen elin, jota esimerkiksi sosiaa-li- ja terveyslautakunta kuulisi budjetin yhtey-dessä, jopa kaupungin- ja kunnanhallitukset voi-sivat näin tehdä. En usko, että se kovin paljon mullistaisi, mutta uskoisin, että se loisi hyvää mieltä. Olemme eduskunnassa paljon joutuneet puuttumaan eläkeläisten rahallisiin asioihin ja eläkkeisiin, mutta kyllä monessa kunnassa elä-keellä olevat, huonosti liikkuvat ihmiset koke-vat, että heidän äänensä ei tule kuuluviin. Miele-stäni he ovat omassa asiassaan hyvin tärkeitä asi-antuntijoita, ja sen tähden lakialoitteen olen teh-nyt.

6 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Et-tei väärinkäsitystä edellisestä puheenvuorostani tulisi: Tulen sellaisesta kunnasta, jossa on erit-

täin paljon vanhustenholtoon ja palveluihin liittyviä projekteja, myös valtakunnallisia projekteja. Ehkä siinä mielessä koen sen sillä tavalla, että myös vapaaehtoisuuden pohjalta on näitä toteutettu. Jos ja kun tämä etenee tässä talossa, en varmasti ole vastaan, jos se tulee tässäkin muodossa pakollisena. Mutta koen sen sillä tavalla, että usein se on hedelmällisintä vapaaehtoisuuden pohjalta. Voi olla tietysti kuntia, joissa näitä asioita myös laiminlyödään. On kuitenkin yhä haasteellisemmista tehtävistä kyse ja todella tehtäväkentässä on paljon tekemistä. Muun muassa vammaisneuvoston kautta on erittäin paljon hyviä asioita saatu eteenpäin.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

11) Laki tuloverolain 95 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 28/2000 vp (Markku Laukkanen /kesk)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Markku Laukkanen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään on paljon puhuttu työn tulevaisuudesta, siitä millä tavoin me tässä yhteiskunnassa voimme luoda uutta työtä ja sopeutua myös siihen rakenteelliseen uudistukseen, mitä tietoyhteiskunta tulee meille yhteiskunnassa haasteita asettamaan. Itse tuossa keskustelussa totesin, että teollisuusyhteiskunnan keinot eivät toimi tietoyhteiskunnassa, ja siksi tämä lakialoitteeni perustuukin siihen, että myös lainsäädännön keinoin, veropolitiikan keinoin, voisimme löytää tapoja, joilla edistämme yhteiskunnassa etätyötä ja sen tekemistä. Sehän on keskeinen osa myös tietoyhteiskunnan työn luonnetta.

Kolmen viimeisen hallituksen ajanahan on tietoyhteiskuntapolitiikka ollut erittäin keskeinen kansallinen strateginen linjaus. Se on tuottanutkin Suomessa tavattoman hyviä tuloksia erityisesti tietointensiivisillä kasvualoilla. Suomea pidetään tällä hetkellä Internetin käytön edellä-

kävijämaana. Suomalaisilla on sekä valmiuksia että halua ottaa käyttöön uutta tekniikkaa. Voidaankin sanoa, että tietoteollisuus toimialan merkitys työllistäjänä on erittäin merkittävä tällä hetkellä Suomessa. Euroopassa enemmän kuin joka toinen uusi työpaikka syntyy tälle toimialalle.

Tehtyjen arvioiden mukaan maassamme työskentelee yli 300 000 ihmistä niin sanotun etätyön piirissä. Tällähän tarkoitetaan työtä, jota tehdään perinteisen kiinteään paikkaan sidotun työn sijaan kotona, etätoimistossa tai muussa vastaavassa paikassa. Kiinnostus etätyötä kohtaan on tällä hetkellä varsinkin nuorten sukupolvien keskuudessa erittäin suuresti kasvamassa. On hyvä, että se on kasvamassa, koska samalla se merkitsee sitä, että nuoret ovat halukkaita ryhtymään myös yrittäjiksi. Tällöin myös tavallaan yhden, kahden, muutaman ihmisen yrittäjyyttä voidaan verrata myös palkkatyöhön, jos me teemme sellaisia veropolitiittisia ratkaisuja, että yrittäjäksi ryhtyminen on myös näille ihmisille järkevää.

Valtiovaltahan on eri aikakausina tavallaan tunkenut aina vallalla olevaa yhteiskuntaa. Maatalous- ja teollisuusyhteiskunta, kummatkin olivat projekteja, joita tuettiin yhteiskuntapolitiittisin keinoin. Maatalousyhteiskunnassa tuettiin maanomistusta. Sitä tuettiin, sitä suojattiin. Asutushankkeet olivat aikansa mittavimpia yhteiskunnallisia projekteja. Teollisuusyhteiskunnassa taas erityissuojeluksessa ovat olleet pääoma, työ, työmatkat, ammattiyhdistysliikkeen jäsenyys. Suomen laajamittainen teollistaminen toteutettiin valtiovallan toimesta. Kaupunkimaistumista on edistetty asuntolainojen korkohelpotuksilla ja osaamista on tuettu ja tuetaan edelleen korkeakouluverkoston laajentamisella ja sen valmiuksien lisäämisellä.

Rouva puhemies! Tästä on myös tässä lakialoitteessa kyse. Me tarvitsemme tietoyhteiskuntaan myös sellaisia yhteiskuntapolitiittisia keinoja, joilla sen toteutumista edistetään. Tietoyhteiskunta ei toteudu yksin markkinoilla. Siksi tietoyhteiskunnassa tähän rinnasteinen tuki tulisikin suunnata myös etätyötä tekevien tietoliikenne-, tietokone-, ohjelmisto-, liittymäkustannuksiin. Etätyötä tekevällä nämä kustannukset ovat vuositasolla hyvin merkittäviä ja monesti esteenä etätyön aloittamiseen, mikäli toimeksiantaja tai työnantaja ei ole valmis niitä korvaamaan. Kysehän onkin siitä, että etätyöläisillä on monta kertaa useita työnantajia, tehdään projekteja, on

useita toimeksiantoja. Näin ollen kustannukset täytyy voida sijoittaa tavallaan siihen palvelun hintaan. Etätyön erittäin positiivisina puolina voidaan ilman muuta mainita paikkariippumattomuus työn tekemiselle, pk-yritysten ja verkottumisen lisääntyminen sekä myös työmatkaliikenteen vähentyminen.

Rouva puhemies! Kyse on siis tuloverolain 95 §:n muuttamisesta. Tässä on kyse tulohankkimisvähennyksestä, ja tällä hetkellä voimassa olevassa laissa mainitaan erityisesti seuraavat kohdat, jotka verovelvollinen saa vähentää palkkatulostaan: 1 momentissa tulohankkimisvähennys 3 prosenttia palkkatulon määrästä, kuitenkin enintään 2 100 markkaa; 2 momentissa työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ja työttömyyskassamaksut; 3 momentissa matkakustannukset; ja 4 momentissa palkkatulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet muut menot.

Kyse on siitä, että tähän pykälään tulisi lisätä vielä 5 momentti, joka lakialoitteen mukaan tulisi kuulumaan näin: "Verovelvollinen saa vähentää palkkatulostaan: 5) etätyöstä, jolla tässä tarkoitetaan työtä, joka tehdään perinteiseen kiinteään paikkaan sidotun työn sijasta kotona, etäoimistossa tai muussa vastaavassa paikassa, aiheutuneita tietokone-, ohjelmisto-, tietoliikenne- ja liittymäkustannuksia enintään 5 000 markan edestä."

Tein tätä asiaa koskevan kirjallisen kysymyksen, johon ministeri Siimes vastasi muutama viikko sitten, ja hän omassa vastauksessaan ei pitänyt tällaisen momentin lisäämistä tärkeänä. Hän pikemminkin korosti, että jo nyt voi näitä menoja vähentää. Näinhän ei ole. Joissakin kunnissa voi osin, joissakin taas ei. Tässä on kyse myös siitä, että kun tästä tehdään selvästi tähän pykälään oma kiinteä momenttinsa, niin sen myötä tulee selkeä ohje myös verottajalle, millä tavalla etätyön kustannuksia voidaan palkkatulosta vähentää.

2 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Ilmeisesti ministeri Siimes on vastannut jossakin mielessä ihan oikeinkin, koska jos on perusteltua, että se liittyy tulohankkimiseen eli etätyöstä saatavan tulon hankkimiseen, niin todennäköisesti pystyy vähentämään. Mutta koska ed. Markku Laukkasen tekemä aloite minusta kuitenkin on nykypäivää ja edustaa sitä ajattelua, mitä myös hallitusohjelmaan on kirjattu, siinä mielessä tämä on hyvä vinkki hallitukselle. Toi-

von mukaan siitä huolimatta, vaikka ministeri Siimes niin vastasi, sitä ei olisi kokonaan tyrmätty, koska hallitusohjelmahan lähtee siitä, jotta etätyön mahdollisuuksia edistetään ja selvitetään ja pyritään edesauttamaan etätyön tekemistä. Tässä olisi yksi semmoinen porkkana tai kuitenkin semmoinen selkeä vähennysoikeus, jolla niitä kustannuksia voi vähentää. Totta kai, vaikka tässä ei ole perusteltu sen enempää, tietyksi tulohankkimiskulut eivät voi olla enempää kuin tietyksi tulotkaan, ihan loogisesti niin kuin verotuksessa lähtökohta onkin. Sen takia kyllä minä olen sitä mieltä, jotta tämä on hyvä ajatus. Toivon mukaan se tulee jossain vaiheessa laiksi. Tiedän sen, jotta läpimenon mahdollisuus on kovin pieni, jos ministeri lähtee alun perin kielteiselle kannalle, mutta jos ei tänä vuonna, niin sitten vuoden, kahden, kolmen päästä.

3 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Ed. Laukkasen lakiesitys on mielestäni hyvä. Itse noin parikymmentä vuotta verolautakunnassa kunnanasiain miehen roolissa näki ja joutui usein vastaaviin tilanteisiin. Kun myös verrattiin käytäntöjä muilla paikkakunnilla, niin kuin ed. Laukkanen lakialoitettaan perusteli, tilanne paikkakunnilla on hyvin erilainen. Periaatteessahan nämä kulut voitaisiin hyväksyä, jos tahtotila on, tulohankkimisvähennysten piiriin. Kuitenkin tällä hetkellä hyvin monella alueella muuttotappio on myös erittäin suuri, etätyön perään hyvin paljon kuulutetaan ja toivotaan, että tämä lisääntyisi. Toivoisi, että tätä lakialoitetta vietäisiin eteenpäin.

Mitkä nuo markkamäärät ovat? En mielelläni hirttäytyisi noihin markkamääriin. Todella ne voivat olla tuota luokkaa, onko enintään tuo summa tuo vai jokin muu, mutta periaatteellisesti. Tähän liittyy kuitenkin aivan selkeitä kustannuksia, jotka joka tapauksessa, olivat minkälaiset tulohankkimiskulut hyvänsä, pitäisi kuitenkin hyväksyä. Toivon todella, että lakiesitys menisi eteenpäin.

4 Markku Laukkanen /kesk: Rouva puhemies! Samalla kun kiitän kollegoiden tukea vasemmalta tälle lakialoitteelle, totean että kyse on todellakin porkkanasta ja myös, totta kai, siitä että näemme työvoiman liikkuvuuden erittäin dramaattisen lisääntymisen tänä päivänä. Etätyöhän parhaimmillaan antaa myös mahdollisuuden ihmisille tehdä työtä myös kotiseudulla. Silloin

tämä lakialoite tosiasiallisesti on erittäin tarkasti linjassa myös hallituksen tähän asti viitoittamien toisaalta työvoiman liikkuvuutta edistävien toimien ja toisaalta tietoyhteiskuntapolitiittisten linjausten kanssa. Kysehän on siitä, että tavallaan tämä asia nostetaan pöydälle keskusteltavaksi, ja olen aivan vakuuttunut siitä, että ennemmin tai myöhemmin hallituksen piirissä voisi syntyä hakukkuutta tämän asian tosiasialliseen toteuttamiseen jossain muodossa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

5 Timo Ihmäki /kok: Arvoisa puhemies! Ettei ed. Laukkanen saisi tukea vain vasemmalta, minäkin aion tukea tätä lakialoitetta, koska Suomessa eletään muuttotappiutilanteessa. Lähinnä Itä- ja Pohjois-Suomesta muuttaa paljon väkeä etelään. Tosiasiassa ihmiset muuttavat aika paljon työn perässä. Etätö voi olla hyvä asia myös muuttotappion torjuntaan ja voisi pitää asutusta yllä myös Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Kannatan ed. Laukkasta.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

12) Laki valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 29/2000 vp (Markku Laukkanen /kesk ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

1 Markku Laukkanen /kesk: Herra puhemies! Tässä lakialoitteessa on kyse televisiolupamaksusta. Tänä päivänä käytäntö on se, että kun me maksamme televisiolupamaksun, me voimme katsella sillä televisiota paitsi kiinteässä kodissa myös kesämökillä. Mutta ongelma on se,

että sillä samalla luvalla ei voida katsella sitä niin sanotussa kakkosasunnossa. Kun äsken puhuttiin työvoiman liikkuvuudesta, tämä liittyy myös siihen. Meillä on tällä hetkellä aika paljon keikkatyöläisiä muitakin kuin kansanedustajat, jotka joutuvat asumaan niin sanotussa kakkosasunnossa. Tästä on kiistämättä tullut osittainen rasite ja vähän jossain mielessä myös tasavertaisuuskysymys, joka olisi tavattoman helposti lakiteknisesti korjattavissa.

Tällä hetkellä voimassa oleva lain Valtion televisio- ja radiorahastosta 7 §:n 2 momentti sanoo näin: "Perheen käytössä olevia televisioita varten tulee kuitenkin maksaa vain yhtä televisiomaksua jokaista vakituista käyttöpaikkaa kohden." Tässä tulkitaan vakituiseksi käyttöpaikaksi myös kesämökki, ja tämän lakialoitteen konkreettinen ajatus on se, että osa "jokaista vakituista käyttöpaikkaa kohden" tästä virkkeestä poistetaan ja pannaan ensimmäisessä virkkeessä "vain yhtä televisiomaksua" siihen kohtaan, jolloin tavallaan kakkosasunto voitaisiin tulkita myös televisioluvan piiriin.

On selvää, että työelämän liikkuminen ja sen lisääntyminen on yksi keskeinen perustelu, jota tässä lakialoitteessa olen myös voimakkaasti tuonut esiin, mutta täytyy koko ajan nyt korostaa, ettei tule väärää käsitystä, että tässä en ehdota millään tavalla yhden perheen televisioluvan piiriin laskettavaksi opiskelijoita. Opiskelijakysymys on luku sinänsä. Tiedän, että täällä vastikään oli jokin lakialoite koskien myös sitä, että opiskelijat saisivat vuosittaista huojennusta televisioluvasta. Mutta tällä lakialoitteella ei ole mitään tekemistä sen kanssa, vaan tämä kohdentuu nimenomaan niin sanotun kakkosalueen kyseiseen kohtaan.

Näin ollen lain 7 §:n 2 momentti tulisi kuulumaan lakialoitteen mukaisesti seuraavalla tavalla: "Perheen käytössä olevia televisioita varten tulee kuitenkin maksaa vain yhtä televisiomaksua. Tässä laissa perheellä tarkoitetaan yksin asuvia ja yhteistaloudessa samassa asunnossa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä sekä heidän kanssaan vakituisesti asuvia sukulaisiaan tai lapsiaan, mukaan lukien ottolapset sekä perheeseen sijoitetut lapset. Sukulaisella tarkoitetaan henkilöä, joka perintökaaren - - mukaan katsotaan perintöön oikeutetuksi."

Kysyin Telehallintokeskukselta, joka meillä on televisiolupamaksujen perijä, kuinka paljon tällaisia niin sanotun kakkosasunnon lupia on. Ei

pystytty sitä arvioimaan. Kyse lieene tuhansista. Voi olla enemmänkin, mutta vaikka kyse olisi kymmenestäkintuhannesta, tässäkin määrässä emme vielä tavallaan tulopuolella Televisio- ja radorahaston tulokertymän kannalta liiku sellaisessa summassa, että siitä syntyisi rahaston tai Yleisradiolle tuloutettavan rahan suhteen mitään ongelmaa.

2 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Mielestäni myös tämä ed. Laukkasen lakialoite on erittäin hyvä. En ajattele tässä meitä kansanedustajia. Tulee mieleen ennen kaikkea Pohjois- ja Itä-Suomen monetkin työntekijät, jotka joutuvat olosuhteiden pakosta siirtymään ihan monenkin sadan kilometrin päähän, hankkimaan sieltä asunnon, eikä heillä ole niin sanottua kulukorvautusta kakkosasunnosta.

Valtiovarainministeri on tässä salissa todennut, että ensi vuoden puolella tullaan työmatkakulujen kattoa nostamaan. Sitä kautta heille helpotusta tulee, mutta kakkosasunto luo jo huomattavat lisäkustannukset, ne ovat leikkaamassa ansiota. Jos ja kun tämä lakiesitys menisi eteenpäin — televisio monellekin voi olla lähes ainut viihdyke iltaisin — eikä tarvitsisi maksaa siitä enää lisämaksua, se olisi edes pieni helpotus. Niinpä toivon tosiaan, että lakialoite ja tämä hyvä asia menisi eteenpäin.

3 Esa Lahtela /sd: Arvoisa herra puhemies! Ed. Laukkasen aloite lähtee samasta ajatuksesta, mistä täällä koko päivä on käyty keskustelua, työstä ja siitä, että työelämä on muuttunut aika paljon. Ihmiset joutuvat olemaan kaukaa kodistaan töissä ja vuokraamaan kämpät sieltä, ja tuntuu järjettömältä, jotta siinä on päällekkäisiä maksuja vielä olemassa. Itse juuri pari viikkoa sitten tein kakkosasunnon vuokran verovähennysoikeudesta lakialoitteen, joka kuuluu vähän tähän samaan sarjaan. Tässä on kyse siitä, että voisi illalla katsella edes telkkaria kodin luvalla. Tuntuu ihan järkevältä. Tämä on ääsiyskysymys eduskunnassa. Viime kaudellakin tehtiin monta ihan samanlaista lakialoitetta, eikä yksikään johtanut lopputulokseen. En tiedä, milloin aika siihen on kypsä.

Sen sijaan opiskelijoiden osalta olisin vähän toista mieltä kuin ed. Laukkanen totesi. Opiskelijoillekin pitäisi antaa mahdollisuus, jos ei ole siirtynyt pysyvästi pois kodistaan eikä muodostanut perhettä opiskelupaikkakunnalle eli asuisi ti-

lapäisesti toisella paikkakunnalla, ilman televisioluvan lunastamisvelvoitetta katsoa televisiota. Kun perustaa perheen ja muuttaa kirjat sinne, koska sekin on mahdollista, että joko on omalla paikkakunnallaan tai muuttaa kirjat opiskelupaikkakunnalle, sitten se katsottaisiin pysyväksi asumiseksi. Siinä menisi raja.

Kannatan tätä aloitetta, ja toivon mukaan tämä nyt vihonviimein saataisiin läpi.

4 Timo Ihamäki /kok: Arvoisa puhemies! Ed. Laukkasen sinänsä kannatettavassa aloitteessa joudutaan mielenkiintoisen problematiikan eteen, koska tässä joudutaan tulkitsemaan perhekäsitettä. Tulkinta, kuka asuu avioliittomaisissa olosuhteissa, on monta kertaa ongelmallista. Se tunnetaan varsinkin sosiaalilainsäädännössä, etenkin yksinhuoltaja-asiaa ja asumistukiasi-oissa. Väärinkäyttökäin on mahdollista. Mutta mitään asiaa ei pitäisi tuomita pelkästään sen takia, että joku voi käyttää sitä väärin, ja sen takia kannatan ed. Laukkasen aloitetta.

5 Markku Laukkanen /kesk: Herra puhemies! Ihan lyhyt täsmennys vielä, ettei synny väärää käsitystä. Lakialoitteessa, kun on kirjoitettu pykälän momentti uuteen muotoon, tähän on tasan tarkkaan ihan sama kuin voimassa oleva laki paitsi siltä osin, että siitä on poistettu yhden virkkeen osalta "jokaista vakituista käyttöpaiikkaa kohden". Koko perheen määrittely, olen ihan samaa mieltä ed. Ihamäen kanssa, on problemaattinen. Tähän liittyy myös kyse opiskelijoista, mihin ed. Esa Lahtela viittasi. Tiedän, että opiskelijoiden televisiolupamaksukin on ikuisuuskytymyksiä, ja siksi opiskelijat harrastavat hyvin sekalaista käytäntöä: ollaan maksamatta ja joskus maksetaan. Kyse onkin juuri siitä, missä vaiheessa voidaan katsoa opiskelijan tavallaan kuuluvan vielä perheeseen, mitä lakipykälän momentti tarkoittaa. Silloin voisi kuulua myös perheen maksaman, yhden kotitalouden maksaman luvan piiriin.

6 Esa Lahtela /sd: Arvoisa herra puhemies! Yksi lyhyt asia jäi äsken sanomatta edellisessä puheenvuorossani. Meilläpäin, todennäköisesti muuallakin päin Suomea mutta erityisesti meilläpäin, on isoja katvealueita. Vasta viime viikonloppuna Uimaharjun suunnasta soitettiin ja oltiin hyvin huolestuneita siitä, että he maksavat saman luvan kuin muutkin kautta maan asuvat suo-

malaiset mutta siitä huolimatta heillä ei televisio näytä kuin muutamaa kanavaa, on jopa sellainen katvealue, että Kolmonenkaan ei näy hyvin. Siinä on yksi pohdinnan paikka, millä tavalla luvat voisi porrastaa, kunnes näkyvyys on taattu Suomen joka kolkassa. Tämä henkilö, joka soitti, sanoi, että hän taitaa ruveta kansalaistottelemattomaksi ja yllyttää toisiakin siihen, että ennen kuin telkkari alkaa näkyä, koska muilla on sama ongelma, he eivät lunasta lupaa. Tämä oli vain heitto!

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys laiksi lääninhallituslain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 155/1999 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 8/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

14) Hallituksen esitys laeiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain, taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 3/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 1/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

15) Hallituksen esitys Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 196/1999 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 1/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.12.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
